

Inbetalningar av studielån från låntagare bosatta utomlands

Utveckling och orsaker

Regeringsuppdrag
CSN, mars 2017
Diarienummer 2016-100-6731

Innehåll

Sammanfattning	4
1. Inledning	9
1.1 Uppdraget	9
1.2 Frågeställningar	9
1.3 Avgränsningar	9
1.4 Definitioner och begrepp	10
1.5 Data och metoder	12
1.6 Rapportens struktur	12
2. Bättre bedömning av bosättning ändrar uppdragets utgångspunkt	12
3. Antalet låntagare som bor utomlands ökar	13
3.1 Fem procent av låntagarna är bosatta utomlands	13
3.2 Höga skulder bland utomlands bosatta låntagare	15
4. Låntagare bosatta utomlands betalar in låg men ökande andel	17
4.1 Återbetalningsgraden bland låntagare bosatta utomlands ökar	17
4.2 Olika resultat i olika länder	18
4.3 Stora skillnader mellan olika lånetyper	21
4.4 Mycket pengar kommer in senare än avgiftsåret	24
4.5 Förbättrad återbetalningsgrad bland nya återbetalningsskyldiga	25
4.6 Oförändrad sammanlagd återbetalningsgrad för låntagare bosatta utomlands och låntagare med okänd bosättning	26
4.7 Genomförda insatser för att öka inbetalningarna	27
5. Orsaker till låg återbetalningsgrad	28
5.1 Angreppssätt och svårigheter	28
5.2 Vilken kunskap finns?	29
5.2.1 Studier om orsaker till uteblivna inbetalningar av studielån	29
5.2.2 CSN:s erfarenheter av orsaker till bristande återbetalning från låntagare som är bosatta utomlands	32
5.3 Analys av individuella registerdata	32
5.3.1 Tillvägagångssätt och analysmetod	32
5.3.2 Betydelsen av olika förklaringsfaktorer	33
5.3.3 Sambanden tydligast för låntagare som inte betalar alls	41
5.3.4 Skillnader och likheter mellan de olika lånetyperna	41
5.3.5 Likheter mellan långtagare i Sverige och utlandet väcker frågor om alternativa förklaringar	42
5.3.6 Små förändringar över tid	43
5.4 Inga tydliga samband med faktorer på makronivå	44
5.4.1 BNP-tillväxt	45
5.4.2 Växelkurser	46
5.4.3 Ränta	48
6. Orsaker till återbetalningsgradens utveckling	49
6.1 De tre lånetypernas utveckling viktigt för återbetalningsgraden	49
6.2 Utvecklingen inom respektive lånetyp svårare att analysera	50
6.2.1 Tillgängliga uppgifter ger inte hela bilden	50
6.2.2 Stor risk att gamla lån utvecklas negativt	51
6.2.3 Både positivt och negativt för lånetypen studielån	51
6.2.4 Flera positiva tecken för annuitetslånet	52
6.3 Insatser påverkar återbetalningsgraden	53
7. Avslutande diskussion	54
7.1 En komplex analys	54
7.2 Faktorer uppvisar tydliga samband med låntagarnas betalningsbenägenhet	55
7.3 En totalt sett positiv utveckling	56

7.4 Viktigt med bra indikatorer	57
7.5 Kan resultaten ligga till grund för åtgärder?	57
Referenser	59
Bilaga 1 Uppdrag till CSN att öka återbetalningen av obetalda skulder	61
Bilaga 2 De tre lånetyperna	64
Bilaga 3 Andel inbetalt av debiterat belopp (tabeller)	67
Bilaga 4 Genomförda insatser	69
Bilaga 5 Rättsliga möjligheter att driva in skulder	72
Bilaga 6 Återbetalningsgrad som indikator	77
Bilaga 7 Uppslag till fortsatt analysarbete	79
Bilaga 8 Analys av individuella registerdata – metodbilaga	81

Sammanfattning

Uppdraget och denna rapport

Regeringen har givit CSN i uppdrag att analysera den andel av de debiterade beloppen som betalas in av låntagare med studielån som är bosatta utomlands.¹ Denna rapport är en redovisning av detta uppdrag. De huvudsakliga frågeställningarna är:

- Hur har andelen som betalas in av vad som debiteras utvecklats över tid?
- Vilka faktorer påverkar hur stor andel av det debiterade beloppet som betalas in?
- Vilka orsaker finns till utvecklingen av inbetalningarna som andel av det belopp som debiteras?

Vilka är de låntagare som bor utomlands?

Mer än 61 000 återbetalningsskyldiga låntagare bor utomlands

I december 2016 var 61 200 återbetalningsskyldiga låntagare bosatta utomlands. Antalet låntagare som bor utomlands ökar och de utgör knappt 5 procent av samtliga återbetalningsskyldiga låntagare. De utomlands bosatta låntagare som är återbetalningsskyldiga har en sammanlagd skuld på 13,5 miljarder kronor. Flest låntagare är bosatta i Norge, som tillsammans med USA och Storbritannien är de vanligaste bosättningsländerna.

Utomlands bosatta låntagare har ofta äldre lån

De låntagare som bor utomlands är genomsnittligt äldre än de låntagare som bor i Sverige. En högre andel har de båda äldre typerna av studielån (studiemedel och studielån) och andelen män är högre än andelen män bland de låntagare som bor i Sverige. De utomlands bosatta låntagarna har också högre skulder än de låntagare som bor i Sverige. Ungefär hälften av de låntagare som bor utomlands har även studerat utomlands, helt eller delvis.

Hur har andelen som betalas in utvecklats?

Andelen som betalas in ökar

Under åren 2012–2016 har andelen som betalas in av vad som debiteras, den s.k. återbetalningsgraden, ökat från 69,0 till 71,3 procent för de låntagare som bor utomlands. Trots denna ökning är återbetalningsgraden betydligt lägre för de låntagare som bor utomlands än för dem som bor i Sverige. De låntagare som bor i Sverige betalade under 2016 in 93,8 procent av de debiterade beloppen. Utöver de låntagare som bor utomlands eller i Sverige saknar CSN adressuppgifter till 17 500 låntagare vars bosättning är okänd. Inbetalningarna från dessa låntagare är mycket låga.

Under 2016 debiterades de återbetalningsskyldiga låntagarna som är bosatta utomlands 656 miljoner kronor av de totalt ca 12,2 miljarder kronor som samtliga låntagare debiterades. Under året betalade de utomlands bosatta låntagarna in 468 miljoner kronor. Därmed var det ungefär 188 miljoner kronor av det debiterade beloppet som inte betalades in. Trots att lån-

¹ Detta är den andra delrapporten inom ramen för ett uppdrag att öka återbetalningen av obetalda skulder. Uppdraget i sin helhet redovisas i bilaga 1.

tagarna i Sverige betalar in en högre andel av vad som debiteras än de låntagare som bor utomlands, är det värt att notera att det är de låntagare som bor i Sverige som undlåter att betala in det högsta sammanlagda beloppet, ca 705 miljoner kronor. För både låntagare som bor i Sverige och utomlands gäller också att ytterligare inbetalningar görs efter avgiftsåret.

Skillnader i återbetalningsgrad mellan de tre lånetyperna

Återbetalningsgraden varierar mellan de tre typerna av lån. Utomlands bosatta låntagare med det nuvarande annuitetslånet betalar in 78 procent av vad som debiteras, de med lånetypen studielån betalar in 66 procent och låntagare med den äldsta lånetypen, studiemedel, betalar in 49 procent av det debiterade beloppet. Orsak till skillnaderna är bl.a. låntagargruppenas sammansättning och regelverkens utformning.

För de utomlands bosatta låntagare som har annuitetslån ökar återbetalningsgraden. För dem med lånetypen studielån är andelen inbetalt relativt konstant och för låntagare med lånetypen studiemedel är den minskande.

Vilka faktorer påverkar återbetalningsgraden?

Låg utbildning en viktig riskfaktor

Genom att använda s.k. logistisk regressionssanalys analyseras i rapporten sambandet mellan olika faktorer och de utomlands bosatta låntagarnas betalningsbenägenhet. Analysen görs för varje lånetyp för sig och visar bland annat att följande faktorer ökar respektive minskar risken för att låntagare bosatta utomlands inte betalar sitt årsbelopp under avgiftsåret.

Faktorer	Effekt på risk att årsbelopp inte betalas
Kön	Högre risk för män jämfört med kvinnor.
Ålder	Högre risk för äldre jämfört med yngre.
Utbildningsnivå	Lägre risk för låntagare med utbildning på eftergymnasial nivå jämfört med låntagare med högst gymnasial utbildning.
Studieplats	Lägre risk för låntagare som studerat både i Sverige och utlandet jämfört med låntagare som endast studerat i Sverige.
Årsbeloppets storlek	Högre risk för låntagare med mycket låga och mycket höga årsbelopp.
Antal lån	Högre risk för låntagare med flera typer av studielån.
Bosättning	Högre risk för låntagare som bor utanför Norden, framför allt för bosatta i Nordamerika.

Analysen visar även på ett samband mellan skuldens storlek och återbetalningsgraden. För samtliga lånetyper innebär en hög skuld generellt att sannolikheten för misskötta betalningar ökar bland de låntagare som bor utomlands. Skuldens storlek samvarierar dock med andra faktorer i analysen, vilket gör det svårt att tolka sambandet mellan skuldens storlek och sannolikheten för misskötta betalningar.

För samtliga tre lånetyper är det starkaste sambandet det som visar att studier på eftergymnasial nivå medför en minskad sannolikhet för missköta betalningar. Sambanden mellan de olika förklaringsfaktorerna och obetalda årsbelopp är vidare starkast för de låntagare som inte betalar något alls på sitt årsbelopp. Resultaten ligger i stora drag i linje med vad annan forskning visar.

Riskfaktorerna likartade i Sverige och utomlands

De olika faktorernas betydelse för betalningsbenägenheten är likartade för de låntagare som bor i Sverige och de som bor utomlands. Eftersom det är vanligare att låntagare som bor utomlands missköter betalningen av studielån, tyder detta på att det i modellen saknas viktiga faktorer som kan förklara den lägre återbetalningsgraden bland utomlands bosatta låntagare.

Det är rimligt att anta att CSN:s möjligheter att vidta rättsliga åtgärder och att effektivt genomföra indrivning är viktiga faktorer som saknas i registeranalysen, liksom inkomst-uppgifter och kunskap om de enskilda låntagarnas attityder till återbetalningen. För flera av dessa faktorer finns det inga registeruppgifter att tillgå. Att den lägre återbetalningsgraden bland låntagare bosatta utomlands inte går att förklara enbart med hjälp av de faktorer som används i analysen i denna rapport ger stöd för att de åtgärder och insatser som CSN redovisade i den första delen av detta regeringsuppdrag, även fortsatt är viktiga.

Vad förklarar återbetalningsgradens utveckling?

De tre lånen utveckling ger en positiv trend

Annuitetslånet växer i omfattning, medan de två äldre lånetyperna krymper. Det innebär även att de debiterade beloppen för annuitetslån ökar och att de debiterade beloppen för de andra lånen minskar. Så länge återbetalningsgraden för annuitetslånet ligger på en relativt sett hög nivå, och klart högre än de båda krympande lånen, ökar naturligt även återbetalningsgraden för samtliga utomlands bosatta låntagare över tid. Den successiva förbättringen av återbetalningsgraden beror därför till stor del på att annuitetslånet har ökat i omfattning och att de andra lånen har minskat.

Låntagargruppernas sammansättning påverkar utvecklingen för de olika lånen

Utvecklingen för var och en av de tre lånetyperna beror till stor del på var i lånesystemets livscykel lånet befinner sig och därmed också på låntagargruppernas sammansättning. När ett lån, såsom framför allt lånetypen studiemedel, varit i drift under lång tid har många låntagare med god betalningsförmåga hunnit slutföra sina studieskulder och en högre andel av de kvarvarande låntagarna har någon form av betalningsproblem. Det leder till att de identifierade riskfaktorerna för låg betalningsbenägenhet i allt högre utsträckning kommer att karaktärisera låntagargruppen. Av dessa skäl minskar återbetalningsgraden och utvecklingen kan dessutom vara svår att vända.

För lånetypen studielån har återbetalningsgraden varit i stort sett oförändrad under de senaste åren. Sammansättningen på låntagarna utvecklas på ett sätt som är både positivt och negativt för återbetalningsgraden. Negativt är lånets tid i drift och att låntagarna blir äldre. I likhet med lånetypen studiemedel medför detta att många som betalar enligt plan slutreglerar sina lån, medan en högre andel av de som är kvar har betalningsproblem. På lite sikt kommer detta mer påtagligt att påverka studielånet. En annan negativ faktor är att andelen låntagare som är bosatta i Nordamerika ökar. Positivt för utvecklingen av återbetalningsgraden är dock att andelen av låntagarna som har eftergymnasial utbildning ökar. Det går också att anta att andelen med höga inkomster ökar och att andelen med låga inkomster minskar.

För annuitetslånet ökar återbetalningsgraden. Ett antal faktorer påverkar återbetalningsgraden i positiv riktning, bland annat att andelen av de utomlands bosatta låntagarna som bor i nordiska länder ökar och att andelen som bor i Nordamerika är relativt låg. Vidare är det positivt att andelen av låntagarna som har flera typer av studielån minskar, liksom den andel av låntagarna som inte betalar något alls på sitt lån. I Sverige ökar inkomsterna för låntagare med annuitetslån och det är troligt att detsamma är fallet för dem som bor utomlands. Även det är då sannolikt positivt för återbetalningsgraden. Negativt för utvecklingen är däremot att storleken på årsbelopp och skulder ökar, samt att låntagarna blir äldre.

CSN har större möjligheter att påverka utvecklingen av återbetalningsgraden för annuitetslånet eftersom lånet fortfarande betalas ut. Därmed finns större möjligheter att arbeta med information och attitydskapande åtgärder. Ett tecken på att sådana insatser eventuellt börjar ge effekt är att återbetalningsgraden bland nyligen återbetalningsskyldiga låntagare har ökat.

Kan analysen utvecklas?

En komplex analys

Det är svårt att analysera skälen till olika låntagares betalningsbenägenhet och utvecklingen av återbetalningsgraden. Svårigheterna beror till stor del på att det finns väldigt många olika orsaker till bristande betalning och att det är svårt att värdera dessa var för sig och inbördes. Vissa faktorer är dessutom svåra eller omöjliga att fånga genom registeruppgifter. Andra faktorer, såsom attityder, är svåra att få kunskap om överhuvudtaget.

De orsaker som finns till återbetalningsgraden och dess utveckling kan dessutom vara av olika karaktär och svåra att relatera till varandra. Återbetalningsgraden tycks påverkas av statistiska förhållanden såsom låntagarnas kön och ålder. Den påverkas även sannolikt av levnadsförhållanden, såsom sysselsättning, inkomster och familjeförhållanden. Dessa faktorer kan förändras över tid och exempelvis med ålder och skiftande konjunkturer. Vidare påverkar utbildnings- och studiestödsfaktorer återbetalningsgraden. Utbildningens längd, lånedelens storlek, CSN:s information till studerande, ränta och återbetalningsregler har troligen alla sin betydelse. Dessutom påverkar CSN:s arbete med återbetalning resultatet.

Analysen kan utvecklas

Den analys som presenteras i denna delrapport kan ses som en början på ett analysarbete. Resultaten tyder på att faktorer av betydelse för återbetalningsgraden saknas i analysmodellen. Ett sätt att utveckla arbetet är därför att komplettera analysen med ytterligare faktorer som kan tänkas påverka låntagarnas inbetalningar. Ett annat sätt är att utveckla analyserna av attityder och uppföljningen av effekterna av olika insatser. CSN avser att på lämpligt sätt fortsätta att analysera utvecklingen för att utifrån detta se vilka åtgärder som bäst kan bidra till att återbetalningsgraden kan förbättras.

Återbetalningsgraden utgör vidare *en* indikator på hur studielånesystemet fungerar. För att få en mer fullständig bild behövs även andra indikatorer, t.ex. för att spegla inbetalningarnas storlek. CSN kommer att överväga att i sina redovisningar framöver komplettera återbetalningsgraden med andra indikatorer som kan förbättra möjligheten att bedöma och utvärdera studielånen och återbetalningen av dessa lån.

Kan resultaten ligga till grund för åtgärder?

Trots att analysen i denna rapport inte har som mål att finna åtgärder, kan resultaten vara användbara för att genomföra insatser som kan öka återbetalningsgraden bland låntagare i

allmänhet och bland utomlands bosatta låntagare i synnerhet. Exempelvis kan det finnas skäl att rikta särskild information eller särskilda upplysningskampanjer till vissa grupper av studerande eller återbetalningsskyldiga låntagare. De riskfaktorer som har identifierats i denna analys, t.ex. hög ålder, låg utbildningsnivå, flera lån, bosättning i vissa länder, kan användas som underlag i ett sådant arbete.

Den mycket låga återbetalningsgraden bland de låntagare CSN saknar adressuppgifter till tydliggör också att adress- och kontaktuppgifter till låntagarna kanske är den enskilt viktigaste faktorn för att låntagare ska betala på sina lån. CSN kommer därför att fortsätta arbetet med att säkra adresser och kontaktuppgifter till låntagarna, både genom åtgärder för att minska risken att förlora kontakten och åtgärder för att söka uppgifter och återskapa kontakten. CSN förespråkar även en översyn av statens gemensamma adresshantering.

De riskfaktorer som framkommer av analysen skulle också kunna användas i arbetet med regelutveckling. Detta är dock betydligt svårare. En svårighet är att målen för studiestödet är delvis motstridiga och måste vägas mot varandra. Studiestödet ska både ha en god effekt på samhällsekonomin över tid, vilket inkluderar att lån ska återbetalas, och rekrytera kvinnor och män till studier. Om studiestödets enda mål vore att lånen ska återbetalas kunde det exempelvis övervägas att införa en lägre åldersgräns för rätt till lån eller att inte ge lån till studerande på grundskole- eller gymnasienivå. Sådana åtgärder skulle förbättra återbetalningsgraden och minska kreditrisken, men skulle samtidigt riskera att medföra negativa konsekvenser för möjligheterna till livslångt lärande och omskolning.

Sannolikt är det därför enklare att genomföra regeländringar som avser återbetalningen av lån, vilka inte behöver påverka rekryteringen till studier. För utomlands bosatta låntagare är höga årsbelopp generellt sett negativt för betalningsbenägenheten. Ett alternativ skulle kunna vara att minska risken för att låntagare med låg inkomst har höga årsbelopp, t.ex. genom att underlätta en anpassning av årsbeloppet till låntagarens inkomst. En förändring med denna inriktning genomfördes 2016 för lånetypen studielån. Förändringen avsåg att underlätta för utomlands bosatta låntagare att ansöka om nedsättning med hänsyn till sin inkomst. Ett annat alternativ kan vara att förhindra att låntagare har flera lån eller att uppmuntra sammanläggning. Låntagare med flera lån uppvisar lägre betalningsbenägenhet än andra låntagare och bidrar därmed till lägre återbetalningsgrad. Att motverka att låntagare har flera lån skulle därmed kunna förbättra resultaten.

1. Inledning

1.1 Uppdraget

CSN har fått i uppdrag att närmare analysera skälen till att inbetalningarna från låntagare bosatta utomlands minskar i förhållande till det belopp dessa låntagare debiteras.² Uppdraget är en del av ett större uppdrag till CSN som syftar till att öka återbetalningen av obetalda skulder. Det deluppdrag som rör analysen av skälen till minskade inbetalningar från låntagare utomlands ska redovisas senast den 31 mars 2017. Denna rapport är en redovisning av detta uppdrag.

1.2 Frågeställningar

Uppdraget är att analysera orsakerna till att inbetalningarna från låntagare bosatta utomlands minskar i förhållande till vad som debiteras. Under arbetet har det framkommit att en av utgångspunkterna för uppdraget – att andelen som betalas in minskar – kan sägas vara felaktig. Genom ett nytt, förbättrat sätt att bedöma låntagares bosättning, även retroaktivt, har det visat sig att den allmänna trenden istället är att den andel som betalas in är svagt ökande. Detta undanröjer inte vikten av att analysera orsakerna till de förhållandevis låga inbetalningarna från låntagare som är bosatta utomlands. Det krävs dock en omformulering av frågeställningen för att uppdraget ska vara möjligt att genomföra; det bör vara *utvecklingen* av andelen som betalas in som analyseras istället för *minskningen*. För mer detaljerad information om den ändrade bedömningen av låntagarnas bosättning hänvisas till kapitel 2.

De huvudsakliga frågeställningarna är:

- Hur har andelen som betalas in av vad som debiteras utvecklats över tid? Frågan besvaras i kapitel 4.
- Vilka faktorer påverkar hur stor andel av det debiterade beloppet som betalas in? Frågan besvaras i kapitel 5.
- Vilka orsaker finns till utvecklingen av inbetalningarna som andel av det belopp som debiteras? Frågan besvaras i kapitel 6.

1.3 Avgränsningar

Analysen och redovisningen avgränsas till att avse återbetalningen av lån som tagits för studier. Återbetalning av återkrav omfattas inte. De tre större typerna av studielån som fortfarande är aktuella omfattas.³ Dessa är följande:

- studiemedel (lån tagna före den 1 januari 1989)
- studielån (lån tagna mellan den 1 januari 1989 och den 30 juni 2001)
- annuitetslån (lån tagna efter den 30 juni 2001)

² Uppdrag till CSN att öka återbetalningen av obetalda skulder. Regeringsbeslut. Dnr U2016/03525/SF. Första delen av uppdraget redovisades den 31 januari 2017, se CSN (2017b). Uppdraget i sin helhet återfinns i bilaga 1.

³ En beskrivning av de tre lånetyperna återfinns i bilaga 2.

Arbetet med denna rapport har i huvudsak genomförts under 2016 och tidigt under 2017. Det innebär att den statistik som varit tillgänglig för analys har avsett uppgifter t.o.m. avgifts- och betalningsåret 2015. Vår bedömning är att avsaknaden av uppgifter för 2016 inte påverkar analysen nämnvärt eftersom orsakerna till bristande inbetalning är relativt konstanta och inte något som förändras markant från ett år till ett annat. Översiktliga statistikuppgifter har dock kompletterats med årsuppgifter för 2016.

Uppdraget och analysen avser låntagare som är bosatta utomlands. För att kunna avgöra vilka faktorer som är knutna till utomlands bosatta låntagare, och för att kunna bedöma vilka faktorer som påverkar återbetalningen mer generellt, används låntagare bosatta i Sverige som en jämförelsegrupp i undersökningen. Att förklara skillnader mellan låntagare bosatta i Sverige och utomlands är dock inte någon huvudsak för uppdraget.

CSN saknar kontakt- och adressuppgifter till ca 17 500 återbetalningsskyldiga låntagare. Inbetalningarna från dessa låntagare är av naturliga skäl mycket bristfälliga. Det är oklart om dessa personer är bosatta i Sverige eller utomlands. På goda grunder går det dock att anta att en hög andel av dem bor utomlands. Vi har därför valt att även beröra låntagare CSN saknar adressuppgifter till i redovisningen, även om dessa inte är det huvudsakliga föremålet för studien.

1.4 Definitioner och begrepp

De tre lånetyper som tas upp i rapporten benämns studiemedel, studielån och annuitetslån. Som ett sammanfattande och generellt begrepp för lån för studier används dock ”studielån” även i betydelsen ”lån som ges vid studier”, dvs. begreppet ”studielån” kan även avse samtliga lånetyper som hanteras av CSN eller andra länders olika typer av studielån.

I rapporten används begreppet ”återbetalningsgrad” som ett kortare sätt att uttrycka ”andelen som betalas in av det belopp som debiteras”.

I kapitel 5 genomförs en analys på individnivå av låntagare som betalar eller inte betalar det årsbelopp som debiterats. Här används begreppet ”(åter)betalningsbenägenhet” som en beteckning för om en låntagare betalar in hela det debiterade beloppet eller inte. Detta begrepp används även på andra ställen där analysen på individnivå diskuteras.

Det är återbetalningsskyldiga låntagare som undersökningen framför allt intresserar sig för. De låntagare som är återbetalningsskyldiga debiteras ett årligt belopp som ska betalas. Låntagare som ännu inte är återbetalningsskyldiga är företrädesvis studerande. Ännu inte återbetalningsskyldiga låntagare ingår inte i redovisningen, om inte annat anges.

Med *debiterat belopp* avses det årsbelopp som en låntagare ska betala under det aktuella året. Ursprungligt årsbelopp syftar på det belopp som låntagaren debiteras vid ingången av året. Årsbeloppet kan sedan ändras under året om låntagaren t.ex. får årsbeloppet nedsatt⁴ eller omdebiterat. I denna rapport, liksom vid andra redovisningar av andelen inbetalt av debiterat belopp, avser debiterat belopp årsbeloppet per den 31 december respektive år. För dem som, t.ex. med hänsyn till en inkomstminskning eller återupptagna studier med studiemedel, får sitt ursprungliga årsbelopp nedsatt, är det alltså det nya årsbeloppet som ses som det debiterade beloppet. Även låntagare som slutbetalar sitt lån under ett visst år ingår i underlaget för det året. Debiterade expeditions-, påminnelse- eller tilläggsavgifter ingår inte i redovisningen.

⁴ Nedsättning är oftast något låntagaren måste ansöka om, t.ex. nedsättning med hänsyn till inkomstminskning eller synnerliga skäl. Vid återupptagna studier med studiemedel prövas dock rätten till nedsättning automatiskt av CSN.

Det debiterade beloppet kan ändras även efter betalningsåret. Detta sker ofta i samband med att CSN efterkontrollerar inkomsten för dem som beviljats ett nedsatt årsbelopp. Sådan efterkontroll leder ofta till en högre debitering. Även ansökningar om nedsättning prövas dock senare än avgiftsåret. Debiterade belopp som har ändrats efter avgiftsåret förekommer på några ställen i rapporten och det anges då att även debitering och inbetalning efter avgiftsåret medräknas.

CSN har möjlighet att säga upp misskötta lån till omedelbar betalning. I dessa fall är hela skulden förfallen till betalning. Lån som sagts upp ingår inte i det debiterade beloppet för respektive år.

Med *inbetalt belopp* avses det som har betalats in under avgiftsåret. Förtida inbetalningar, vilka utgörs av frivilliga inbetalningar utöver vad som debiteras, ingår inte i beräkningsunderlaget. Inbetalda expeditions-, påminnelse- eller tilläggsavgifter ingår inte heller i redovisningen.

Inbetalningar av avgifter efter den 31 december respektive år redovisas normalt inte. På några ställen i analysen redovisas dock även inbetalningar som görs efter avgiftsåret. För att följa debiteringar och inbetalningar senare än avgiftsåret följs låntagarnas inbetalningar för avgiftsåret efter ytterligare ett, två respektive tre år. Därefter återgår de förfallna beloppen till låntagarens skuld.

Uppdraget avser låntagare som är bosatta utomlands. Låntagarna måste därför fördelas efter bosättning. Denna fördelning görs i tre kategorier: Bosatt i Sverige, bosatt utomlands och okänd bosättning. Eftersom individer är mobila förändras låntagarnas bosättning både under och mellan år. Vid statistik över andelen inbetalt av debiterat belopp bedöms en persons bosättning vid den tidpunkt då årsbeloppet senast ändrades. För de flesta låntagare sker ingen ändring av årsbeloppet under året och för dem bedöms därför bosättningen i januari respektive år. När det gäller de uppgifter över låntagare som används i analysen av faktorer som påverkar återbetalningsgraden (avsnitt 5.3) har låntagarnas bosättning i början av januari respektive år använts för samtliga låntagare.

Under 2015 genomförde CSN förändringar i uppföljningssystemet för att förbättra bedömningen av var en låntagare varit bosatt vid en viss tidpunkt. Läs mer om detta i kapitel 2.

Undersökningen är inriktad på att diskutera andelen som betalas in av vad CSN debiterar, samt orsakerna till uteblivna inbetalningar och förändringar av den andel som betalas in. ”Uteblivna inbetalningar” används i rapporten som ett samlande begrepp för att beskriva mellanskillnaden mellan vad som debiteras och det som betalas in. I andra sammanhang diskuteras uteblivna inbetalningar ofta i termer av ”fallissemang”. Fallissemang inträffar när en låntagare under en fastställd tidsperiod inte fullföljer sina förpliktelser enligt lånevillkoren, t.ex. när ett belopp skulle ha betalats för mer än 90 dagar sedan eller när kreditinstitutet anser att det är osannolikt att gäldenären kommer att betala sina kreditförpliktelser helt och hållet.⁵ Fallissemang på studielån inträffar dock egentligen inte förrän studieskulder skrivs av på grund av uppnådd åldersgräns eller andra skäl. Begreppet fallissemang är därför inte direkt användbart i den analys som är huvudsyftet för denna rapport. Det hindrar dock inte att samband mellan fallissemang och olika faktorer kan vara giltiga även när det gäller återbetalningsgraden för studielån, varför begreppet fallissemang förekommer i rapporten.

⁵ Riksrevisionen (2016).

1.5 Data och metoder

Innehållet i rapporten baseras huvudsakligen på registerdata. Det statistiska underlaget är ursprungligen hämtat från CSN:s system för handläggning av studiestöd (STIS). Till stora delar finns det material som använts tillgängligt i CSN:s data warehouse för uppföljning och statistik.

Analysen av återbetalningsgradens utveckling baseras i huvudsak på deskriptiv statistik över andelen inbetalt av debiterat belopp i olika grupper av låntagare över tid. Dessutom används statistik över låntagargruppens sammansättning och dess förändring över tid. I analysen av olika faktorerers betydelse för betalningsbenägenheten bland utomlands bosatta har s.k. logistisk regressionsanalys använts. Hur olika faktorer beaktas i analysen, samt metoden som sådan, diskuteras mer ingående i rapportens metodbilaga (bilaga 8).

1.6 Rapportens struktur

Kapitel 2 innehåller en redovisning av den förbättrade bedömningen av låntagares bosättning, vilken delvis ändrar uppdragets utgångspunkt.

I *kapitel 3* ges en introduktion om låntagare som är bosatta utomlands.

I *kapitel 4* redovisas utvecklingen av återbetalningsgraden bland låntagare som bor utomlands. I kapitlet diskuteras även skillnader mellan olika länder och skillnader mellan de tre typerna av lån.

Kapitel 5 innehåller en analys av orsaker till betalningsbenägenheten bland låntagare som bor utomlands. Kapitlet inleds med en genomgång av andra studier på området och av CSN:s erfarenheter. Därefter följer en analys av olika faktorerers betydelse på individnivå. Kapitlet avslutas med en analys av betydelsen av faktorer på makronivå, bl.a. BNP-tillväxt.

I *kapitel 6* förs en diskussion om orsakerna till återbetalningsgradens utveckling.

I *kapitel 7* sammanfattas viktigare resultat från analysen. I kapitlet förs även bl.a. en diskussion om resultatens betydelse.

I *bilagor* återfinns regeringens uppdrag till CSN, information om de tre lånetyperna, data över andelen som betalas in av debiterade belopp, genomförda insatser, en kort redovisning av indrivningsmöjligheter i olika länder, en diskussion om indikatorn ”återbetalningsbenägenhet”, uppslag till fortsatt arbete, samt en redovisning av den metod (logistisk regressionsanalys) som används i avsnitt 5.3.

2. Bättre bedömning av bosättning ändrar uppdragets utgångspunkt

I december 2015 genomfördes en förändring i CSN:s uppföljningssystem (data warehouse) avseende sättet att bedöma låntagarnas bosättning. Ändringen har inneburit att kvaliteten fr.o.m. december 2015 har ökat när det gäller uppföljningssystemets uppgifter om låntagarnas bosättning. Vilka individer som medräknas i de olika bosättningskategorierna och under vilka tidsperioder har därmed förändrats något. Generellt sett har fler låntagare som tidigare bedömdes ha okänd bosättning retroaktivt kunnat placeras som bosatta i Sverige eller utomlands, vilket även påverkar återbetalningsgraden i dessa kategorier.

Av förändringen följer att återbetalningsgraden blir lägre för utomlands bosatta och bosatta i Sverige för tidigare år, jämfört med utfallet av det tidigare sättet att bedöma låntagarnas bosättning. Detta innebär bl.a. att vi ser en liten ökning av återbetalningsgraden för utomlands bosatta 2014 och 2015 jämfört med 2013, istället för, som tidigare redovisats, en liten minskning. Den mer långsiktiga trenden är också svagt positiv. Av följande tabell framgår utfallet med äldre sätt att bedöma låntagarnas bosättning, jämfört med det nya, förbättrade sättet.

Tabell 2.1 Andel inbetalt av debiterat belopp för låntagare bosatta utomlands, samtliga lånetyper 2010 – 2015, äldre metod för utsökning jämfört med ny metod.

	2012	2013	2014	2015	2016
Andel inbetalt (%), ny metod	69,0	68,0	69,3	70,3	71,3
Andel inbetalt (%), äldre metod	74,4	72,5	71,6	70,3	-

Det förbättrade sättet att fastställa var låntagarna har varit bosatta förändrar delvis utgångspunkten för regeringens uppdrag till CSN. Uppdraget innebär att CSN ska ”analysera skälen till att utbetalningarna från låntagare bosatta utomlands *minskar* i förhållande till det debiterade beloppet” (CSN:s kursivering). Eftersom trenden för utomlands bosattas återbetalningsgrad över en längre tidsperiod har varit svagt ökande, har CSN sett som sin uppgift att analysera *utvecklingen* av utomlands bosattas återbetalningsgrad. Syftet med arbetet är dock i princip oförändrat. Det måste fortfarande anses vara viktigt att skaffa sig bättre förståelse för orsakerna till den låga återbetalningsgraden bland utomlands bosatta låntagare, inte minst för att kunna vidta åtgärder för att återbetalningsgraden ska öka. Tillvägagångssättet för analysen är dessutom detsamma oavsett om det är en ökning eller minskning som ska förklaras.

3. Antalet låntagare som bor utomlands ökar

3.1 Fem procent av låntagarna är bosatta utomlands

Det finns totalt ca 1,5 miljoner låntagare med studielån, varav ungefär 1,3 miljoner är återbetalningsskyldiga för sina lån. Det samlade studieskulden uppgår till ca 213 miljarder kronor.⁶

I december 2016 var 61 200 återbetalningsskyldiga låntagare bosatta utomlands. De som bor utomlands utgör knappt 5 procent av samtliga återbetalningsskyldiga låntagare. Därutöver saknar CSN kontakt- eller adressuppgifter till ca 17 500 låntagare.

Antalet återbetalningsskyldiga låntagare som bor utomlands minskar för den äldsta lånetypen studiemedel och är förhållandevis konstant för lånetypen studielån. Som andel av låntagarna med lånetyperna studiemedel och studielån ökar dock andelen som bor utomlands. Av samtliga låntagare med lånetyperna studiemedel och studielån bor drygt 7 procent utomlands.

⁶ Uppgifter i december 2016.

Tabell 3.1 Antal återbetalningsskyldiga låntagare bosatta utomlands, fördelat efter lånetyp och kön, 2012–2016¹

	2012		2013		2014		2015		2016	
	Kvin- nor	Män	Kvin- nor	Män	Kvin- nor	Män	Kvin- nor	Män	Kvin- nor	Män
Studie- medel	5 208	4 689	4 617	4 140	4 146	3 723	3 662	3 240	3 280	2 980
Studielån	18 189	14 936	17 406	14 397	16 829	14 010	16 163	13 443	15 575	13 120
Annuitets- lån	15 767	11 516	16 558	12 303	17 878	13 352	18 736	14 081	19 424	14 682
Samtliga lånetyper (netto)	33 171	26 461	33 001	26 512	33 670	27 073	33 745	27 077	33 877	27 368
Totalt		59 632		59 513		60 743		60 822		61 245

¹ December respektive år.

Sedan 2015 har de flesta låntagare som bor utomlands annuitetslån. Andelsmässigt är dock andelen låntagare med annuitetslån som bor utomlands förhållandevis låg. Av låntagarna med annuitetslån är det drygt 4 procent som bor utomlands.

Samtliga utomlands bosatta låntagare, dvs. inklusive de som ännu inte är återbetalningsskyldiga, har en samlad skuld på 14,6 miljarder kronor, vilket motsvarar 7 procent av den utestående fordran på studielån. Utlandsbosattas andel av fordran är något högre än den andel av låntagarna som bor utomlands, vilket indikerar att de som bor utomlands i genomsnitt har en högre studieskuld än de som bor i Sverige. De utomlands bosatta låntagare som är återbetalningsskyldiga har en sammanlagd skuld på 13,5 miljarder kronor.

Tabell 3.2 Utestående skuld avseende återbetalningsskyldiga låntagare bosatta utomlands och skuldens andel av den totala skulden, fördelat efter lånetyp, 2016¹

	Skuld utomlands bosatta (miljarder kronor) och andel av skuld för utomlands bosatta	Andel av total skuld för lånetypen
Studiemedel	0,3 (2 %)	11,3 %
Studielån	6,0 (44 %)	12,2 %
Annuitetslån	7,3 (54 %)	5,8 %
Samtliga lånetyper	13,5 (100 %)	7,7 %

¹ December 2016.

Under 2016 debiterades de återbetalningsskyldiga låntagare som bor utomlands 656 miljoner kronor av de totalt ca 12,2 miljarder kronor som samtliga låntagare debiterades. De utomlands bosatta låntagarna betalade in 468 miljoner kronor av vad som debiterats. De totala inbetalningarna av de debiterade beloppen för alla låntagare uppgick till drygt 11,1 miljarder kronor. Debiteringen riktad till utomlands bosatta utgjorde därmed 5,4 procent av den totala debiteringen och inbetalningarna utgjorde 4,2 procent av de samlade inbetalningarna.

Flest återbetalningsskyldiga låntagare är bosatta i Norge, Norge, USA och Storbritannien är de tre klart vanligaste bosättningsländerna. Därefter följer Danmark, Tyskland, Finland, Australien, Spanien, Frankrike och Schweiz.

3.2 Höga skulder bland utomlands bosatta låntagare

Utomlands bosatta låntagare skiljer sig delvis från låntagare som är bosatta i Sverige och från låntagare med okänd bosättning.

Tabell 3.3 Antal återbetalningsskyldiga låntagare bosatta utomlands jämfört med antal låntagare som bor i Sverige eller har okänd bosättning, 2016¹

	Bosatta utomlands	Bosatta i Sverige	Okänd bosättning
Studiemedel	6 260 (9 %)	62 141 (6 %)	7 262 (37 %)
Studielån	28 695 (42 %)	323 741 (26 %)	6 948 (35 %)
Annuitetslån	34 106 (49 %)	856 778 (69 %)	5 410 (28 %)

¹ Bruttoreäknat antal, låntagare med flera lån förekommer på flera ställen. Procentsatsen anger andelen låntagare med viss bosättning som har respektive lånetyp.

Låntagare med de båda äldre lånen är överrepresenterade bland de låntagare som bor utomlands. Noterbart är också den mycket stora överrepresentationen av låntagare med lånetypen studiemedel bland dem vars bosättning är okänd.

Tabell 3.4 Återbetalningsskyldiga låntagare bosatta utomlands jämfört med låntagare som bor i Sverige eller har okänd bosättning, kön och tidigare studier, andelar i procent, 2016

	Bosatta utomlands	Bosatta i Sverige	Okänd bosättning
Andel kvinnor	55	60	35
Andel med eftergymnasiala studier ¹	89	84	43
Andel som studerat utomlands ²	51	15	12

¹ Andel av låntagarna som någon gång har studerat på eftergymnasial nivå med studiemedel. För vissa låntagare saknas uppgift om studienivå. Dessa har exkluderats i denna redovisning. Som andel av samtliga, dvs. inklusive dem med okänd utbildningsnivå, är andelarna 85, 83 respektive 30 procent.

² Andel av låntagarna som studerat helt eller delvis utomlands. För vissa låntagare saknas uppgift om studieplats. Dessa har exkluderats i denna redovisning. Som andel av samtliga, dvs. inklusive dem med okänd studieplats, är andelarna 50, 15 respektive 10 procent.

Andelen kvinnor är lägre bland de utomlands bosatta låntagarna än bland dem som bor i Sverige. En något högre andel har vidare studerat på eftergymnasial nivå och andelen som har studerat utomlands är betydligt högre. Det kan också noteras att andelen män bland dem CSN saknar uppgift om bosättning för är mycket hög, liksom att en hög andel av dessa enbart har studerat i Sverige.

Tabell 3.5 Återbetalningsskyldiga låntagare bosatta utomlands jämfört med låntagare som bor i Sverige eller har okänd bosättning, ålder, andelar i procent, 2016

	Bosatta utomlands	Bosatta i Sverige	Okänd bosättning
-29 år	13	23	6
30-39	37	38	16
40-49	32	26	23
50-59	13	12	24
60 år-	5	2	31

De låntagare som bor utomlands är i genomsnitt äldre än de som bor i Sverige. Äldst är dock de som CSN saknar adressuppgift till, vilket hänger samman med att en mycket hög andel av dessa har lån av den äldsta lånetypen. Bland låntagare med okänd bosättning finns en grupp om drygt 7 000 låntagare som CSN har saknat adress till under en mycket lång tid.

De utomlands bosatta låntagarna har högre studieskulder än de låntagare som bor i Sverige. Andelen med mycket höga skulder är också betydligt högre – bland de utomlands bosatta låntagarna har hela 9 procent en sammanlagd studieskuld som överstiger en halv miljon kronor.

Tabell 3.6 Återbetalningsskyldiga låntagare bosatta utomlands jämfört med låntagare som bor i Sverige eller har okänd bosättning¹, andelar i procent, 2016

	Bosatta utomlands	Bosatta i Sverige	Okänd bosättning
1-49 999	16	23	53
50 000-99 999	14	20	17
100 000-149 999	14	18	9
150 000-199 999	14	15	5
200 000-249 999	11	10	4
250 000-299 999	8	6	3
300 000-349 999	6	3	2
350 000-399 999	4	2	1
400 000-499 999	5	1	2
500 000-999 999	8	1	3
1 000 000-	1	0	1

¹ Sammanlagd studieskuld, dvs. för den som har flera lån har dessa räknats samman.

De låntagare som är bosatta utomlands har ungefär lika höga årsbelopp att betala som låntagare som bor i Sverige. En något högre andel av dem som bor utomlands har dock årsbelopp som överstiger 15 000 kronor.

Tabell 3.7 Återbetalningsskyldiga låntagare bosatta utomlands jämfört med låntagare som bor i Sverige eller har okänd bosättning, sammanlagt årsbelopp, andelar i procent, 2016¹

	Bosatta utomlands	Bosatta i Sverige	Okänd bosättning
0	10	8	28
1-2 999	2	2	6
3 000-4 999	5	6	13
5 000-6 999	25	31	20
7 000-8 999	13	15	8
9 000-10 999	10	10	5
11 000-12 999	8	8	5
13 000-14 999	8	5	3
15 000-	20	15	12

¹ Sammanlagt årsbelopp. För dem med flera lån har årsbeloppen lagts samman.

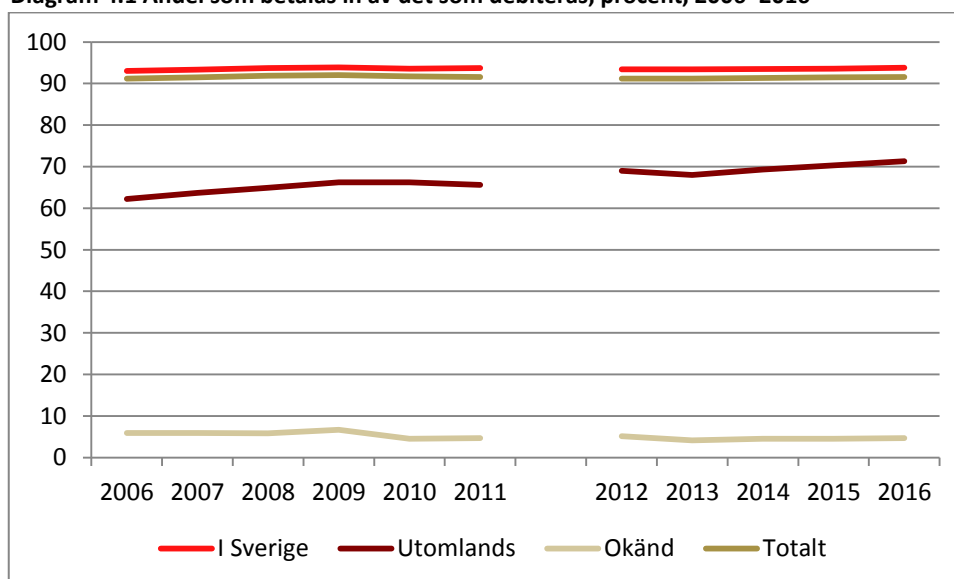
De låntagare som har okänd bosättning har relativt låga årsbelopp och en hög andel har inget debiterat årsbelopp alls. Att en hög andel av låntagarna med lånetypen studiemedel har 0 kronor i årsbelopp har olika orsaker. Majoriteten av dessa låntagare är äldre än 65 år och har obetalda skulder som inte har skrivits av, men debiteras inga nya årsbelopp. Det kan t.ex. handla om att hela skulden är debiterad i form av avgifter eller årsbelopp under de tre senaste avgiftsåren.

4. Låntagare bosatta utomlands betalar in låg men ökande andel

4.1 Återbetalningsgraden bland låntagare bosatta utomlands ökar

Andelen som betalas in av det som debiteras har totalt sett, oavsett låntagarnas bosättning, varit förhållandevis oförändrad under en tioårsperiod och har varierat mellan 91,2 och 92,0 procent.⁷ Under 2016 var återbetalningsgraden 91,6 procent.

Diagram 4.1 Andel som betalas in av det som debiteras, procent, 2006–2016^{1, 2}

¹ Under 2011 genomförde CSN en förändring som innebar att adresser kunde markeras som giltiga eller ej giltiga för utskick. Vid fler returerna än tre förklarar en adress som ogiltig. Denna nya variabel för giltighet används även i framtagandet av de uppgifter som används i denna rapport. Ändringen fick till följd att antalet låntagare som bedöms ha okänd bosättning ökade fr.o.m. slutet av 2011. Mot bakgrund av att framför allt populationerna "utomlands bosatta" respektive "okänd bosättning" förändrades är data fr.o.m. 2012 inte helt jämförbara med data för åren t.o.m. 2011.

² Låntagare som har okänd bosättning och inte har e-faktura aviseras inte eftersom CSN saknar uppgift om giltig adress.

Andelen inbetalt från låntagare bosatta utomlands ökade från 62,2 till 65,6 procent mellan 2006 och 2011. Under åren 2012–2016 har andelen ökat från 69,0 till 71,3 procent.

Återbetalningsgraden för utomlands bosatta har ökat varje år under den aktuella perioden utom under åren 2010, 2011 och 2013.

Av de 12,2 miljarder kronor som debiterades 2016 betalade låntagarna in 11,1 miljarder under avgiftsåret. Det ska noteras att en del av det som debiteras betalas in under efterföljande år. Frivilliga inbetalningar som görs utöver vad som debiteras ingår inte heller.

⁷ För exakta uppgifter över andelen inbetalt per lånetyp och bosättning, se bilaga 3.

Tabell 4.1 Debiterat och inbetalt belopp 2016, fördelat på bosättning, tusen kronor, samt andel inbetalt

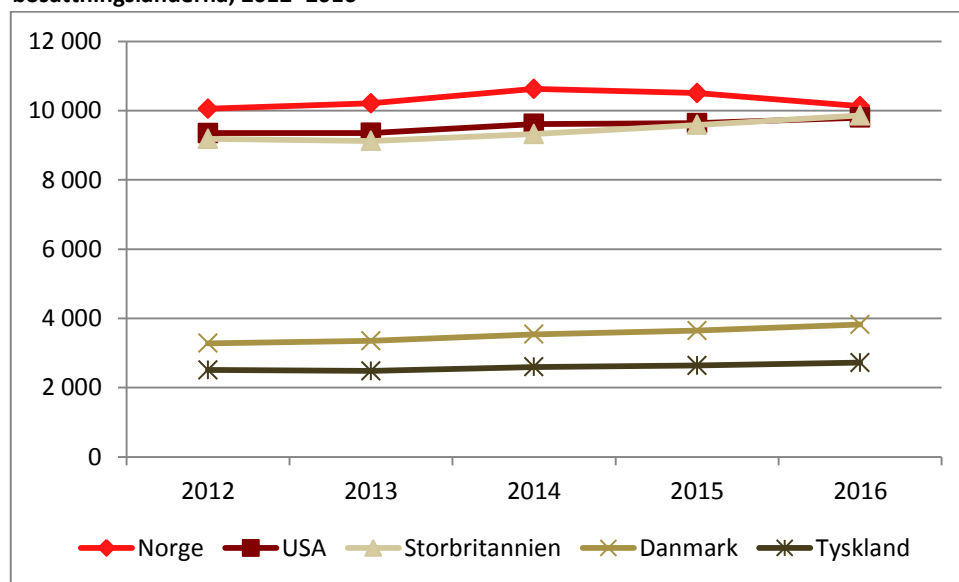
Bosättning	Debiterat efter nedsättningar (per 31/12 2016)	Inbetalt 2016	Andel inbetalt 2016 (%)
Sverige	11 380 200	10 675 145	93,8
Utomlands	656 007	467 759	71,3
Okänd	128 846	6 063	4,7
Totalt	12 165 053	11 148 967	91,6

De låntagare som bor utomlands betalar in 71,3 procent av vad som debiteras, dvs. en mycket lägre andel än de som bor i Sverige. Under 2016 var det ungefär 188 miljoner kronor av det som debiterades som inte betalades in. Därutöver tillkommer de med okänd adress som inte betalade in 123 miljoner kronor i förhållande till debiterat belopp. Trots att låntagarna i Sverige har högst återbetalningsgrad är det värt att notera att det är dessa låntagare som undlåter att betala in det högsta sammanlagda beloppet, ca 705 miljoner kronor.

4.2 Olika resultat i olika länder

Det har under en längre tid skett en ökning av antalet låntagare som bor i de fem vanligaste länderna, även om antalet låntagare bosatta i Norge minskade under 2016. I Australien ökar antalet låntagare. Antalet låntagare är däremot förhållandevis konstant i Finland, Spanien, Frankrike och Schweiz.

Diagram 4.2 Antal återbetalningsskyldiga låntagare bosatta utomlands, de fem vanligaste bosättningsländerna, 2012–2016¹

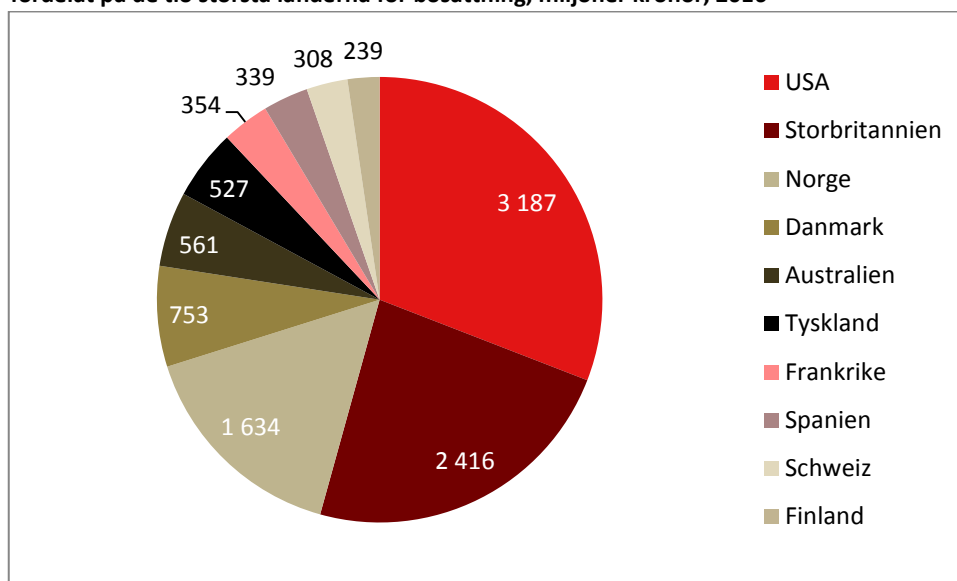

¹ Uppgifterna avser den 31 december respektive år.

Trots att USA inte är det vanligaste bosättningslandet har de låntagare som bor i USA den högsta gemensamma studieskulden. Det innebär att låntagarna i USA i genomsnitt har högre skulder än låntagare i andra länder. De återbetalningsskyldiga låntagare som bor i USA står

för 23 procent av den totala utestående skulden för återbetalningsskyldiga låntagare som bor utomlands.

Diagram 4.3 Sammanlagd studieskuld för återbetalningsskyldiga låntagare bosatta utomlands, fördelat på de tio största länderna för bosättning, miljoner kronor, 2016

¹ Uppgifterna avser den 31 december 2016.

Sammanlagt står låntagarna i de tio vanligaste bosättningsländerna för ca 10,3 av de 13,5 miljarder kronor som låntagare bosatta utomlands har i samlad skuld (76 procent).

Låntagare i olika länder betalar in olika höga andelar av det debiterade beloppet och skillnaderna mellan länder är markanta. Vid en jämförelse mellan de tio största bosättningsländerna framgår att de låntagare som bor i Schweiz och Tyskland betalar in en nästan lika hög andel av det debiterade beloppet som de som bor i Sverige. Lågst återbetalningsgrad under samtliga år har de låntagare som bor i USA.

Återbetalningsgraden är svagt ökande i de flesta länderna. Under 2016 minskade dock återbetalningsgraden för de låntagare som är bosatta i Finland och Schweiz.

Tabell 4.2 Andel inbetalt av debiterat belopp, fördelat efter land för bosättning, 2012–2016

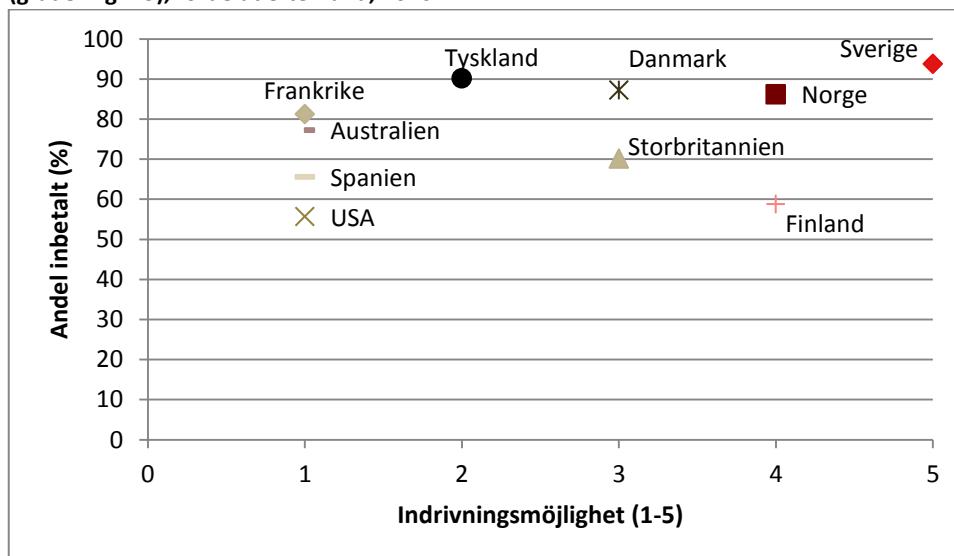
	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Sverige</i>	93,4	93,4	93,5	93,6	93,8
Norge	82,8	82,2	84,0	85,2	86,2
Storbritannien	66,5	65,2	67,8	69,5	70,1
USA	52,1	50,4	52,5	53,6	55,7
Danmark	80,4	81,3	83,5	85,6	87,2
Tyskland	85,9	86,0	87,1	87,8	90,2
Finland	59,7	59,5	59,7	60,6	58,8
Australien	71,8	71,9	72,6	75,9	77,2
Spanien	65,3	64,2	65,7	64,6	65,6
Frankrike	79,1	77,5	79,0	79,1	81,2
Schweiz	90,8	90,3	91,0	91,3	90,4

Det är svårare att driva in obetalda skulder när låntagaren bor i utlandet, jämfört med i Sverige. Dessa svårigheter kan handla om att det är svårt att få utländska domstolar att acceptera CSN:s bevisföring i frågan om låntagarens betalningsskyldighet. Det kan också handla om krångliga administrativa förfaranden och ineffektiva möjligheter till indrivning i vissa länder.

Med utgångspunkt i CSN:s erfarenheter har de tio vanligaste bosättningsländerna, inklusive Sverige, graderats efter möjlighet att driva in studieskulder, där 5 står för god och effektiv indrivning och 1 för stora svårigheter med både bevisföring och indrivning. För en mer utförlig beskrivning av de olika länderna hänvisas till bilaga 5.

Det går inte att se något statistiskt samband mellan indrivningsmöjligheten och återbetalningsgraden i de olika länderna. I Sverige och Norge är möjligheterna att driva in skulder goda och återbetalningsgraden relativt hög. I USA och Spanien är det svårt att driva in skulder och återbetalningsgraden är låg. I dessa länder är alltså mönstret det förväntade. I Finland har CSN dock ganska goda möjligheter att driva in skulder. Trots det är återbetalningsgraden låg. I Tyskland och Frankrike är det däremot komplicerat att driva in skulder, men andelen som betalas in är förhållandevis hög.

Diagram 4.4 Andel inbetalt av debiterat belopp (procent) och möjlighet att driva in skulder (gradering 1-5), fördelat efter land, 2016

Att det inte går att se något övergripande samband mellan indrivningsmöjligheterna och återbetalningsgraden utesluter inte att möjligheten att driva in skulder kan påverka inbetalningarna. Det är dock sannolikt att indrivningsmöjligheten främst påverkar återbetalningsgraden om CSN arbetar aktivt med rättsliga åtgärder och indrivning i landet, samt om låntagarna har medel som går att driva in, t.ex. löpande inkomster eller förmögenhet.

Att aktiva rättsliga åtgärder eller indrivningsåtgärder kan ha betydelse i enskilda fall har bl.a. visat sig i samband med att sådana åtgärder har genomförts. Exempelvis har CSN sedan ett antal år möjlighet att säga upp en studieskuld till omedelbar betalning. Erfarenheter visar att minst 25 procent av dessa låntagare börjar betala på sin skuld.⁸ Andelen som börjar betala är dessutom ökande.⁹

4.3 Stora skillnader mellan olika lånetyper

Det är stora skillnader i återbetalningsgrad mellan de olika lånetyperna och mellan dem som är bosatta utomlands och i Sverige. Utomlands bosatta betalar emellertid in en lägre andel av det debiterade beloppet än låntagare som bor i Sverige, oavsett vilket lån de har.

Tabell 4.3 Andel inbetalt i förhållande till debiterat belopp, fördelat efter lånetyp och bosättning, procent, 2016

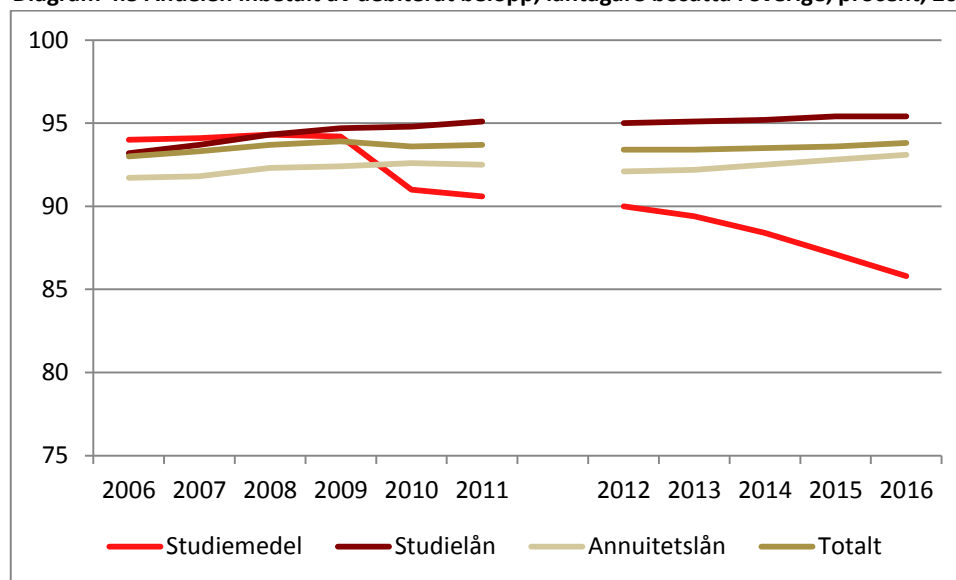
	Sverige	Utomlands
Studiemedel	85,8	48,7
Studielån	95,4	65,5
Annuitetslån	93,1	78,2

⁸ CSN (2014).

⁹ För resultat avseende 2016 hänvisas till delrapport 1 i CSN:s redovisning av regeringsuppdraget att öka återbetalningen av obetalda skulder (CSN [2017b]).

Högst återbetalningsgrad har låntagare med låntypen studielån som bor i Sverige. Bland de utomlands bosatta är återbetalningsgraden istället högst för låntagarna med annuitetslån. Störst skillnad mellan låntagare bosatta utomlands och låntagare som bor i Sverige är det för låntypen studiemedel. För dessa låntagare är skillnaden i återbetalningsgrad mellan utomlands bosatta och boende i Sverige hela 37 procentenheter. Motsvarande skillnad för studielånet är 30 procentenheter och för annuitetslånet 15 procentenheter.

Diagram 4.5 Andelen inbetalt av debiterat belopp, låntagare bosatta i Sverige, procent, 2006–2015¹

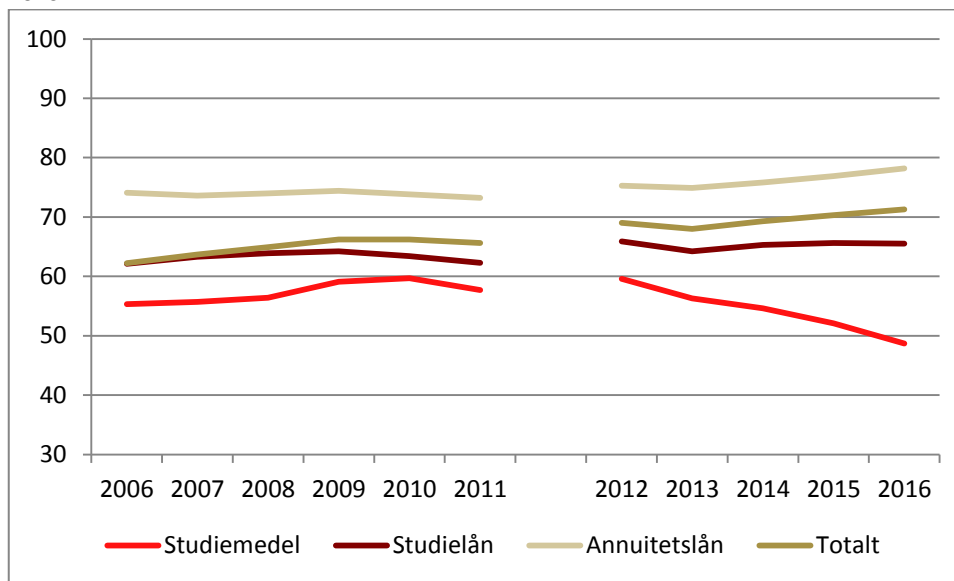

¹ Se diagram 4.1 för förklarande kommentar ang. bruten tidslinje.

För låntagare med annuitetslån som bor i Sverige har återbetalningsgraden varit svagt ökande de senaste åren. Återbetalningsgraden har varit förhållandevis konstant för låntagare med låntypen studielån. Den minskar dock för den äldsta låntypen studiemedel. För låntypen studiemedel inträffade en tydlig förändring 2010. Denna förändring hänger samman med att det då genomfördes en regelförändring som innebar att det inte längre var möjligt att få nedsättning med sin återbetalning tillsvidare. Istället blev låntagare med låntypen studiemedel tvungna att ansöka om nedsättning varje år. Många låntagare med studiemedel som tidigare hade haft löpande anstånd med sina betalningar blev då skyldiga att betala på sina lån¹⁰, vilket de gjorde i lägre utsträckning än andra låntagare.

¹⁰ Även tidigare debiterades dessa låntagare en årsavgift, men först efter genomförd efterkontroll av inkomst (s.k. kvarstående avgift). I och med att de tidigare debiterades en avgift senare än det ursprungliga avgiftsåret ingick inte debiteringen eller deras inbetalningar i beräkningen av återbetalningsgraden.

Diagram 4.6 Andelen inbetalt av debiterat belopp, låntagare bosatta utomlands, procent, 2006–2016¹

¹ Se diagram 4.1 för förklarande kommentar ang. bruten tidslinje.

För utomlands bosatta låntagare som har annuitetslån ökar återbetalningsgraden. För dem med lånetypen studielån är andelen inbetalt relativt konstant och för låntagare med lånetypen studiemedel är den minskande.

Det finns flera orsaker till att återbetalningsgraden varierar mellan de tre lånetyperna. En är att lånen har varit i drift olika länge och att låntagargrupperna har olika sammansättning.

Det nuvarande annuitetslånet består av förhållandevis unga låntagare som inte har betalat tillbaka på sin skuld under någon längre tid. Tre fjärdedelar har varit återbetalningsskyldiga i mindre än 10 år. Jämfört med låntagare med de båda äldre lånen är det en låg andel som bor i Nordamerika (14 procent) och en hög andel bor i andra nordiska länder (32 procent). Det är 15 procent av låntagarna som inte betalar in något av det debiterade beloppet.

Låntagarna med lånetypen studielån är mestadels yrkesverksamma och många befinner sig i slutfasen av sin återbetalning. Låntagarna med studielån har relativt höga årsbelopp. Av de utomlands bosatta låntagarna med denna lånetyp är 23 procent bosatta i Norden och 21 procent i Nordamerika. Det är 24 procent som inte betalar in något av vad som debiteras.

Den äldsta lånetypen studiemedel består till stor del av låntagare som enligt den ursprungliga betalningsplanen skulle ha betalat tillbaka sina lån, men som av olika skäl ändå har en skuld kvar. Dessa låntagare är förhållandevis gamla – 94 procent är 50 år eller äldre. Av låntagarna har 95 procent varit återbetalningsskyldiga i mer än 20 år. Av de utomlands bosatta med studiemedel bor 23 procent i Norden och 21 procent i Nordamerika. Hela 34 procent av låntagarna betalar inte in något alls av det debiterade beloppet.

För ett lån som är på väg att fasas ut utgörs låntagarna till mycket stor del av låntagare med någon form av betalningsproblem. Att lånetyperna och statens fordran på studielån befinner sig i olika faser påverkar andelen lån som betalas in av det debiterade beloppet. Andra orsaker till att återbetalningsgraden är lägre för låntagare med lånetyperna studiemedel och studielån än för låntagare med annuitetslån kan vara att en relativt hög andel av dem med annuitetslån bor i Norden och en högre andel med lånetyperna studiemedel och studielån är bosatta i Nordamerika. Andelen som studerat med studiemedel på eftergymnasial nivå, vilket

är positivt för återbetalningsgraden, är också något högre bland de utomlands bosatta låntagarna med annuitetslån, jämfört med de båda äldre lånen.

En annan orsak till skillnaderna mellan lånetyperna är att hanteringen av studielånefordran för de äldre lånen inte var så aktiv under 1980- och 1990-talen. Exempelvis användes inkasso endast i undantagsfall. Studiestödsverksamheten var under dessa år främst inriktad på att rekrytera individer till studier. Detta innebar att många låntagare slutade betala och tappade kontakten med CSN. I efterhand har det visat sig svårt att återupprätta kontakten och att få igång låntagarna i betalning. Undersökningar visar att antal år utomlands inverkar på utlands-svenskars Sverigeorientering.¹¹ De som bott utomlands under lång tid är mindre orienterade mot Sverige än de som bott utomlands kortare tid. Kontakt som tappades med låntagare för mer än 20 år sedan har därför med stor säkerhet försämrats återbetalningsgraden för framför allt lånetypen studiemedel, men även för lånetypen studielån.

Ytterligare en orsak till skillnaderna mellan lånetyperna kan vara lånens utformning. Skillnaden i återbetalningsgrad mellan annuitetslånet och studielånet bör, förutom lånets ålder, till en del anses bero på att låntagarna med annuitetslån debiteras ett på förhand givet årsbelopp som står i relation till skuldens storlek, medan en stor andel av de utomlands bosatta låntagarna med studielån debiteras en högre andel (1/20) av sin skuld. Bara ungefär 16 procent av de utomlands bosatta låntagarna med studielån har ett årsbelopp som beräknas med grund i låntagarens inkomst. Debitering i förhållande till inkomsten sker först efter ett ansökningsförfarande. Historiskt har detta inneburit jämförelsevis höga årsbelopp för de utomlands bosatta låntagare som har studielån. Av de låntagare som får sitt årsbelopp beräknat som en tjugondel av skulden var återbetalningsgraden 2015 bara 58 procent. Bland de som istället hade fått ett årsbelopp grundat på inkomst var återbetalningsgraden 92 procent.¹²

För låntagare med lånetypen studielån som är bosatta i Sverige innebär ett högt årsbelopp även en hög inkomst, eftersom årsbeloppet baseras på inkomsten. Eftersom många utomlands bosatta debiteras en tjugondel av skulden och inte heller ansöker om nedsättning gäller inte sambandet mellan hög inkomst och högt årsbelopp för dessa låntagare. De historiskt sett relativt höga årsbeloppen och ansökningsförfarandet vid ansökan om nedsättning bidrar enligt CSN:s mening till att en högre andel av dem med lånetypen studielån har låtit bli att betala på sina lån och till en lägre återbetalningsgrad, jämfört med utomlands bosatta låntagare med annuitetslån och även jämfört med låntagare med lånetypen studielån som bor i Sverige.

4.4 Mycket pengar kommer in senare än avgiftsåret

Återbetalningsgraden definieras som andelen inbetalt av det debiterade beloppet under avgiftsåret. Av olika skäl kommer det dock även in inbetalningar senare än under det ursprungliga avgiftsåret. Om man följer inbetalningarna under de efterföljande kalenderåren ökar andelen inbetalt. Det beror både på att det sker omdebiteringar, t.ex. i samband med efterkontroller, men framför allt på att låntagarna betalar in pengar senare än ursprungligen tänkt, vilket i sin tur kan bero på att man betalar först när en betalning har förfallit och överlämnats till Kronofogdemyndigheten eller inkasso. CSN kan också i en del fall gå med på betalningsplaner som löper även under det efterföljande året.

Andelen som betalas in senare än under avgiftsåret är högre för låntagare bosatta i utlandet än för låntagare som bor i Sverige. Med hänsyn taget till både omdebiteringar och inbetal-

¹¹ Bergström (2016).

¹² En annan variant är att årsbeloppet debiteras som andel av prisbasbeloppet (15 procent). De som hade ett årsbelopp beräknat som andel av prisbasbeloppet hade en återbetalningsgrad på 71 procent.

ningar under de tre efterföljande åren var återbetalningsgraden 3,9 procentenheter högre än under avgiftsåret för låntagare som bor i Sverige (avgiftsåret 2013). För låntagare bosatta utomlands var återbetalningsgraden hela 10,5 procentenheter högre efter tre år.

Tabell 4.4 Inbetalningar som andel av debiterat belopp, låntagare bosatta utomlands, fördelat efter lånetyp, procent

	Avgiftsåret 2013			
	Studiemedel	Studielån	Annuitetslån	Samtliga lånetyper
Avgiftsåret	56,3	64,2	74,9	68,0
Avgiftsåret +1	63,2	70,5	80,2	74,0
Avgiftsåret +2	65,7	73,4	81,2	76,1
Avgiftsåret +3	68,2	75,5	83,9	78,5
<i>Differens mellan betalningsåret och år +3 (procentenheter)</i>	<i>11,9</i>	<i>11,3</i>	<i>9,0</i>	<i>10,5</i>

Det är stora summor som kommer in till CSN även efter det ursprungliga avgiftsåret. För avgiftsåret 2013 betalade utomlands bosatta låntagare in ytterligare 62 miljoner kronor under de tre följande åren.

Relativt sett betalar låntagare med lånetypen studiemedel in höga belopp efter avgiftsåret. Det går att anta att potentialen att få in ytterligare pengar är större om en förhållandevis låg andel betalas in under själva avgiftsåret. Även efter tre år är dock återbetalningsgraden för utomlands bosatta högst bland de låntagare som har annuitetslån.

Inbetalningarna från utomlands bosatta åren efter betalningsåret har ökat något de senaste åren. För avgiftsåret 2012 var andelen inbetalt 9,6 procentenheter högre efter tre år än under avgiftsåret. För avgiftsåret 2013 var andelen inbetalt efter tre år 10,5 procentenheter högre än under avgiftsåret. En viktig förklaring till detta är att de belopp som drevs in genom inkasso ökade relativt mycket 2014 och därefter har legat på en högre nivå (se bilaga 4).

4.5 Förbättrad återbetalningsgrad bland nya återbetalningsskyldiga

Genom att studera återbetalningsgraden bland nya återbetalningsskyldiga låntagare utesluter man skillnader som beror på att vissa slutbetalar sina lån samtidigt som andra av olika skäl fortsätter att betala på sin studieskuld.

Jämförelser av nya återbetalningsskyldiga låntagare över tid kan också ha större möjlighet att spegla attityden till återbetalning bland låntagarna och eventuellt också CSN:s insatser och information i samband med utlåningen. Varje år blir en ny grupp låntagare återbetalningsskyldiga. Dessa grupper av nya återbetalningsskyldiga låntagare kan givetvis möta olika arbetsmarknadsförutsättningar m.m., men deras situation bör i många avseenden vara likartad från år till år.

Samtliga nya återbetalningsskyldiga låntagare som redovisas i tabell 4.5 är låntagare med annuitetslån. Antalet personer bosatta i Sverige som årligen blir återbetalningsskyldiga är ca 82 000 och antalet som är utomlands bosatta har de senaste åren uppgått till ca 1 500 personer per år. Att antalet utomlands bosatta är förhållandevis lågt kan få till följd att andelen inbetalt kan variera en del från år till år.

Tabell 4.5 Andel inbetalt av nya återbetalningsskyldiga låntagare under det första året för betalningsskyldighet, 2012–2016¹

	Bosatt i Sverige	Bosatt utomlands
2012	91,8	79,2
2013	91,8	80,3
2014	92,8	83,6
2015	93,7	86,5
2016	94,3	83,1

¹ Enbart låntagare med annuitetslån.

Andelen inbetalt av nya återbetalningsskyldiga låntagare har ökat sedan 2012. Med undantag för utomlands bosatta låntagare 2016 gäller det både låntagare bosatta i Sverige och utomlands. Låntagare bosatta utomlands som blivit återbetalningsskyldiga 2016 betalade in 83,1 procent av vad som debiterats. Det innebär att återbetalningsgraden för låntagare bosatta utomlands, trots minskningen 2016, har ökat med 3,9 procentenheter sedan 2012.

4.6 Oförändrad sammanlagd återbetalningsgrad för låntagare bosatta utomlands och låntagare med okänd bosättning

Uppdraget som avhandlas i denna rapport är en analys av utvecklingen av återbetalningsgraden för utomlands bosatta låntagare. Hittills har redovisningen varit avgränsad till låntagare med en känd bosättning utomlands. Som framgått saknar CSN även uppgift om bosättning för ca 17 500 återbetalningsskyldiga låntagare. På goda grunder går det att anta att många av dessa också är bosatta utomlands.¹³ Låntagarna som CSN saknar bosättningsuppgift för har oftare än de som bor utomlands lån i lånetypen studiemedel och de har förhållandevis låga studieskulder. En högre andel är också män, de är i genomsnitt äldre än utomlands bosatta och har oftare studerat enbart på lägre nivåer och oftare i Sverige. En hög andel av dem med okänd bosättning har låga årsbelopp och låga studieskulder.

¹³ Långt ifrån alla är dock utomlands bosatta. Det relativt vanligt att försändelser returneras även till låntagare som faktiskt bor i Sverige, men på en okänd adress, t.ex. inneboende. Normalt är det dock lättare för CSN att åter få tag i en korrekt adress till de låntagare som finns i Sverige.

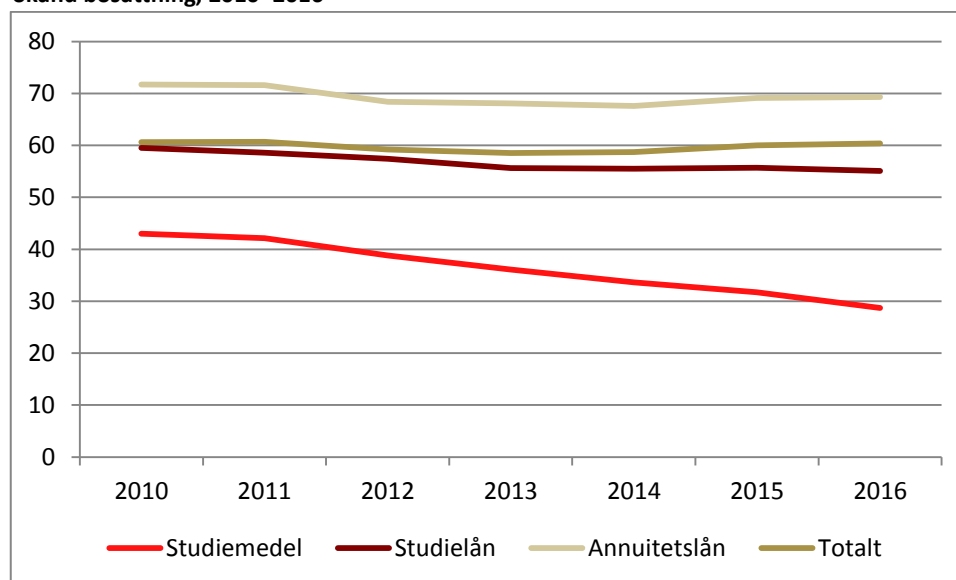
Tabell 4.6 Återbetalningsskyldiga låntagare fördelat på utomlands bosatta och låntagare med okänd bosättning, antal låntagare och andel inbetalt, 2012–2016¹

		2012	2013	2014	2015	2016
Utomlands bosatta	Antal	59 739	59 512	60 744	60 814	61 245
	Andel inbetalt	69,0	68,0	69,3	70,3	71,3
Okänd bosättning	Antal	16 502	17 907	17 008	17 997	17 472
	Andel inbetalt	5,1	4,1	4,5	4,5	4,7
Totalt utomlands bosatta och okänd bosättning	Antal	76 241	77 419	77 752	78 811	78 717
	Andel inbetalt	59,2	58,5	58,7	60,0	60,4

¹ December respektive år.

De båda grupperna utomlands bosatta och låntagare utan känd bosättning är till viss del kommunicerande kärl. När CSN inte har en korrekt adress till låntagaren minskar möjligheten att upprätthålla eller öka inbetalningarna drastiskt. En minskning av inbetalningarna från utomlands bosatta kan exempelvis kompenseras av att CSN har adressuppgifter till fler låntagare, och tvärtom.

Diagram 4.7 Andel inbetalt av debiterat belopp, låntagare bosatta utomlands och låntagare med okänd bosättning, 2010–2016

Sedan 2010 har återbetalningsgraden för utomlands bosatta och låntagare utan känd bosättning varit förhållandevis oförändrad. Högst andel, 60,7 procent, betalades in under 2011 och lägst andel, 58,5 procent, betalades in under 2013. Under 2016 ökade andelen inbetalt till 60,4 procent. Andelen inbetalt har minskat för samtliga tre lånetyper vid en jämförelse med 2010. Särskilt tydlig är minskningen för lånetypen studiemedel. Återbetalningsgraden för samtliga lånetyper hålls uppe av att antalet låntagare med annuitetslån – vilka har den högsta återbetalningsgraden – ökar som andel av det totala antalet låntagare.

4.7 Genomförda insatser för att öka inbetalningarna

Under åren 2006–2016 har CSN genomfört en rad insatser för att öka inbetalningarna från låntagare som bor utomlands. Det har bl.a. handlat om ett införande av inkassoverksamhet,

preskriptionsbrytande åtgärder, effektivare adresshantering och åtgärder för att underlätta för låntagarna att betala. En genomgång av insatserna återfinns i bilaga 4.

5. Orsaker till låg återbetalningsgrad

5.1 Angreppssätt och svårigheter

Detta kapitel inleds med en genomgång av studier om orsaker till att studielån inte betalas tillbaka. Därefter följer en analys av individuella registerdata. Avslutningsvis diskuteras den eventuella påverkan på återbetalningsgraden av BNP-tillväxt, växelkurser och ränteutveckling.

Individuella registerdata ger generellt förhållandevis goda möjligheter att fastställa samband mellan olika faktorer och låntagarnas återbetalningsbenägenhet. Det är även relativt enkelt att undersöka om återbetalningsgraden samvarierar med mer generella faktorer, t.ex. konjunkturutveckling, som kan tänkas påverka låntagarnas vilja och förmåga att betala tillbaka på sina lån. En del troliga påverkansfaktorer är dock inte möjliga att fånga genom registerdata, antingen för att uppgiften saknas i befintliga register eller för att informationen inte finns tillgänglig överhuvudtaget.

En brist, både när det gäller individuella registerdata och utvecklingen för generella faktorer, är att dessa inte beaktar låntagarnas attityder till sitt lån och till återbetalningen av detta. För att undersöka attityder hade en möjlighet varit att rikta enkäter eller intervjuer till låntagare. Det finns dock få exempel på tidigare studier som använt sig av detta angreppssätt och svårigheterna är betydande. I det aktuella fallet har en enkätundersökning inte bedömts möjlig på grund av att det är sannolikt att intresset att besvara en sådan enkät är mycket lågt, särskilt bland låntagare som inte betalar på sitt lån. Resultaten skulle då inte bli tillförlitliga. Ett försök har gjorts att låta ett externt företag genomföra intervjuer med låntagare som inte betalar enligt betalningsplanen. Det visade sig dock att dessa låntagare inte ville medverka. Enbart tre intervjuer kunde genomföras. CSN har dock låtit genomföra ett antal intervjuer med låntagare som har utretts för uppsägning av sina lån. Dessa intervjuer håller nu på att sammanställas. Under 2016 genomfördes även en mer generell attitydundersökning med hjälp av en webbpanel. Detta kan framöver eventuellt vara ett sätt att fånga attitydförändringar på en övergripande nivå. I dagsläget finns dock inte tillgång till kunskap om betydelsen av låntagarnas attityder för återbetalningen av studielån.

Förutom kunskap om låntagarnas attityder saknas även uppgifter om utomlands bosatta låntagare som normalt finns tillgängliga i registerform. Exempelvis saknar CSN uppgifter om inkomst och förmögenhet för de flesta låntagare som bor utomlands. Det finns även svårigheter kopplade till betydelsen av faktorer på makronivå. Även om det är rimligt att anta att konjunktur- och ränteutveckling har betydelse för låntagarnas vilja och förmåga att betala på sina lån ger tillgängliga mått bara en övergripande bild av de faktorer som påverkar låntagarna.

5.2 Vilken kunskap finns?

5.2.1 Studier om orsaker till uteblivna inbetalningar av studielån

Forskningen om uteblivna inbetalningar av studielån är mycket begränsad. Två studier som tar upp frågan och som avser svenska studielån är en granskning Riksrevisionen genomförde under 2016 och som presenterades i rapporten *Statens kreditförluster på studielån*¹⁴ och den s.k. GRUV-utredningens betänkande *Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå*¹⁵. Utöver detta har CSN studerat sambanden mellan den utbildningsnivå lånen tagits för och återbetalningsproblem.¹⁶

Den forskning som finns i övrigt är i stort sett koncentrerad till amerikanska förhållanden och är inte direkt överförbar till en svensk kontext.

Riksrevisionen har, baserat på data från CSN och SCB, gjort beräkningar av faktorer som minskar respektive ökar sannolikheten för misskött inbetalningar av svenska studielån.¹⁷ Studien omfattar både låntagare som bor i Sverige och utomlands. Riksrevisionen drar följande slutsatser av faktorer som ökar respektive minskar sannolikheten för misskött betalningar.

Tabell 5.1 Faktorer som enligt Riksrevisionen ökar respektive minskar sannolikheten för misskött inbetalningar

Ökar risken för misskött betalningar	Minskar risken för misskött betalningar
Man	Kvinna
Högre ålder	Lägre ålder
Ogift	Gift
Har hemmavarande barn	Har inga hemmavarande barn
Låg inkomst hos föräldrar	Hög inkomst hos föräldrar
Lång tid mellan examen och sysselsättning	Kort tid mellan examen och sysselsättning
Låg utbildningsnivå	Hög utbildningsnivå
Låg skuld	Hög skuld
Högre andel lån ¹	Lägre andel lån

¹ Med andel lån menas antal veckor låntagaren tagit lån i förhållande till det totala antalet veckor han eller hon haft studiemedel. Uppgiften avser att spegla låntagarens attityd till låntagandet under studierna. En högre andel lån ökar risken.

Utöver de faktorer som redovisas i tabellen anger Riksrevisionen att de funnit att låntagare som studerat vid universitet uppvisar mindre sannolikhet för misskötsel än låntagare som studerat vid högskolor, samt att det finns en viss variation mellan låntagare på olika utbildningsinriktningar.

Värt att notera är att Riksrevisionen har försökt spegla attityder till lånet genom att använda sig av en uppgift om hur många veckor en låntagare tog lån under sin studietid i förhållande till antalet veckor med studiemedel. Ett mindre frekvent uttag av lån skulle spegla en mer försiktig attityd till låntagandet. Resultatet visade ett visst samband mellan dem som tagit lån

¹⁴ Riksrevisionen (2016).

¹⁵ SOU 2013:20.

¹⁶ CSN (2010).

¹⁷ Riksrevisionen (2016).

under hela sin tid med studiemedel och en större risk för fallissemang.¹⁸ Det är dock osäkert om indikatorn indikerar en attityd till låntagandet. Ett mer frekvent låntagande skulle t.ex. istället kunna indikera mindre goda ekonomiska resurser under studierna, egna eller inom familjen. Sambandet skulle i så fall likväl kunna spegla något annat än låntagarens attityder.

I några sammanhang har samband mellan utbildningsnivån vid låntagandet och risken för återbetalningsproblem studerats. Den s.k. GRUV-utredningen fann exempelvis samband mellan lån som tagits på en låg utbildningsnivå och att CSN överlämnat krav på studielån till Kronofogdemyndigheten. Utredningen visade att mer än hälften av dem som enbart tar lån för studier på grundläggande nivå någon gång under en knapp tioårsperiod fått krav på återbetalning av lånet överlämnade till Kronofogdemyndigheten. För dem som enbart läst på eftergymnasial nivå var det cirka fem procent som fått krav överlämnade till Kronofogdemyndigheten under motsvarande tidsperiod. Andelen med betalningsproblem befanns minska med stigande utbildningsnivå och låntagare som tagit lån för studier på låg nivå befanns alltså vara kraftigt överrepresenterade bland de låntagare som får betalningsproblem.¹⁹

I en litteraturgenomgång finner Gross m.fl. att det finns samband mellan olika faktorer och återbetalningen av studielån.²⁰ Av denna genomgång, som främst avser amerikanska förhållanden, framkommer bl.a. följande.

- Det finns samband mellan *utbildningsinstitutioner* och återbetalning. Dessa samband tycks dock mer bero på bakgrundsfaktorer hos de studerande, t.ex. social bakgrund, än på utbildningsinstitutionerna som sådana.
- Nästan samtliga studier visar att låntagarens *ålder* har betydelse. Högre ålder, antingen under studierna eller vid återbetalningens början, ökar risken för återbetalningsproblem. Att äldre har fler och större ekonomiska åtaganden, t.ex. barn, familj och bostadslån, som konkurrerar med återbetalningen av studielån, kan vara en förklaring till detta.
- Resultaten är tvetydiga när det gäller betydelsen av *kön*. Vissa studier har inte visat på några större skillnader mellan kvinnor och män. Andra studier har dock funnit att risken att män fallerar i sin återbetalning är högre än risken att kvinnor gör det.²¹
- Olika aspekter av *familjesituationen* påverkar risken för återbetalningsproblem. Exempelvis har studier funnit att denna risk ökar med antalet barn som låntagaren har ekonomiskt ansvar för. Risken har också funnits högre för ensamstående föräldrar.
- *Föräldrars utbildningsnivå* uppvisar samband med återbetalningen av lån. Låntagare från hem med högutbildade föräldrar löper mindre risk för att misslyckas med återbetalningen av sina lån.
- Både den egna och familjens *inkomst* påverkar risken för återbetalningsproblem. Låg egen inkomst och låg familjeinkomst, inklusive föräldrars inkomst, ökar risken för att misslyckas med återbetalningen av studielånen. Samband finns också med

¹⁸ Riksrevisionen (2016). Se avsnitt 1.4 för en diskussion ang. begreppet ”fallissemang”.

¹⁹ SOU 2013:20.

²⁰ Gross (2010). De studier som finns och ligger till grund för genomgången avser nästan uteslutande nordamerikanska förhållanden.

²¹ Exempelvis konstateras i SOU 2013:78 att män är överrepresenterade bland dem som är skuldsatta hos Kronofogdemyndigheten.

arbetslöshet, där arbetslöshet ofta leder till låg inkomst och större risk för betalningsproblem.

- Högre *skuld* medför generellt sett större risker för återbetalningsbekymmer. En orsak till detta skulle kunna vara att den som har hög skuld betalar högre årliga belopp. Studier har visat att en återbetalning som överstiger åtta procent av inkomsten medför betalningsproblem. Något samband har dock inte funnits i de fall skuldsättningen ökade med anledning av studier på forskarnivå.
- *Studierfarenheter* och *studieframgång* tycks vara faktorer som påverkar återbetalningen. En hög och kontinuerlig studietakt och examen inom utsatt tid tycks vara positivt för möjligheten att återbetala studieskulden. På motsvarande sätt är studieavbrott negativt och ökar avsevärt risken för återbetalningsproblem. Likaså finns samband mellan goda studieresultat på gymnasiet, dvs. mellan personer som normalt har goda förutsättningar för högre utbildning, och få återbetalningsmisslyckanden.
- *Utbildning* har samband med återbetalning, men troligen mest genom att olika utbildningar påverkar låntagarnas inkomster efter utbildningen.
- Låntagarnas *attityder* och *medvetenhet* har studerats relativt lite. Enligt en intervjustudie befanns låntagare som visat ett ointresse för låne- och skuldsättningsfrågor i samband med låntagandet löpa högre risk att få återbetalningsproblem. Låginkomsttagare och personer som kommer från familjer med lägre inkomster har i vissa studier befunnits vara mer ”tyngda” av skuldsättningen än personer som kommer från mer välbärgade hemförhållanden. Låntagare som fått rådgivning kring studier och låntagande tycks löpa mindre risk för fallissemang än dem som inte deltagit i sådan rådgivning.

Hillman²² har i en studie av amerikanska data kommit fram till att arbetsmarknadssituationen har betydelse för risken för fallissemang. Arbetslösa löper betydligt större risk för återbetalningsproblem än de låntagare som har ett arbete. Även de som inte fullföljer studierna till en examen löper hög risk. Däremot finner Hillman inte några belegg för att hög skuldsättning skulle uppvisa samband med återbetalningsproblem. Tvärtom finner han att låntagare med låg skuld löper högre risk för att inte lyckas med återbetalningen. Mot bakgrund av andra studier om skuldstorlek drar Hillman dock slutsatsen att skuldsättning troligen inte uppvisar något entydligt samband med återbetalningsproblem. Vidare finner Hillman ett samband mellan låga betyg, studieovana hemförhållanden, ansvar för barn samt mindre förmögna hemförhållanden och återbetalningsproblem.

En studie om återbetalningen av lån i Kanada har genomförts av Lochner m.fl.²³ I studien visas på starka samband mellan låntagarnas inkomst och risken för fallissemang. Det konstateras dock också att även många låntagare med förhållandevis låg inkomst fullföljer återbetalningen i enlighet med betalningsplanen. Ett viktigt skäl till detta är att många med låga inkomster har besparingar eller kan räkna med hjälp från anhöriga. Resurser i form av besparingar och ekonomiskt stöd från familjen visar sig i studien ha starka samband med betalning respektive utebliven betalning. Den mest sårbara låntagargruppen är låntagare med låg inkomst och utan besparingar eller ekonomiskt stöd från föräldrar eller partner. Av studien framgår vidare att det inte finns några tydliga samband mellan hög skuldsättning och allvarliga betalningsproblem.

²² Hillman (2014).

²³ Lochner (2013).

Mezza och Sommer har undersökt flera olika faktorer som kan antas uppvisa ett samband med återbetalningsproblem för studielån.²⁴ Man finner att återbetalningen påverkas negativt om låntagaren kommer från en mindre välbärgad bakgrund och att sambandet mellan studieavbrott och betalningsproblem är förhållandevis starkt. Dessutom finner man ett starkt samband mellan andra krediter som förfallit till betalning och obetalda studielån. Mezza och Sommer konstaterar däremot att skuldstorlek har ett mycket lågt förklaringsvärde för återbetalningsproblem.

5.2.2 CSN:s erfarenheter av orsaker till bristande återbetalning från låntagare som är bosatta utomlands

Förutom olika studier av inbetalningar av studielån har CSN beprövade erfarenheter från många års administration av det svenska studielånesystemet.

En erfarenhet är att en mycket viktig del i arbetet med att öka återbetalningarna av studielån är att etablera, och upprätthålla, kontakt med de låntagare som bor utomlands. Det kan göras via brev, telefon eller e-post. Svårigheterna att få kontakt med låntagare bosatta utomlands beror både på att det kan vara svårt att hitta telefonnummer och adresser och på att det finns tidskillnader som gör att det är svårt att kontakta låntagarna. CSN upplever att det ofta är vid den personliga kontakten med låntagaren som myndigheten kan få låntagaren att börja betala.

Att hålla kontaktuppgifterna till låntagare som bor utomlands uppdaterade är en tidskrävande arbetsuppgift som CSN löpande arbetar med. Idag finns en skyldighet för låntagaren att meddela sin aktuella adress till CSN. Det finns dock inte någon sanktion kopplad till bestämmelsen varför den till viss del kan uppfattas som uddlös. En annan erfarenhet är att det ofta är tidskrävande och kostsamt att driva rättsliga processer i andra länder, vilket innebär att en aktiv fordranshantering försvåras.

Problematiken med adresser och andra kontaktuppgifter, samt svårigheterna att driva in skulder i utlandet och att arbeta med processföring, är enligt CSN:s erfarenheter bidragande orsaker till den förhållandevis låga återbetalningsgraden bland låntagare som bor utomlands.

De erfarenheter CSN har av arbetet med fordranshantering för låntagare som bor utomlands finns mer ingående redovisade i CSN:s återrapportering av den första delen av det regeringsuppdrag som denna rapport är en del av, liksom de åtgärder CSN förespråkar för att komma till rätta med problem och för att öka inbetalningarna.²⁵

5.3 Analys av individuella registerdata

5.3.1 Tillvägagångssätt och analysmetod

Enligt uppdraget ska CSN finna förklaringar till utvecklingen för andelen inbetalt av det som debiteras låntagare som är bosatta utomlands. Återbetalningsgraden på aggregerad nivå motsvaras på individnivå av att de återbetalningsskyldiga låntagarna av någon anledning inte betalar som de ska på sina lån. På individnivå följer dock inte andelen inbetalt en kontinuerlig skala, det handlar snarare om att låntagarna inte gör en eller flera inbetalningar. Dessutom betalar många inget alls på sina lån. Utgångspunkten för analysen på individnivå är därför

²⁴ Mezza (2015).

²⁵ CSN (2017b).

inte hur stor andel av det debiterade beloppet en individ betalar utan om låntagaren betalar sitt årsbelopp under avgiftsåret eller inte. I analysen benämns detta som återbetalningsbenägenhet. Återbetalningsskyldiga låntagare som inte har något årsbelopp att betala har exkluderats ur analysen.

Analysen av sambandet mellan olika faktorer och återbetalningsbenägenheten är gjord utifrån registeruppgifter på individnivå. Valet av faktorer för analysen har i huvudsak gjorts med stöd i tidigare studier som försökt besvara frågan om vad som påverkar inbetalningar av studielån, samt i de kunskaper om utomlands bosatta låntagares återbetalning som finns inom CSN.

Den metod som har använts för att undersöka sambandet mellan olika faktorer och återbetalningsbenägenheten är s.k. logistisk regressionsanalys. Logistisk regressionsanalys är en statistisk metod som gör det möjligt att undersöka betydelsen av olika förklaringsfaktorer för att en viss händelse inträffar.²⁶ Här är denna händelse att en låntagare inte betalat de belopp som han eller hon debiterats ett visst avgiftsår. En av fördelarna med den valda metoden är att den ger en möjlighet att undersöka den statistiska effekten av flera olika faktorer samtidigt. Det gör det i sin tur möjligt att bedöma effekten av olika faktorer under förutsättning att andra betydelsefulla faktorer hålls konstanta.

Det kan vara svårt att avgöra vilka samband som är orsakssamband och vilka samband som inte innebär direkta orsakssamband. Exempelvis kan ett samband mellan antalet år som låntagaren har betalat på sitt lån och låg återbetalningsgrad tolkas på olika sätt. En hypotes skulle kunna vara att utomlands bosatta låntagare allt eftersom tappar kontakten med Sverige och därför, ju längre tid som går, anser det mindre viktigt att betala tillbaka sitt lån. Ett annat sätt att se på saken kan vara att ett sådant samband enbart speglar att låntagare med goda inkomster successivt slutbetalar sina skulder samtidigt som bl.a. låntagare med sämre inkomster tar längre tid på sig med återbetalningen. Tolkningen av olika samband måste därför ske med försiktighet.

Det primära syftet med analysen är att undersöka sambandet mellan olika faktorer och sannolikheten för missköta inbetalningar, dvs. det som här benämns återbetalningsbenägenhet. De faktorer som varit möjliga att analysera utifrån tillgängligt datamaterial uppvisar i flera fall ett tydligt samband med återbetalningsbenägenheten. Samtidigt tyder resultatet på att de faktorer som har analyserats inte ger en fullständig bild av orsakerna till att en del låntagare inte betalar de årsbelopp som debiterats. Modellen kan därmed inte användas för att på ett säkert sätt förutsäga vilka individer som missköter sina betalningar.²⁷ Eftersom det inte har varit möjligt att ta hänsyn till ett antal faktorer som tidigare visat sig vara betydelsefulla för att förklara återbetalningsgraden är detta väntat. Den analys som presenteras här bör därför ses som ett första steg mot att förstå orsakerna till missköta betalningar bland utlandsbosatta låntagare.

5.3.2 Betydelsen av olika förklaringsfaktorer

Betydelsen av skuldstorlek svårtolkad

Analysen visar på ett samband mellan skuldens storlek och återbetalningsgraden. För samtliga lånetyper innebär en hög skuld generellt att sannolikheten för missköta betalningar

²⁶ Här skiljer sig logistisk regressionsanalys från vanlig s.k. linjär regressionsanalys som ofta analysera betydelsen av olika faktorer för värdet på en kontinuerlig variabel. För en mer utförlig diskussion om metoden och datamaterialet hänvisas till rapportens metodbilaga (bilaga 8).

²⁷ Se rapportens metodbilaga för ett mer utförligt resonemang om analysmodellen.

ökar bland de utomlands bosatta låntagarna. Sambandet är detsamma för låntagare bosatta i Sverige, för vilka det även varit möjligt att ta hänsyn till låntagarnas inkomster. Det finns forskning som uppvisar liknande samband²⁸, men det finns även forskning som visar på motsatsen eller på att samband saknas²⁹. Riksrevisionen kom i sin nyliga studie av annuitetslånet fram till motsatsen, dvs. att låg skuld medför ökad risk.³⁰

På ett teoretiskt plan är det möjligt att finna argument både för att hög skuld kan samspela med låg och hög betalningsbenägenhet. Å ena sidan har de med hög skuld ofta läst långa utbildningar på eftergymnasial nivå vilket kan indikera god inkomst och goda förutsättningar för återbetalning. Likaså kan låg skuld indikera studier på låg utbildningsnivå eller avbrutna studier och därmed sämre förutsättningar för hög inkomst och återbetalning. De flesta utomlands bosatta låntagare har någon form av eftergymnasial utbildning, vilket således innebär att de har högre skulder. Sambandet mellan hög skuld och ökad sannolikhet för missköta betalningar ser dock i stort sett likadant ut oavsett utbildningsnivå. Ett undantag är dock låntagare inom annuitetslånet som inte har eftergymnasial utbildning. För denna grupp är sambandet mellan skuld och återbetalningsgrad det motsatta (se diagram 5.1). Skuldens storlek samvarierar på ett liknande sätt med andra faktorer i analysen. Att det ser ut på detta sätt gör det väldigt svårt att tolka sambandet mellan skuldens storlek och sannolikheten för missköta betalningar. Skuldens storlek betraktas i det följande därför främst som en kontrollvariabel, vilket gör det möjligt att diskutera betydelsen av andra faktorer med hänsyn till skillnader i skuldnivå.

Män sämre återbetalare än kvinnor

För samtliga lånetyper är andelen låntagare som inte betalar enligt plan högre bland män än bland kvinnor. Analysen visar också att sannolikheten att en låntagare inte betalar det som debiterats generellt är högre för män än för kvinnor även vid kontroll för övriga faktorer. Att risken för missköta betalningar på studielån är större för män än för kvinnor finner också stöd i tidigare studier. Resultatet av Riksrevisionens granskning³¹ visar t.ex. på ett liknande samband. Inom forskningen³² är dock detta samband inte entydigt då det finns studier som inte finner något samband mellan missköta betalningar och låntagarnas kön.

Vad skillnader mellan kvinnors och mäns återbetalningsbenägenhet beror på framkommer inte av den analys som presenteras här. CSN har dock tidigare kunnat visa att män är mindre försiktiga i sitt låntagande än vad kvinnor är.³³ Liknande resultat har framkommit i en norsk studie av synen på att ta studielån.³⁴ Detta skulle kunna tyda på att kvinnors och mäns attityder till låntagande även påverkar återbetalningen. Även en nyligen genomförd undersökning gav resultatet att kvinnor genomgående anser att det är viktigare att betala tillbaka pengar man är skyldig, än vad män gör.³⁵

²⁸ Gross (2010).

²⁹ Hillman (2014).

³⁰ Riksrevisionen (2016).

³¹ Riksrevisionen (2016).

³² Gross (2010)

³³ CSN (2016a).

³⁴ Opheim (2011).

³⁵ Undersökning genomförd på uppdrag av CSN. Undersökningen genomfördes genom en webbpanel. Internt arbetsmaterial.

Tabell 5.2 Faktorer som ökar (+) respektive minskar (-) sannolikheten¹ för att inte betala det som debiteras², utomlands bosatta låntagare avgiftsåret 2015

Faktorer	Annuitetslån	Studielån	Studiemedel
Man	+	+	+
Ålder (år)	+	+	+
Eftergymnasiala studier	-	-	-
Studieplats ³ <i>ref: enbart studier i Sverige</i>			
Studier delvis utomlands	-	-	
Studier enbart utomlands		+	
Skuldstorlek (logaritmerad)	+	+	+
Årsbeloppets storlek ⁴ <i>ref: Lågt</i>			
Mycket lågt	+	-	+
Högt	+	-	-
Mycket högt	+	+	-
Har flera lån	+	+	+
Tid som återbetalningsskyldig (år)			-
Bosättning <i>(ref: låntagare bosatta i Norden)</i>			
Europa (exkl. Norden)	+	+	-
Nordamerika ⁵	+	+	+
Övriga länder	+	+	

¹ "+" och "-" indikerar signifikanta samband mellan faktorerna och sannolikheten för att inte betala det som debiteras. En blank post innebär att det inte finns något signifikant samband.

² Analysen har endast genomförts utifrån låntagare med ett debiterat årsbelopp som överstiger 0 kr.

³ För lånetypen studiemedel har grupperna "Studier delvis utomlands" och "Studier enbart utomlands" slagits samman i analysen. Anledningen är att antalet utlandsstuderande är få för denna lånetyp.

⁴ Intervallen för årsbeloppets storlek är delvis olika för de olika lånetyperna.

Annuitetslån: Mycket lågt (- 6674 kr), Lågt (6675-8399 kr), Högt (8400-12299 kr), Mycket högt (12300- kr)

Studielån: Mycket lågt (- 6674 kr), Lågt (6675-7499 kr), Högt (7500-12499 kr), Mycket högt (12500- kr)

Studiemedel: Mycket lågt(- 4199 kr), Lågt (4200-4799 kr), Högt (4800-7499 kr), Mycket högt (7500- kr)

⁵ För samtliga lånetyper har ungefär 90 procent av de låntagare som är bosatta i "Nordamerika" en adress i USA.

Äldre mindre benägna att betala tillbaka på sina studielån än yngre³⁶

I likhet med tidigare studier om faktorer som påverkar återbetalning av studielån visar analysen att sannolikheten för missköta betalningar ökar med stigande ålder bland låntagare som bor utomlands. Detta samband är signifikant oavsett typ av lån. En tänkbar förklaring är att äldre har större ekonomiska åtaganden, vilket kan påverka möjligheten att betala tillbaka. När det gäller de båda äldre lånetyperna har dessutom många låntagare redan betalat av sina lån, vilket gör att de äldre personer som fortfarande är återbetalningsskyldiga kan antas ha förhållandevis svårt att betala, en situation som är särskilt tydlig för låntagare inom lånetypen studiemedel. Sambandet mellan ålder och sannolikheten för missköta betalningar är även signifikant för låntagare bosatta i Sverige, för vilka det dessutom varit möjligt att kontrollera för inkomster.

Utöver åldern ett visst avgiftsår kan ålder vid tidpunkten för återbetalningens början tänkas påverka återbetalningsbenägenheten. En hög ålder vid återbetalningens början tyder även på

³⁶ "Äldre" och "yngre" används här som relativa begrepp på en skala och inte för några särskilda åldersgrupper. Den som är 28 år är exempelvis, och naturligt nog, äldre än den som är 27 år.

att studierna påbörjats i högre ålder, vilket i vissa studier visat sig vara en faktor som påverkar återbetalningen negativt.³⁷ Tillgänglig statistik visar också att återbetalningsgraden är lägre i de grupper som är något äldre när börjar betala tillbaka, vilket kan vara en del-förklaring till det samband mellan ålder och misskötta betalningen som analysen visar. I analysmodellen har hänsyn även tagits till hur länge en låntagare varit återbetalningsskyldig. Resultatet visar dock att detta inte har någon betydelsefull påverkan på återbetalningsbenägenheten.

Högre utbildningsnivå ger bättre förutsättningar för återbetalning

Tidigare studier har relativt entydigt pekat på ett samband mellan utbildningsnivå och återbetalning av studielån.³⁸ En möjlig förklaring till dessa samband är att det finns en koppling mellan utbildningsbakgrund och inkomsten hos återbetalarna, men även till socioekonomisk ställning mer generellt.

I den analys som presenteras här finns en tydlig koppling mellan utbildningsnivå och misskötta betalningar. Sannolikheten för att en individ inte betalar på sitt studielån enligt plan är lägre för dem som har eftergymnasial utbildning jämfört med återbetalare som har högst gymnasial utbildning. Detta samband gäller för låntagare bosatta utomlands inom samtliga lånetyper.

En trolig förklaring till att det finns ett samband mellan eftergymnasiala studier och låg sannolikhet för misskötta betalningar är att de som läst på denna nivå förmodligen har högre inkomster än de som endast har grundskole- eller gymnasieutbildning. Tillgänglig sysselsättningsstatistik visar även att andelen sysselsatta är högre bland dem som har eftergymnasial utbildning än vad den är bland dem som endast har utbildning på lägre nivåer.³⁹ I den kompletterade analys som gjorts för låntagare bosatta i Sverige kvarstår dock sambandet mellan studier på eftergymnasial nivå och återbetalningsbenägenhet även när inkomst tas i beaktande, vilket tyder på att det finns andra aspekter av eftergymnasial utbildning som också har betydelse. En möjlig förklaring är att socioekonomisk bakgrund och föräldrarnas utbildningsnivå i hög utsträckning påverkar valet att gå vidare till högre utbildning.⁴⁰ Tidigare forskning⁴¹ om återbetalning av studielån har även visat att föräldrars inkomst- och förmögenhet påverkar återbetalningen.

³⁷ Gross (2010).

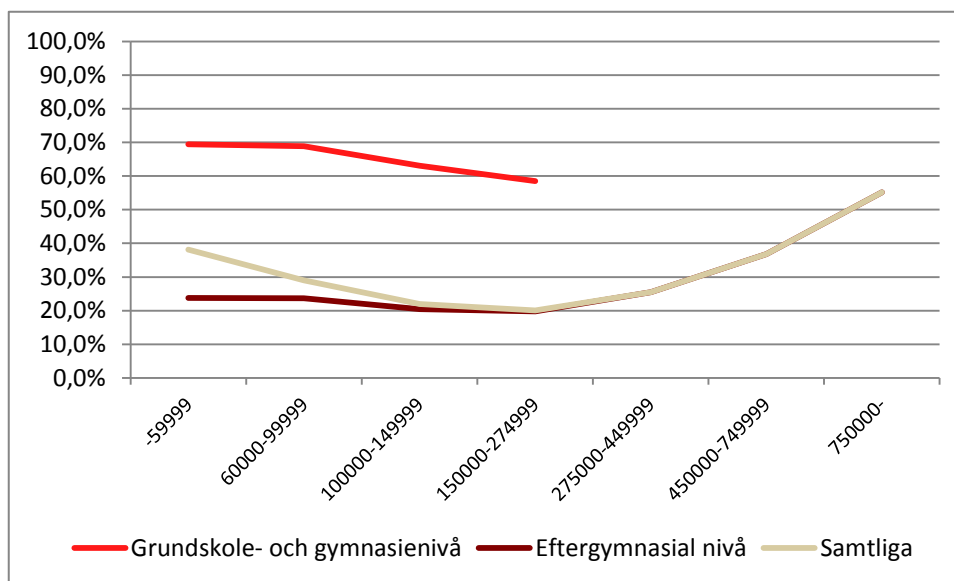
³⁸ Riksrevisionen (2016) och Gross (2010).

³⁹ SCB. Statistikdatabasen "Befolkningen 15-74 år (AKU) efter arbetskraftstillhörighet, utbildningsnivå, kön och år".

⁴⁰ UKÄ (2016).

⁴¹ Gross (2010); Hillman (2014); Lochner (2013) och Mezza (2015).

Diagram 5.1 Andel låntagare med annuitetslån som inte betalat det debiterade årsbeloppet för 2015, fördelat efter högsta utbildningsnivå och skuld i kronor

Utbildningsnivå är vidare en av de faktorer som är tydligt kopplad till skuldens storlek. Det finns ett generellt samband mellan en skuldens storlek och återbetalningsbenägenheten, som innebär att en högre skuld innebär en ökad risk för missköta betalningar när hänsyn tagits till andra faktorer i analysmodellen. För låntagare med annuitetslån som har högst gymnasial utbildning är dock andelen som inte betalar enligt plan högst bland dem med de lägsta skulderna.

Samband mellan utlandsstudier och återbetalningsbenägenhet

En aspekt kopplad till utbildningen som kan antas ha en viss betydelse för återbetalningen bland utomlands bosatta låntagare är om studierna bedrivits i Sverige eller utomlands. Det är exempelvis tänkbart att den som redan under utbildningen vistas utomlands i någon mån tappar kontakten med hemlandet. Studerande utomlands går även i viss mån andra utbildningar än studerande i Sverige, vilket skulle kunna påverka sannolikheten för missköta betalningar. Statistik från Universitetskanslersämbetet (UKÄ) visar även att utlandsstuderande ofta har föräldrar med högre utbildning, vilket troligtvis medför högre familjeinkomster.⁴² Dessutom medför studier utomlands i regel högre studieskulder.

En tidigare studie⁴³ har även visat att utlandsstuderande med svensk inkomst har bestående högre inkomster efter studierna, jämfört med studerande som enbart studerat i Sverige. Tydligast var effekten för dem som studerat på ett utbytesprogram. Sammantaget finns alltså argument för att de som bedrivit sina studier utomlands kan vara både bättre och sämre återbetalare än andra låntagare.

För lånetyperna annuitetslån och studielån har analysen tagit hänsyn till om studierna bedrivits helt eller delvis utomlands. För båda dessa lånetyper visar analysen att sannolikheten för missköta betalningar är lägre för den som har läst delvis utomlands jämfört med den som enbart har studerat i Sverige. För lånetypen studielån minskar återbetalnings-

⁴² UKÄ (2016b).

⁴³ Andersson (2011).

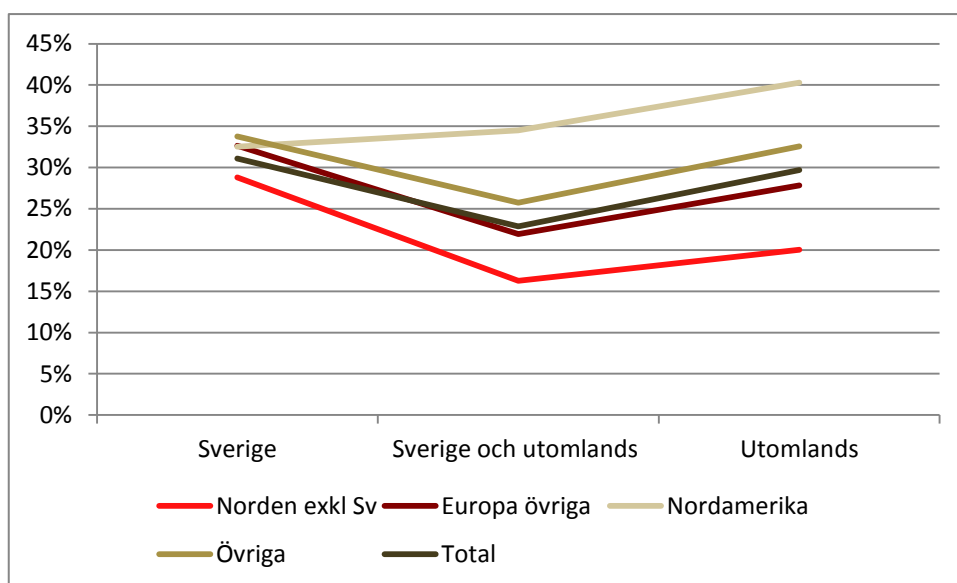
benägenheten om man läst helt utomlands jämfört med om man enbart tagit lån för studier i Sverige. För annuitetslånet finns ingen signifikant skillnad mellan att ha läst enbart i Sverige eller helt utomlands. Inte heller för låntagare med lånetypen studiemedel finns det något signifikant samband mellan utlandsstudier och missköta betalningar.

För lånetyperna annuitetslån och studielån påverkas alltså återbetalningsbenägenheten i en positiv riktning om en studerande läst delar av sin utbildning utomlands. Resultatet kan sägas finna stöd i den ovan refererade studien och kan i så fall vara ett utfall av högre inkomst bland dessa låntagare.

När det gäller låntagare som har läst helt utomlands finns dock inte någon sådan effekt. För lånetypen studielån finns dessutom ett signifikant samband i motsatt riktning, dvs. att återbetalningsbenägenheten är lägre bland låntagare som läst hela sin utbildning utomlands jämfört med dem som läst i Sverige. Analysen ger därmed ett visst stöd för hypotesen att de som läser stora delar av sin utbildning utomlands i någon mån distanserar sig från Sverige och att det därmed inte blir lika självklart att betala av på lånet när studierna är avslutade.

Det finns även vissa skillnader beroende på var låntagarna är bosatta. För låntagare som är bosatta i ett nordamerikanskt land⁴⁴ är andelen som missköter sina betalningar högst i gruppen som har läst hela sin utbildning utomlands, vilket gäller både för annuitetslånet och för lånetypen studielån. I diagram 5.2 redovisas andelen låntagare med annuitetslån som inte betalar på sitt lån enligt plan fördelat efter utlandsstudier och bosättning. För låntagare bosatta i Nordamerika är andelen som missköter sina betalningar högre bland dem som läst utomlands, både bland dem som läst delar av utbildningen utomlands och bland dem som läst helt och hållet utomlands.

Diagram 5.2 Andel låntagare med annuitetslån som inte betalat det debiterade årsbeloppet för 2015, fördelat efter utlandsstudier och bosättning

Stor variation i betydelsen av årsbeloppets storlek

De årsbelopp som debiteras låntagarna är det som i praktiken avgör hur betungande återbetalningen blir. Beräkningen av årsbeloppet skiljer sig åt mellan lånetyperna, vilket även speglas i att sambandet mellan årsbeloppets storlek och återbetalningsbenägenheten inte är

⁴⁴ För samtliga lånetyper är ungefär 90 procent av låntagarna i Nordamerika bosatta i USA.

entydigt för de olika lånetyperna. Då CSN i de flesta fall saknar uppgifter om inkomst för låntagare bosatta utomlands baseras årsbeloppen för lånetypen studielån huvudsakligen på skuldens storlek. Årsbeloppen för annuitetslån och studiemedel baseras huvudsakligen på skuldens storlek i kombination med den återstående återbetalningstiden. För de låntagare som själva redovisar sin inkomst till CSN är det dock möjligt att få årsbeloppet nedsatt eller beräknat utifrån inkomst.

Analysen har gjorts utifrån olika nivåer av årsbelopp – *mycket låga, låga, höga* respektive *mycket höga årsbelopp*. Den lägsta nivån (*mycket låga årsbelopp*) utgörs av låntagare som har ett årsbelopp som ligger under den nedre gräns som bestäms av det aktuella prisbasbeloppet för respektive avgiftsår. Denna grupp består i huvudsak av låntagare som har fått nedsättning eller som endast har mindre belopp kvar att betala tillbaka. Nästa nivå (*låga årsbelopp*), vilken även tjänar som referenskategori i analysen, utgörs av låntagare med årsbelopp mellan den nedre gräns som sätts utifrån prisbasbeloppet och medianen för årsbeloppet. De två återstående nivåerna motsvarar tredje (*höga årsbelopp*) respektive fjärde kvartilen (*mycket höga årsbelopp*). Nivåerna är framtagna utifrån de faktiska årsbeloppen för utomlands bosatta låntagare. Eftersom årsbeloppen är betydligt lägre för lånetypen studiemedel skiljer sig nivåerna betydligt jämfört med lånetyperna annuitetslån och studielån.

För utomlands bosatta med *annuitetslån* är återbetalningsbenägenheten bäst i den grupp av låntagare som har låga årsbelopp. Jämfört med denna grupp innebär ett mycket lågt årsbelopp en ökad sannolikhet för missköta betalningar. Det finns även ett tydligt samband mellan höga årsbelopp och sannolikheten för att inte betala det som debiterats. Den statistiska effekten är också starkare när det gäller dem med de allra högsta årsbeloppen. Att de med mycket låga årsbelopp har sämre betalningsbenägenhet hör rimligen samman med att dessa oftast har låga inkomster. Att även låntagare med höga årsbelopp betalar i lägre utsträckning beror sannolikt på att ett högre årsbelopp givetvis är svårare att betala. Det finns troligen inte heller något entydigt samband mellan högt årsbelopp och hög inkomst.⁴⁵

När det gäller lånetypen *studielån* visar analysen på en ökad sannolikhet för bristande betalningar bland de utomlands bosatta låntagare som har mycket höga årsbelopp och en minskad sannolikhet för dem som har mycket låga årsbelopp. En tänkbar förklaring till att återbetalningsgraden är bättre för dem som har mycket låga årsbelopp är att dessa har styrkt sin utländska inkomst och därmed fått ett lägre årsbelopp. De har således agerat aktivt och kan därmed förväntas ha större betalningsvilja och även vara bättre insatta i regelverket. Förklaringen till att de som har de allra högsta årsbeloppen är förhållandevis sämre betalare är troligen att de har fått sitt årsbelopp bestämt utifrån skuldens storlek istället för utifrån sin inkomst. De har oftast inte heller tagit kontakt med CSN för att ansöka om att få sitt årsbelopp nedsatt. Statistik över andelen inbetalt i förhållande debiterat belopp visar även att det finns tydliga skillnader i betalningsgraden beroende på hur årsbeloppet är fastställt. Låntagare bosatta utomlands med studielån som fått sitt årsbelopp fastställt utifrån inkomst betalade in mer än 90 procent av det debiterade beloppet. För den grupp som hade fått sitt årsbelopp fastställt utifrån skuldens storlek var motsvarande andel endast 58 procent. En jämförelse med låntagare bosatta i Sverige styrker dessutom detta resonemang. För denna grupp bestäms årsbeloppen i huvudsak av låntagarnas inkomster. Bland låntagarna bosatta i Sverige minskar också sannolikheten för missköta betalningar i takt med att årsbeloppen blir högre, vilket med största säkerhet hänger samman med att dessa låntagare även har höga inkomster.

⁴⁵ För låntagare bosatta i Sverige finns inkomstuppgifter. Här finns ett relativt svagt samband mellan årsbeloppets storlek och inkomsten. Det som troligen ligger bakom detta samband är dock att låntagare med låga årsbelopp har fått nedsättning på grund av låg inkomst.

Analysen av lånetypen *studiemedel* visar att sannolikheten för att inte betala det som debiteras ökar för den grupp av låntagare som har mycket låga årsbelopp jämfört med referensgruppen. För dem som har höga årsbelopp är sambandet det motsatta, då det finns ett tydligt samband mellan höga årsbelopp och en minskad sannolikhet för att missköta betalningar. Resultatet är något svårtolkat, dels för att samtliga låntagare inom lånetypen studiemedel har väldigt låga årsbelopp i förhållande till annuitetslånet och lånetypen studielån, dels för det kan finnas flera olika orsaker till nivån på årsbeloppet. En närmare granskning av dem som har mycket låga årsbelopp, vilka missköter sina betalningar i större utsträckning än övriga, visar att de låga årsbeloppen inte beror på att de har fått nedsättning eftersom den stora majoriteten i denna grupp hade låga årsbelopp redan vid ingången av avgiftsåret. Det kan tyda på att de misskött sina betalningar under en längre tid. En låg skuld i kombination med obetalda avgifter och årsbelopp för tidigare år kan innebära att hela eller stora delar av skulden redan är debiterad, vilket kan ta sig i uttryck att inget nytt, eller endast ett lågt årsbelopp kan debiteras. De som har relativt höga årsbelopp har i många fall även högre skulder. Av dem med höga skulder är det en stor majoritet som har eftergymnasial utbildning och därmed sannolikt även bättre ekonomiska förutsättning att betala av på sina lån.

Flera lån ökar sannolikheten för missköta betalningar

En del låntagare har flera olika typer av lån, främst beroende på när de har studerat. Att ha flera olika lån innebär oftast att man debiteras flera årsbelopp för ett och samma avgiftsår.⁴⁶ Ett rimligt antagande är att återbetalningsgraden bör vara lägre för låntagare med flera typer lån. I analysen har detta undersökts genom att kontrollera om utomlands bosatta låntagare med en typ av lån även har ett lån i någon annan lånetyp.

För samtliga lånetyper medför ytterligare studielån en ökad sannolikhet för missköta betalningar. Effekten av att ha ytterligare ett lån tycks vara särskilt betydelsefull för de båda äldre lånetyperna.

Tydliga samband mellan bosättningsland och betalningsbenägenhet

Det är sedan tidigare känt att återbetalningsgraden för utomlands bosatta låntagare varierar efter bosättningsland. En möjlig förklaring till det är att möjligheterna att kräva tillbaka skulder skiljer sig åt mellan olika länder (se avsnitt 4.2 och bilaga 5). Dessutom har CSN varit aktiv i olika utsträckning i olika länder när det gäller att driva in skulder, vilket delvis beror på de olika förutsättningarna.

Analysen av olika faktorer betydelse för betalningsbenägenheten bland utomlands bosatta låntagare bekräftar att bosättningslandet påverkar sannolikheten för missköta betalningar. För annuitetslånet visar resultatet att låntagare som bor i ett land i Nordamerika missköter sina betalningar i större utsträckning än övriga låntagare som bor utomlands, ett samband som är signifikant även när hänsyn tagits till övriga faktorer i analysmodellen. Samma förhållande gäller för lånetypen studielån. Detta resultat överensstämmer därmed med den befintliga statistik om visar att andelen inbetalt i förhållande till det som debiteras är mycket låg bland låntagare bosatta i USA.⁴⁷

⁴⁶ För låntagare med lånetyperna studiemedel och studielån är det även möjligt att betala på lånen samordnat. Låntagaren betalar då fem procent av sin inkomst.

⁴⁷ Se avsnitt 4.2. För samtliga lånetyper är ungefär 90 procent av låntagarna i Nordamerika bosatta i USA.

5.3.3 Sambanden tydligast för låntagare som inte betalar alls

Betydelsen av olika faktorer skiljer sig åt mellan de som inte betalar något alls av det som debiteras och de som betalar delar av sitt årsbelopp. För att spegla dessa skillnader har separata analyser gjorts för grupperna.

När den grupp utomlands bosatta låntagare som inte har betalat något på sitt aktuella årsbelopp analyseras separat framträder i stort sett samma samband som vid analysen av samtliga låntagare. Sambanden är också starkare för den grupp som inte betalar alls, vilket gäller för utomlands bosatta låntagare inom samtliga lånetyper.⁴⁸ För låntagare som betalar delar av sitt årsbelopp är däremot flera av sambanden inte signifikanta.

Resultaten indikerar att det förmodligen finns olika orsaker till att inte betala något alls och till att betala delar av det som debiteras. Att sambanden är mer oklara för dem som endast betalar delar av det som debiterats, speglar förmodligen att de som betalar delar av årsbeloppet är ganska olika. Vissa betalar exempelvis en väldigt stor andel av årsbeloppet, medan andra betalar en mycket liten andel. En del har troligen problem att klara av återbetalningen av sitt studielån, medan andra kanske endast har missat en inbetalning och därmed har lättare att återgå till att betala enligt plan.⁴⁹

5.3.4 Skillnader och likheter mellan de olika lånetyperna

Det finns stora likheter mellan de tre lånetyperna när det gäller olika faktorerens betydelse för återbetalningen bland låntagare som bor utomlands. För samtliga lånetyper finns exempelvis ett samband mellan kön och sannolikheten för misskötta betalningar. Detsamma gäller ålder och utbildningsnivå. Att delvis ha studerat utomlands innebär, som nämnts tidigare, en lägre sannolikhet för misskötta betalningar för annuitetslånet och lånetypen studielån. Däremot finns vissa skillnader i resultaten för den grupp som läst hela sin utbildning utomlands. För lånetypen studiemedel visar modellen inte på något signifikant samband mellan utlandsstudier och återbetalning.

När det gäller bosättning liknar de tre lånetyperna varandra. Det finns ett samband mellan var låntagarna är bosatta och sannolikheten för misskötta betalningar. För lånetyperna annuitetslån och studielån är sannolikheten för misskötta betalningar lägst för de låntagare som bor i något av de nordiska länderna och högst för låntagare bosatta i Nordamerika. För låntagare med lånetypen studiemedel är sannolikheten för misskötta betalningar lägst i europeiska länder utanför Norden. En möjlig förklaring till detta är att låntagare som är bosatta i Finland utgör en större andel av dem som är bosatta i Norden för lånetypen studiemedel än för de andra lånetyperna. Återbetalningsgraden är jämförelsevis låg för de låntagare som är bosatta i Finland. Även för lånetypen studiemedel är dock Nordamerika den del av världen där det är vanligast att inte betala på sitt lån enligt plan.

För samtliga lånetyper visar analysen att sannolikheten för misskötta betalningar ökar om låntagarna har lån i någon annan lånetyp. När det gäller betydelsen av årsbeloppets storlek är dock skillnaderna betydande. Exempelvis medför höga årsbelopp en ökad sannolikhet för misskötta betalningar för annuitetslånet och lånetypen studielån. Mycket låga årsbelopp

⁴⁸ Den statistiska effekten kan inte jämföras rakt av mellan olika analysmodeller, se t.ex. Hoetker (2007) för en diskussion av frågan. Jämförelser mellan olika modeller bör därför tolkas med försiktighet. Se även bilaga 8 för ett mer utförligt resonemang.

⁴⁹ Låntagare kan även ha fått förfalldatum framflyttat eller en särskild betalningsplan som sträcker sig över årsskiftet.

medför en minskad sannolikhet för bristande betalningar inom lånetypen studielån⁵⁰, men en ökad sannolikhet för detsamma inom annuitetslånet och lånetypen studiemedel.

En jämförelse av styrkan på sambanden mellan olika faktorer och missköta betalningar visar både på skillnader och likheter mellan de olika lånetyperna. För samtliga tre lånetyper är det starkaste sambandet det som visar att studier på eftergymnasial nivå medför en minskad sannolikhet för missköta betalningar. För lånetypen studielån är ytterligare lån i en annan lånetyp, dvs. en indikation på ett högre totalt årsbelopp, en framträdande faktor när det gäller sannolikheten för missköta betalningar. Värt att notera är att betydelsen av bosättning tycks spela en något mer framträdande roll för låntagare med annuitetslån än för låntagare med övriga lånetyper, särskilt när det gäller de låntagare som inte betalar något alls på sitt årsbelopp. Inom lånetypen studiemedel är kön en av de viktigare faktorerna för att förklara bristande betalningar, vilket inte är fallet för övriga lånetyper.

I stort sett samma analysmodell har använts för de tre lånetyperna. Det huvudsakliga syftet med analysen har varit att undersöka betydelsen av ett antal utvalda faktorer. De faktorer som har analyserats har visat sig vara viktiga förklaringar till återbetalningsbenägenheten för samtliga lånetyper. När det gäller möjligheten att förutse vilka individer som missköter sina betalningar fungerar dock modellen bättre för den äldsta lånetypen än vad det gör för annuitetslånet och lånetypen studielån.⁵¹ Anledningarna till detta kan vara flera men en viktig förklaring är troligen skillnaderna mellan låntagargrupperna. Inom lånetypen studiemedel är låntagarna äldre, de har varit återbetalningsskyldiga under lång tid och förhållandvis många missköter sina betalningar. För denna grupp förefaller de faktorer som gått att analysera fungera relativt väl för att avgöra vilka låntagare som inte betalar de årsbelopp som debiterats. De faktorer som har analyserats är viktiga även för lånetyperna annuitetslån och studielån, men för att kunna göra tillförlitliga förutsägelser om vilka individer som missköter sina betalningar behövs ytterligare information om dessa låntagare.

5.3.5 Likheter mellan låntagare i Sverige och utlandet väcker frågor om alternativa förklaringar

Det är betydligt vanligare att låntagare bosatta utomlands missköter betalningen av sina lån än vad det är bland låntagare som bor i Sverige. Därför vore det rimligt att förvänta sig att de båda grupperna påverkas av olika förklaringsfaktorer. Så är dock inte fallet. Den analys som genomförts visar istället på tydliga likheter i betydelsen av olika faktorer.

Sambanden mellan olika faktorer och sannolikheten för missköta betalningar är i huvudsak desamma för låntagare som bor i Sverige och låntagare som bor utomlands. Betydelsen av studier på eftergymnasial nivå är exempelvis lika tydlig för låntagare bosatta i Sverige som för dem som bor utomlands. Detsamma gäller betydelsen av kön och av flera lån.

CSN saknar uppgift om inkomst för de allra flesta låntagare som bor utomlands. Samtidigt kan inkomst antas vara en mycket viktig förklaring till att låntagare får problem med att betala tillbaka sina studielån. Såväl den egna som familjens inkomst har lyfts fram som viktiga förklaringar i andra studier.⁵² I den kompletterande analys som gjorts av låntagare bosatta i Sverige framgår också att det finns ett samband mellan låg inkomst och missköta betalningar. Även om det inte med säkerhet går att säga att detta förhållande är giltigt även för

⁵⁰ Lägstanivån i regelverket för studielån avser 15 procent av prisbasbeloppet, vilket är det lägsta årsbelopp som debiteras utomlands bosatta låntagare som inte har styrkt sin utländska inkomst, fått nedsättning eller är sistaårsbetalare.

⁵¹ Se metodbilaga för en mer utförlig diskussion.

⁵² Gross (2010) och Lochner (2013).

låntagare som är bosatta utomlands är det troligt att betalningsbenägenheten har en koppling till inkomsten även i denna grupp. Samtidigt är det inte säkert att sambandet mellan inkomst och betalningsgraden är lika tydligt för dem som är bosatta utomlands.

Den mest framträdande skillnaden mellan låntagare bosatta i Sverige och utomlands avser årsbeloppens storlek. För annuitetslånet ser sambandet mellan årsbeloppens storlek och återbetalningsbenägenheten i stort sett likadant ut som för låntagare i Sverige. Detsamma gäller låntagare inom lånetypen studiemedel. När det gäller lånetypen studielån ser det dock annorlunda ut. För låntagare med studielån som bor i Sverige är sannolikheten för misskötta betalningar högst i den grupp som har väldigt låga årsbelopp, och lägst bland de låntagare som har höga årsbelopp. Då årsbeloppen för låntagare bosatta Sverige i huvudsak följer låntagarnas inkomster är detta dock i enlighet med vad som kan förväntas. För låntagare med studielån som bor utomlands är sambandet det motsatta, vilket alltså innebär att sannolikheten för misskötta betalningar är högst för dem med höga årsbelopp och lägst för dem med mycket låga årsbelopp. I huvudsak kan detta förklaras av att CSN ofta saknar inkomstuppgifter för de utomlands bosatta och att årsbeloppen då fastställs utifrån skuldens storlek eller enligt det lägstabelopp⁵³ som regelverket föreskriver. De som har låga årsbelopp kan istället antas ha anmält inkomst till CSN. De har därmed varit aktiva och därmed fått ett lägre årsbelopp än vad de annars skulle ha haft.

Att förklaringsfaktorer har liknande betydelse för låntagare bosatta utomlands och låntagare som bor i Sverige väcker frågor om vilka viktiga förklaringsfaktorer som saknas i den använda modellen. Det är möjligt att den ekonomiska situationen är svårare för dem som bor utomlands och att det bidrar till skillnaderna i återbetalningsgraden. Tillgång till bättre inkomstuppgifter för utomlands bosatta skulle kunna svara på den frågan. En enkätundersökning riktad till utlandssvenskar som genomfördes av SOM-institutet 2014 indikerar dock att svenskar som bor utomlands har relativt god ekonomi. I jämförelse med motsvarande undersökningar genomförda i Sverige är det en högre andel av de s.k. utlandssvenskarna som uppger att de klarar sig mycket bra på sin inkomst. Dessutom visar resultaten att utlandssvenskarna har förhållandevis hög utbildningsnivå och att de i högre grad är tjänstemän med arbets- eller företagsledande funktion.⁵⁴

Det är även tänkbart att det finns skillnader i attityder till återbetalning mellan låntagare bosatta utomlands och låntagare i Sverige. Det är troligt att attitydfrågan även är kopplad till de olika förutsättningar som gäller för återbetalning i Sverige och utomlands. CSN har exempelvis sämre möjligheter att vidta åtgärder utomlands vid misskötta betalningar. Låntagare som bor utomlands har därmed betydligt större möjligheter att komma undan de negativa konsekvenser som följer av att inte betala enligt plan jämfört med låntagare i Sverige.

5.3.6 Små förändringar över tid

För att ta hänsyn till om betydelsen av olika förklaringsfaktorer har förändrats över tid har avgiftsåret 2006 analyserats enligt samma modell som används för avgiftsåret 2015. För lånetyperna annuitetslån och studiemedel skiljer sig antalet utomlands bosatta låntagare mellan avgiftsåren 2006 och 2015. Det finns även stora skillnader i sammansättningen på låntagargrupperna mellan de båda åren. För lånetypen studielån är antalet låntagare i stor sett detsamma de båda åren.

⁵³ Här avses de årsbelopp som fastställs i förhållande prisbasbeloppet för aktuellt avgiftsår.

⁵⁴ Solevid (2016).

I stora delar visar analysen på liknande samband för de båda tidpunkterna. Sannolikheten för misskötta betalningar är högre för män än för kvinnor för avgiftsåren 2006 och 2015. Så ser det ut för samtliga lånetyper. Samma sak gäller sambanden mellan ålder respektive utbildning på eftergymnasial nivå och återbetalningsbenägenheten.

När det gäller låntagarnas bosättning finns både skillnader och likheter mellan 2006 och 2015. Att låntagare som är bosatta i Nordamerika relativt sett är sämre återbetalare än andra utomlands bosatta är ett samband som är tydligt över tid för samtliga lånetyper. För övriga delar av världen finns skillnader över tid, men dessa följer inte något tydligt mönster.

Sambandet mellan utlandsstudier och missköta betalningar är ett exempel på en förklaringsfaktor där betydelsen tycks ha förändrats över tid. För annuitetslånet finns exempelvis ett samband mellan att ha studerat helt och hållet utomlands och ökad sannolikhet för misskötta betalningar 2006. Något sådant samband fanns inte under avgiftsåret 2015. För lånetypen studielån medför studier delvis utomlands en ökad sannolikhet för att inte betala det som debiterats avgiftsåret 2006. Som nämnts ovan visar analysen av avgiftsåret 2015 på ett motsatt samband. Eftersom studier utomlands korrelerar både med skuldens storlek och med studier på eftergymnasial nivå är skillnaderna svårtolkade. Förändringen i låntagargruppen över tid är en tänkbar förklaring till att även resultaten ser olika ut över tid.

Ytterligare en skillnad över tid för annuitetslånet rör betydelsen av att ha flera lån. För avgiftsåret 2006 finns inget signifikant samband mellan att ha flera lån och sannolikheten för misskötta betalningar. När det gäller avgiftsåret 2015 finns dock ett signifikant samband som innebär att sannolikheten för missköta betalar ökar för dem som har flera lån. En tänkbar tolkning är att de som var återbetalningsskyldiga på annuitetslånet under 2006 hade varit det under en relativt kort period och att den tyngre återbetalningsbörda som flera lån innebär fått genomslag på sannolikheten för misskötta betalningar först i ett senare skede.

För flera faktorer har styrkan på de statistiska sambanden i analysen förändrats över tid. Ett exempel är betydelsen av studier på eftergymnasial nivå. Både för annuitetslånet och för lånetypen studielån var sambandet mellan eftergymnasiala studier och återbetalningsbenägenheten starkare 2015 än den var 2006. Resultatet skulle kunna vara en indikation på att betydelsen av utbildningsnivå blir allt starkare i takt med att låntagargruppen förändras. Återbetalningsbenägenheten bland låntagare med studier på eftergymnasial nivå är generellt högre än för dem som saknar sådan utbildning. Om de med eftergymnasial utbildning betalar tillbaka i snabbare takt är det tänkbart att utbildningsnivån blir en viktigare förklaringsfaktor över tid.⁵⁵

5.4 Inga tydliga samband med faktorer på makronivå

Förutom individuella karaktäristika är det tänkbart att generella faktorer som gäller många individer kan påverka låntagarnas vilja och förmåga att betala på sina lån. Exempel på sådana faktorer är konjunkturutvecklingen, ränteläget och den svenska kronans värde i förhållande till valutan i landet där låntagaren bor (växelkursen). Dessa faktorer har i forskning befunnits ha samband med återbetalningen av lån.⁵⁶

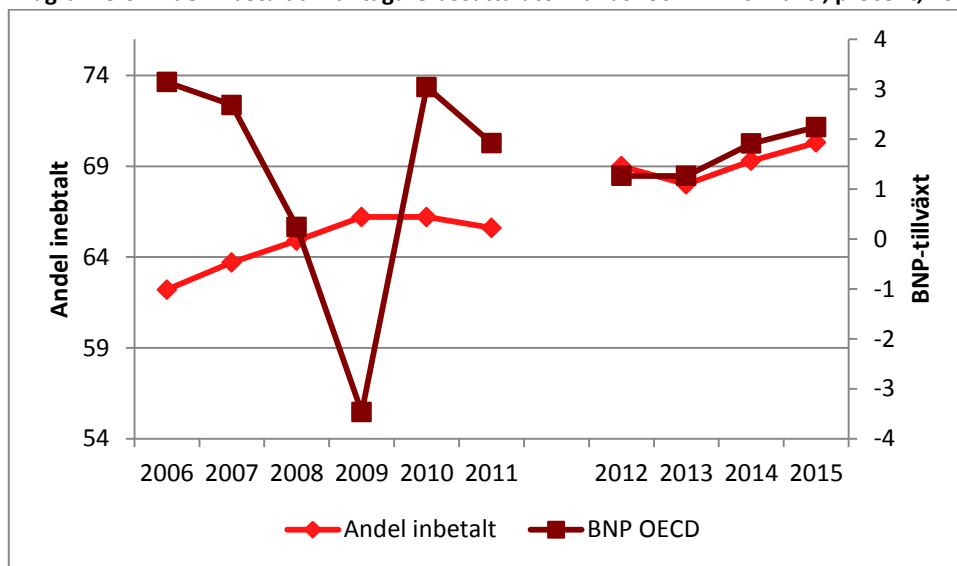
⁵⁵ Eftersom det tidigare uppmärksammats att det inte är helt problemfritt att jämföra styrkan på de statistiska sambanden mellan logistiska regressionsanalyser som baserats på olika datamaterial bör dock dessa skillnader tolkas med försiktighet. Se t.ex. Hoetker 2007 för en diskussion om svårigheter när det gäller tolkningen av resultat från logistisk regressionsanalys. En mer utförlig diskussion finns även i bilaga 8.

⁵⁶ Beck (2013).

5.4.1 BNP-tillväxt

Som framgår av avsnitt 5.3 finns det ett samband mellan inkomsterna hos låntagare som bor i Sverige och andelen de betalar in av vad som debiteras. Det är troligt, men inte säkert, att det finns ett sådant samband även för låntagare bosatta utomlands. I brist på individuella inkomstuppgifter för låntagare bosatta utomlands skulle BNP-tillväxt kunna utgöra ett mått på de utlandsbosatta låntagarnas ekonomiska situation. Hypotesen är att hög tillväxt är förenat med höjda inkomster och hög återbetalningsgrad. Exempelvis är det visat att arbetslöshet och låg inkomstnivå är faktorer starkt relaterade till återbetalningsproblem på studielån.⁵⁷ Studier har också visat att återbetalningsproblem kan variera med låntagares inkomster över tid. En låntagare som haft låga inkomster och återbetalningsproblem kan ofta ta sig ur dessa problem om hans eller hennes inkomst ökar.⁵⁸ Generella studier om lån visar också på tydliga samband mellan utvecklingen av BNP och andelen problemlån.⁵⁹

Diagram 5.3 Andel inbetalt av låntagare bosatta utomlands¹ och BNP-tillväxt², procent, 2006–2015³

¹ Samtliga lånetyper.

² Årsgenomsnitt OECD. Källa: <http://stats.oecd.org/#>

³ Under 2011 genomförde CSN en förändring som innebar att adresser kunde markeras som giltiga eller ej giltiga för utskick. Vid fler retur än tre förklaras en adress som ogiltig. Denna nya variabel för giltighet används även i framtagandet av de uppgifter som används i denna rapport. Ändringen fick till följd att antalet låntagare som bedöms ha okänd bosättning ökade fr.o.m. slutet av 2011. Mot bakgrund av att populationerna "utlandsbosatta" respektive "okänd bosättning" förändrades är data fr.o.m. 2012 inte helt jämförbara med data för åren t.o.m. 2011.

Det går inte att se något samband mellan återbetalningsgraden för utomlands bosatta och tillväxten. Exempelvis ökade återbetalningsgraden 2008 och 2009, trots en mycket kraftig recession med negativ tillväxt.

Förutom att det eventuellt inte finns något samband mellan BNP-tillväxt och återbetalningsgrad finns det ett antal problem med de data som används, vilka kan innebära att även ett befintligt samband inte skulle framgå av siffrorna. Ett problem är att BNP-tillväxt är ett mycket trubbigt mått på låntagarnas ekonomiska situation. Det är inte otänkbart att låntagare med studielån upplever en individuell ekonomisk situation och utveckling som skiljer sig från tillväxttakten i de samhällen där de bor.

⁵⁷ Se t.ex. Gross (2010); Hillman (2014).

⁵⁸ Lochner (2013).

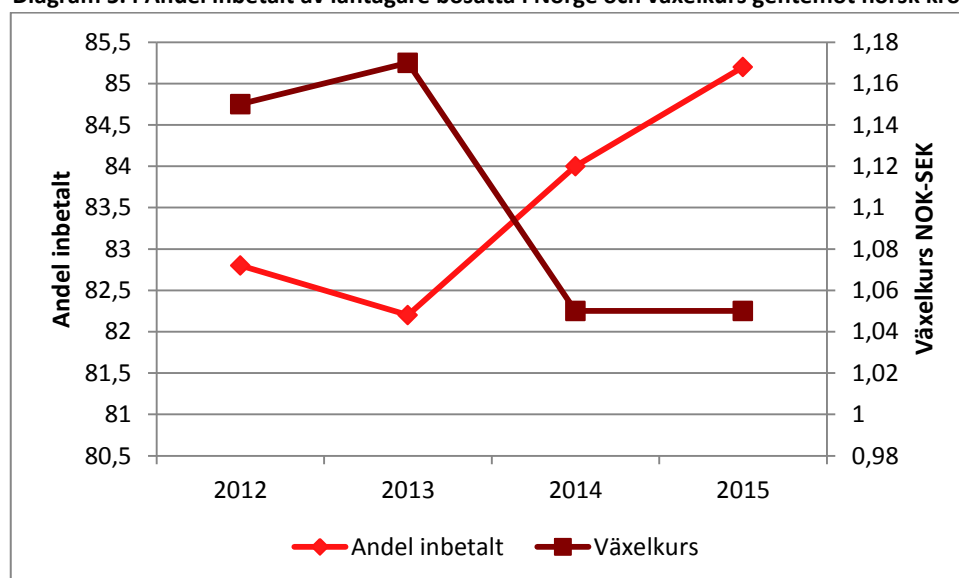
⁵⁹ Beck (2013).

Inte heller för låntagare som bor i Sverige går det att fastställa något samband mellan återbetalningsgraden och tillväxttakten i Sverige. Även här ökade andelen inbetalt under recessionen 2008–2009.

5.4.2 Växelkurser

En faktor som skulle kunna påverka återbetalningsgraden bland utomlands bosatta låntagare är den lokala valutans värde i förhållande till svenska kronor. Studielån tas i svenska kronor och årsbeloppen betalas i svenska kronor. Hypotesen är att en dyrare svensk krona medför lägre återbetalningsgrad. Det finns forskning som stödjer denna hypotes och som visar på samband mellan växelkurser och andel problemlån i banksektorn.⁶⁰ Om hypotesen är riktig ska trenderna i följande diagram följas åt, en sänkt kostnad för svenska kronor (dvs. en hög relativ värdering av den lokala valutan) ska åtföljas av en ökad återbetalningsgrad.

Diagram 5.4 Andel inbetalt av låntagare bosatta i Norge och växelkurs gentemot norsk krona (SEK)¹

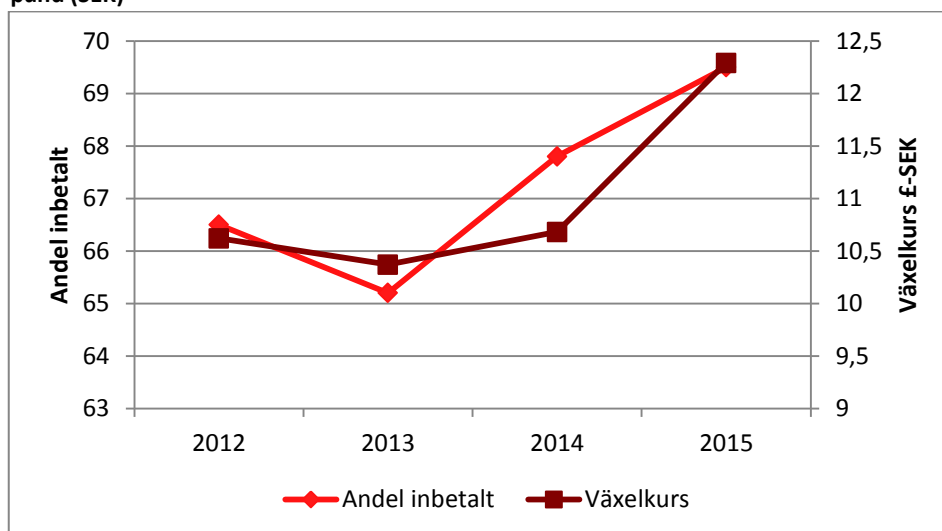

¹ Genomsnittlig växelkurs gentemot svenska kronan i januari respektive år. Källa: <http://www.riksbank.se/sv/Rantor-och-valutakurser/Manadsgenomsnitt-valutakurser>.

För låntagare bosatta i Norge går det inte att se något samband mellan växelkursen och andelen inbetalt. Under 2013 var det t.ex. ”billigt” för låntagare i Norge att betala sitt studielån i svenska kronor. Trots det var återbetalningsgraden förhållandevis låg. När det senare under 2014 blev ”dyrare” att betala studielånen ökade återbetalningsgraden.

⁶⁰ Beck (2013).

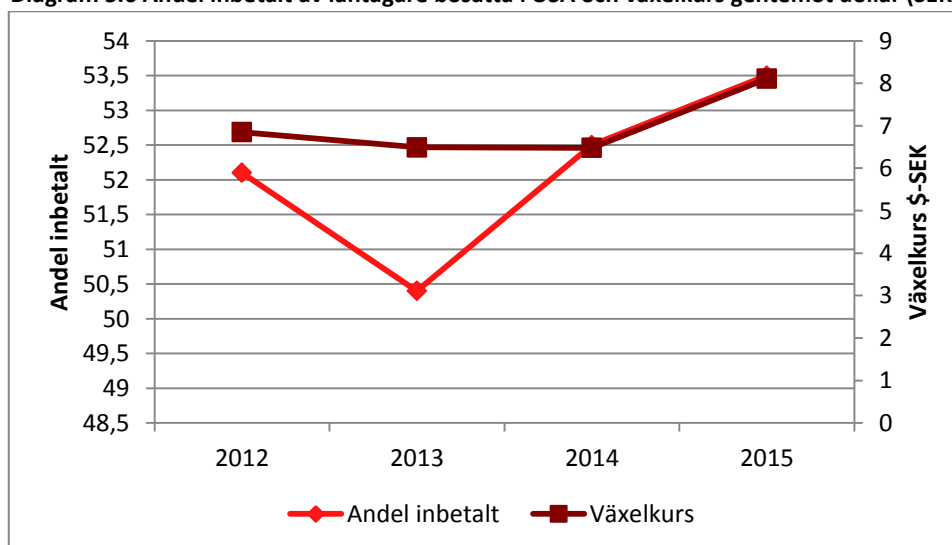
Diagram 5.5 Andel inbetalt av låntagare bosatta i Storbritannien och växelkurs gentemot brittiska pund (SEK)¹

¹ Genomsnittlig växelkurs gentemot svenska kronan i januari respektive år. Källa: <http://www.riksbank.se/sv/Rantor-och-valutakurser/Manadsgenomsnitt-valutakurser>.

När det gäller låntagare i Storbritannien uppvisar återbetalningsgraden en följsamhet gentemot priset för svenska kronor. När kronan har försvagats har återbetalningsgraden ökat och tvärtom.

Diagram 5.6 Andel inbetalt av låntagare bosatta i USA och växelkurs gentemot dollar (SEK)¹

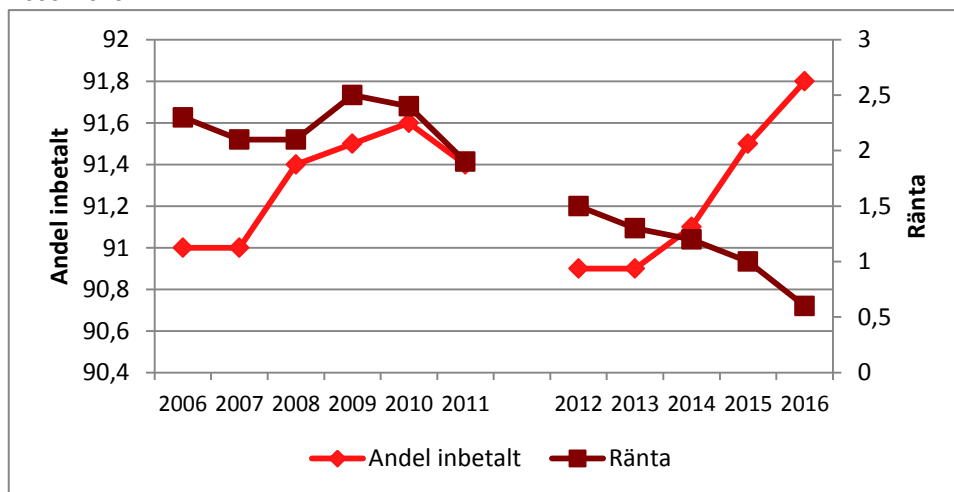
¹ Genomsnittlig växelkurs gentemot svenska kronan i januari respektive år. Källa: <http://www.riksbank.se/sv/Rantor-och-valutakurser/Manadsgenomsnitt-valutakurser>.

Under de aktuella åren har kronans värde i förhållande till amerikanska dollar varit ganska konstant, undantaget 2015 då kronan försvagades. De förändringar som ses i återbetalningsgraden kan därför knappast förklaras av växelkursutvecklingen.

5.4.3 Ränta

En möjlig förklaring till andelen som betalas in skulle kunna vara lånets räntesats. Hypotesen, vilken har visst stöd i forskning⁶¹, är att låg ränta ger lägre årsbelopp och högre återbetalningsgrad. Denna hypotes kan dock främst antas omfatta annuitetslånet eftersom det bara är för detta lån årsbeloppet direkt påverkas av räntesatsen.⁶² Låntagare med lånetypen studielån betalar t.ex. fyra procent av sin inkomst i årsbelopp, oavsett ränteläget.

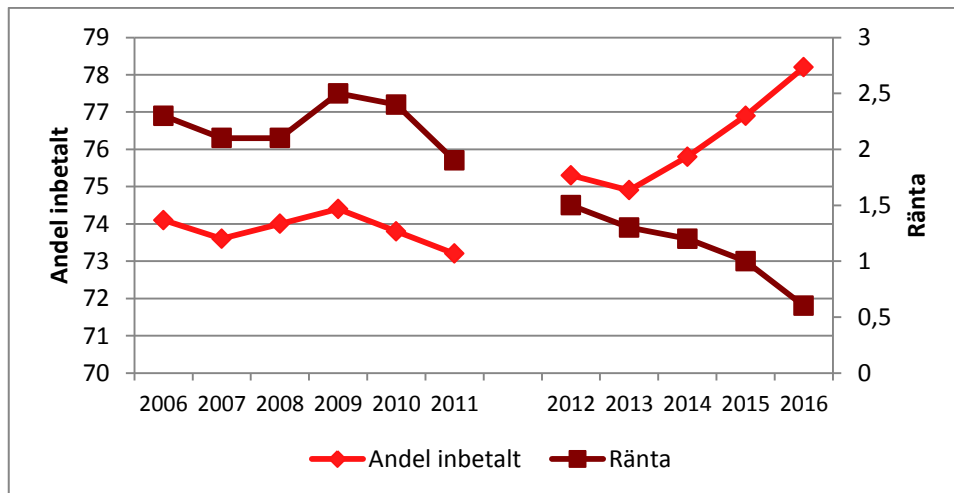
Diagram 5.7 Andel inbetalt av samtliga låntagare med annuitetslån och ränteutveckling, 2006–2016¹

¹ Se diagram 5.3 för förklarande kommentar ang. bruten tidslinje.

Det går dock inte att se något samband mellan räntesatsen och andelen inbetalt. Räntan har blivit lägre och lägre de senaste åren, samtidigt som andelen inbetalt har fluktuerat. Inte heller för låntagare som bor utomlands går det att se något tydligt samband (diagram 5.8).

Diagram 5.8 Andel inbetalt av utlandsbosatta låntagare med annuitetslån och ränteutveckling, 2006–2016¹

³ Se diagram 5.3 för förklarande kommentar ang. bruten tidslinje.

⁶¹ Beck (2013).

⁶² Även indirekta effekter av t.ex. låg räntenivå är dock möjliga, t.ex. att personer med andra lån får mer pengar över.

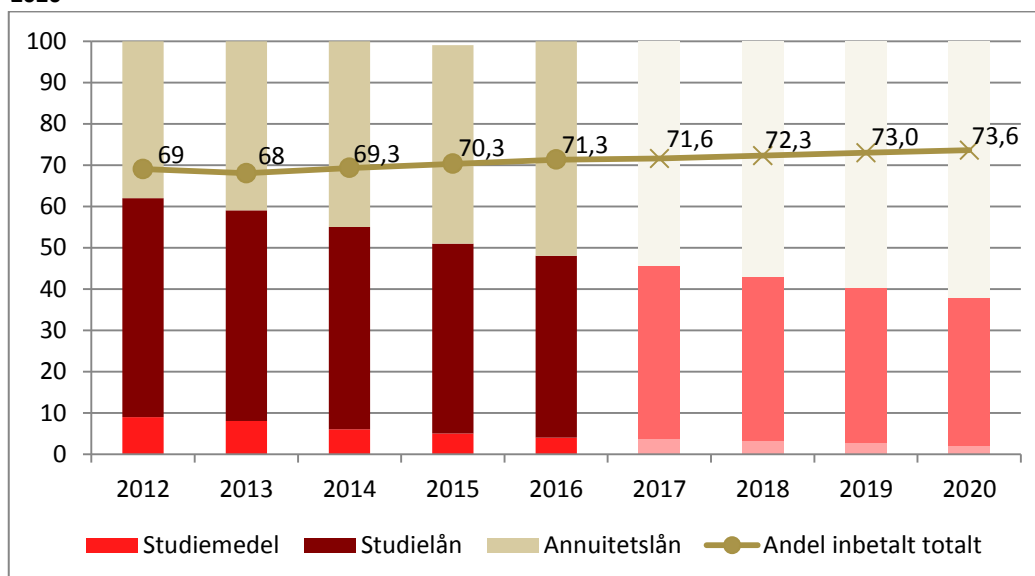
6. Orsaker till återbetalningsgradens utveckling

6.1 De tre lånetypernas utveckling viktigt för återbetalningsgraden

Som vi redogör för tidigare i denna rapport är det stora skillnader i återbetalningsgrad mellan låntagare med olika lånetyper. Detta bedöms bero på att lånen befinner sig i olika stadier och att låntagargrupperna skiljer sig åt, att fordranshanteringen för båda äldre lånen inte var prioriterad under 1980- och 90-talen, samt på att regelverken är olika (se avsnitt 4.3).

Annuitetslånet växer i omfattning, medan de två äldre lånetyperna krymper. Det innebär även att de debiterade beloppen för annuitetslån ökar och att de debiterade beloppen för de andra lånen minskar. Så länge återbetalningsgraden för annuitetslånet ligger på en relativt sett hög nivå, och klart högre än de båda krympande lånen, ökar naturligt även återbetalningsgraden för samtliga utomlands bosatta låntagare över tid. Den successiva förbättringen av återbetalningsgraden under åren 2006–2016 beror alltså till stor del på att annuitetslånet har ökat i omfattning och de andra lånen har minskat. Även låntagargruppernas sammansättning och genomförda insatser har dock betydelse, vilket behandlas i kommande avsnitt.

Diagram 6.1 Andel av debiterat belopp som härrör från respektive lånetyp (procent), andel inbetalt för samtliga lånetyper, utomlands bosatta låntagare, 2012–2016, samt framskrivning för åren 2017–2020

I ovanstående diagram har utvecklingen av de debiterade och inbetalda beloppen för de tre lånetyperna under de fem senaste åren omsatts i en framskrivning av andelen inbetalt för åren 2017–2020. Eftersom annuitetslånet kommer att stå för en allt större del av de debiterade beloppen innebär framskrivningen att andelen inbetalt, allt annat lika, kommer att öka.

Eftersom det finns ett starkt samband mellan lånens andel av vad som debiteras och återbetalningsgraden har den för samtliga lånetyper samlade återbetalningsgraden begränsad betydelse som mått för återbetalningen av studielån för låntagare som är bosatta utomlands.⁶³

6.2 Utvecklingen inom respektive lånetyp svårare att analysera

6.2.1 Tillgängliga uppgifter ger inte hela bilden

Den samlade återbetalningsgraden för utomlands bosatta låntagare beror, som framkom i föregående avsnitt, mycket på hur det debiterade beloppet fördelas mellan de tre lånetyperna. I detta avsnitt diskuterar vi utvecklingen av återbetalningsgraden för utomlands bosatta låntagare för varje lånetyp separat.

Tabell 6.1 Andel inbetalt av låntagare bosatta utomlands, fördelat efter lånetyp, 2012–2016¹

	2012	2013	2014	2015	2016
Studiemedel	59,6	56,3	54,6	52,1	48,7
Studielån	65,9	64,2	65,3	65,6	65,5
Annuitetslån	75,3	74,9	75,8	76,9	78,2
Totalt	69,0	68,0	69,3	70,3	71,3

¹ För uppgifter för fler år, se bilaga 3.

En svårighet med att analysera utvecklingen för var och en av de tre lånetyperna är att den analys av individuella mikrodata som har genomförts inte ger en fullständig bild av orsakerna till att låntagare utomlands missköter sina betalningar. Det beror på att det finns ett antal orsaker till bristande betalning som inte finns med i analysmodellen. Den analysmodell som använts är mer tillförlitlig för lånetypen studiemedel än vad den är för annuitetslånet och lånetypen studielån när det kommer till att förutse vilka individer som missköter sina betalningar. Sambanden mellan de studerade faktorerna och återbetalningsgraden är också tydliga för låntagare som inte betalar något på sina lån, jämfört med dem som betalar in delar av årsbeloppen. Även detta bidrar till att det är något lättare att uttala sig om lånetypen studiemedel, än de både övriga lånetyperna.

Analysen visar på tydliga likheter i betydelsen av olika förklaringsfaktorer mellan låntagare bosatta utomlands och låntagare bosatta i Sverige. Eftersom det är betydligt vanligare att låntagare bosatta utomlands missköter betalningen av studielån är detta förvånande och väcker frågor om vilka centrala förklaringsfaktorer som inte kunnat beaktas i analysen. Tillgång till inkomstuppgifter även för utomlands bosatta låntagare skulle möjligen kunna kasta ljus över den lägre återbetalningsbenägenheten i denna grupp. Då det finns uppgifter som tyder på att den ekonomiska situationen för utlandssvenskar är förhållandevis god är det emellertid troligt att förklaringen också ligger i andra skillnader. Skillnader i attityder till återbetalning och CSN:s begränsade möjligheter att vidta åtgärder vid misskött betalningar i utlandet är två mycket troliga bakomliggande faktorer som bidrar till den låga återbetalningsbenägenheten bland låntagare utomlands.

⁶³ Se bilaga 6 för en diskussion om indikatorer.

6.2.2 Stor risk att gamla lån utvecklas negativt

Lånets långa tid i drift bedöms vara en viktig orsak till att återbetalningsgraden är stadigt minskande för utomlands bosatta låntagare med lånetypen *studiemedel*. En hög andel av de låntagare som kvarstår med detta lån skulle, om de inte haft nedsättning eller av andra skäl inte betalat sina ursprungliga årsbelopp, ha slutreglerat sina skulder. En mycket hög andel av låntagarna är äldre än 50 år och nästan samtliga har varit återbetalningsskyldiga i mer än 20 år. Detta indikerar att många som har skulder kvar antingen har svårt att betala eller har bristande betalningsvilja. Andelen av låntagarna som bor i Nordamerika och andelen som har lån i mer än ett länssystem ökar, vilket ytterligare försämrar andelen inbetalt liksom möjligheterna att förbättra densamma. Dessutom ökar andelen av låntagarna som har studerat på låga utbildningsnivåer, vilket också är en negativ faktor för utvecklingen. Den höga andel, 34 procent, av låntagarna med ett årsbelopp som under 2015 inte betalade något alls på sitt lån bidrar i hög utsträckning till det dåliga resultatet och stärker bilden av att det är svårt att öka återbetalningsgraden för lånetypen studiemedel.

CSN har inte tillgång till uppgifter om de utomlands bosatta låntagarnas inkomster. Bland låntagare med studiemedel i Sverige har dock andelen av låntagarna i relativt låga respektive relativt höga inkomstgrupper ökat. Andelen med inkomster lägre än 150 000 kronor har exempelvis ökat från 16 till 20 procent av det svenska låntagarkollektivet mellan 2006 och 2015. Om utvecklingen är motsvarande bland dem som bor utomlands kan det vara en bidragande orsak till den nedåtgående trenden för återbetalningsgraden.

En positiv faktor för lånetypen studiemedel är dock att det bara är ett fåtal låntagare kvar som har höga skulder. Mindre än 10 procent av låntagarna har skulder som överstiger 100 000 kronor.

6.2.3 Både positivt och negativt för lånetypen studielån

För lånetypen *studielån* har återbetalningsgraden för låntagare bosatta utomlands varit i princip oförändrad de senaste åren. Eftersom detta lån inte längre betalas ut är det troligt att den långsiktiga trenden för återbetalningsgraden framöver riskerar att bli negativ. Det beror på att låntagarna blir äldre och på att allt fler låntagare som betalar i enlighet med vad som debiteras, kommer att slutbetala sina lån. Det kommer därför sannolikt att krävas stora insatser för att upprätthålla eller öka återbetalningsgraden bland dessa låntagare.

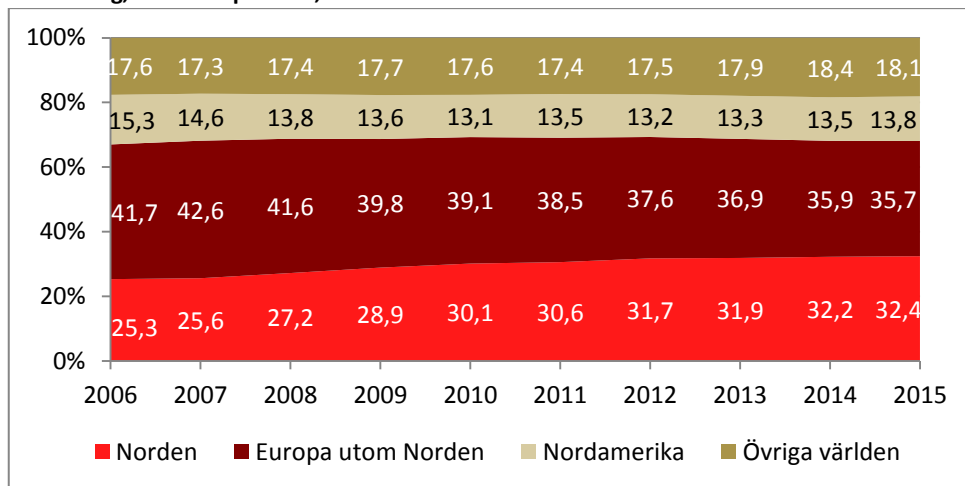
Sett till de faktorer som påverkar andelen som betalas in och som vi analyserar i denna rapport, finns det både positiva och negativa inslag. Positivt för återbetalningsgraden är att vi ser en viss minskning av studieskulder, utom i de allra högsta skuldintervallen. En högre andel av de kvarvarande låntagarna har eftergymnasial utbildning och andelen som har mer än ett lån minskar. Även dessa utvecklingstrender bör vara positiva för återbetalningsgraden. I Sverige ser vi också att en högre andel av låntagarna har höga inkomster och att en allt lägre andel har låga inkomster. Om förhållandet är detsamma för dem som bor utomlands är det sannolikt positivt. Negativt för utvecklingen är framför allt låntagarnas stigande ålder och att en allt högre andel är bosatta i Nordamerika. Negativt är också att det är mycket svårt att få låntagare som inte har betalat under lång tid att återuppta sina betalningar.

6.2.4 Flera positiva tecken för annuitetslånet

Återbetalningsgraden har de senaste åren ökat för utomlands bosatta låntagare med lånetypen *annuitetslån*. Utvecklingen inom annuitetslånet är svårare att förklara och förutse än de båda äldre lånen p.g.a. att erfarenheterna av återbetalningen är mer begränsade och eftersom lånet fortfarande betalas ut. De faktorer som används i analysen av individuella data förklarar en mindre del utfallet än för de båda äldre lånen.

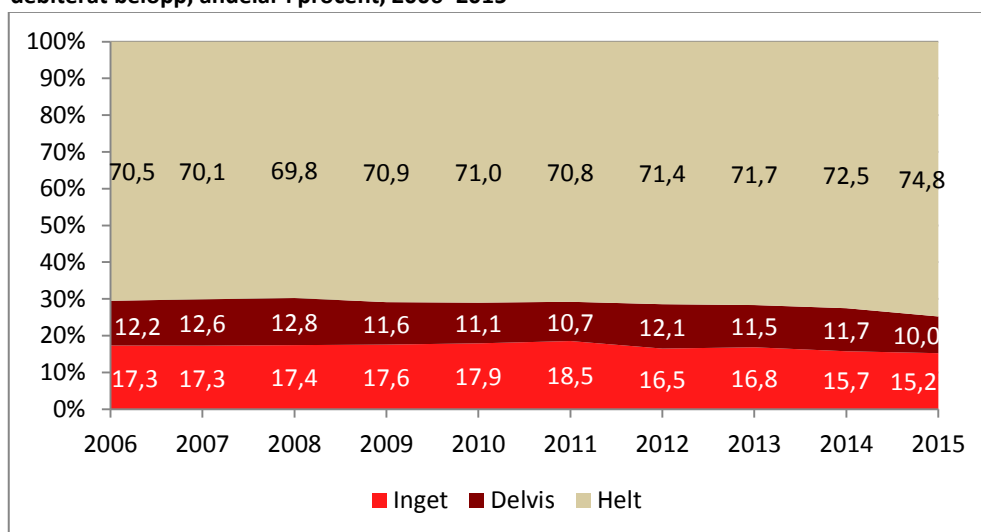
Det finns dock ett antal faktorer som bör ha bidragit till den positiva utvecklingen. En är att andelen av de utomlands bosatta låntagarna som bor i andra nordiska länder är hög och har varit ökande. Andelen som är bosatta i Nordamerika ligger konstant på en relativt låg nivå.

Diagram 6.2 Låntagare med annuitetslån som är bosatta utomlands, fördelat efter plats för bosättning, andelar i procent, 2006–2015

Andra positiva inslag är att andelen av låntagarna som har mer än ett lån att betala på minskar och att andelen som betalar hela sitt årsbelopp ökar samtidigt som de som inte betalar något alls minskar.

Diagram 6.3 Låntagare med annuitetslån som är bosatta utomlands, fördelat efter betalning av debiterat belopp, andelar i procent, 2006–2015

Bland de låntagare som bor i Sverige är dessutom inkomstutvecklingen mycket positiv. Andelen med höga inkomster ökar och andelen med låga inkomster minskar. Det är rimligt att tro att inkomstutvecklingen är liknande bland de låntagare som bor utomlands. En förhoppning är att det då bidrar till ökad återbetalningsgrad. Sambandet mellan utomlands bosatta låntagares inkomster och återbetalningsgraden är dock inte klarlagt. Detta samband skulle kunna vara svagare bland utlandsbosatta eftersom sanktionsmöjligheterna är mindre, vilket i så fall ökar betydelsen av attityder i allmänhet och betalningsvilja i synnerhet.

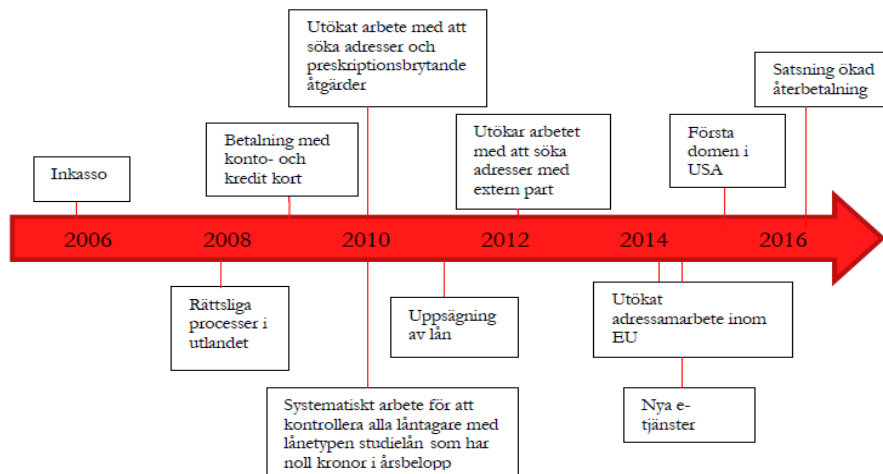
Negativa faktorer är att den andel av låntagarna som har höga skulder och höga årsbelopp ökar relativt mycket, vilket främst beror på de senaste årens ökade lånebelopp och på utökade lånemöjligheter vid studier utomlands. Detta riskerar att påverka återbetalningsgraden negativt. Låntagarna blir också äldre, vilket åtminstone på sikt kan ha negativ effekt för andelen som betalas in. De senaste åren har dock låntagarnas ålder vid återbetalningens början minskat något, vilket är positivt eftersom de som är yngre när återbetalningen påbörjas betalar i något högre utsträckning än de som är äldre när de börjar betala tillbaka.

Dessutom har låntagare som precis har blivit återbetalningsskyldiga under flera år, med undantag för 2016, betalat in en allt högre andel av vad som debiteras (se avsnitt 4.5). Detta kan tyda på att betalningsförmågan och betalningsviljan har ökat.

6.3 Insatser påverkar återbetalningsgraden

Analysen i den här rapporten har inte varit inriktad på att utvärdera de många insatser som har genomförts för att förbättra återbetalningarna från utomlands bosatta låntagare. En del av effekterna av dessa åtgärder och insatser redovisades i den första delen av det regeringsuppdrag som denna rapport är en andra del av.⁶⁴

Översikt över genomförda insatser 2006 - 2016¹

¹ De viktigaste insatserna beskrivs mer utförligt i bilaga 5.

Effekterna av CSN:s insatser inom ramen för de senaste årens satsning för ökad återbetalning beräknas till ca 15,6 miljoner kronor för 2016.⁶⁵ Merparten av beloppet kan hänföras till låntagare bosatta utomlands eller låntagare CSN saknat adress- eller kontaktuppgifter till. Hela beloppet påverkar dock inte återbetalningsgraden för utomlands bosatta

⁶⁴ CSN (2017b).

⁶⁵ CSN (2017b). Ökningen anges i förhållande till inbetalningarna för 2015.

låntagare bl.a. med anledning av att uppsagda lån inte ingår i beräkningen av återbetalningsgraden och med anledning av att ökade inbetalningar via inkasso oftast inte kommer in till CSN förrän efter avgiftsåret. De ökade inbetalningarna med anledning av uppsägningar och inkasso påverkar således inte återbetalningsgraden. Ungefär 12 miljoner kronor som kan hänföras till insatserna påverkar dock på något sätt återbetalningsgraden. Allt annat lika förbättrar en sådan ökning av inbetalningarna återbetalningsgraden med ca 1,8 procentenheter.

Det är dock inte helt enkelt att på detta sätt direkt omsätta ökade inbetalningar till en återbetalningsgrad som beräknas i procent. Det beror på att det inte finns några fasta jämförelsevärden, varken för inbetalningar eller debiterade belopp. Flera insatser, t.ex. omdebitering av låntagare som felaktigt fått ett årsbelopp på 0 kronor, samt debitering av utomlands bosatta låntagare som CSN finner en adress till, påverkar de debiterade beloppen. Högre debiterade belopp kan innebära en minskad andel som betalas in. Det går därmed inte att med någon form av exakthet beräkna en nettoeffekt på återbetalningsgraden som följd av genomförda insatser. Svårigheterna att följa upp insatser genom återbetalningsgraden aktualiserar behovet av kompletterande sätt att mäta återbetalningsverksamheten, vilket tas upp i bilaga 6.

Trots beräkningssvårigheterna visar de ökade inbetalningarna att olika insatser och regeländringar kan ge betydande effekter för återbetalningsgraden. De senaste årens förbättring av återbetalningsgraden kan därmed rimligen hänföras både till en naturlig utveckling som följd av lånens inbördes storlek och till de insatser som har genomförts. Inte minst den positiva utvecklingen inom annuitetslånet under 2015 och 2016 bör till stor del kunna ses som en effekt av insatserna. Det är även troligt att insatser som är svårare att följa upp, t.ex. information till studerande, också börjar ge effekt. En indikation på detta kan vara att återbetalningsgraden bland dem som precis har blivit återbetalningsskyldiga på sitt lån, med undantag för 2016, ökar (se avsnitt 4.5).

7. Avslutande diskussion

7.1 En komplex analys

Analysen i denna rapport av hur stor andel som betalas in av de belopp som utomlands bosatta låntagare debiteras, ska ses som ett första försök att hitta bakomliggande orsaker till återbetalningsgraden bland låntagarna och att utifrån dessa analysera utvecklingen.

Det är svårt att analysera skälen till olika låntagares betalningsbenägenhet och utvecklingen av återbetalningsgraden. Svårigheterna beror till stor del på att det finns väldigt många olika orsaker till bristande betalning och att det är svårt att värdera dessa var för sig och inbördes. Vissa faktorer är dessutom svåra eller omöjliga att fånga genom registeruppgifter. Andra faktorer, såsom attityder, är svåra att få kunskap om överhuvudtaget.

De orsaker som finns till återbetalningsgraden och dess utveckling kan dessutom vara av olika karaktär och svåra att relatera till varandra. Återbetalningsgraden tycks påverkas av statistiska förhållanden såsom låntagarnas kön och ålder. Den påverkas även sannolikt av levnadsförhållanden, såsom sysselsättning, inkomster och familjeförhållanden. Dessa faktorer kan förändras över tid och exempelvis med ålder och skiftande konjunkturer. Vidare påverkar utbildnings- och studiestödsfaktorer återbetalningsgraden. Utbildningslängd,

lånedelens storlek, CSN:s information till studerande, ränta och återbetalningsregler har troligen alla sin betydelse. Dessutom påverkar CSN:s arbete med återbetalning resultatet.

7.2 Faktorer uppvisar tydliga samband med låntagarnas betalningsbenägenhet

I analysen har vi funnit en rad faktorer som påverkar återbetalningsgraden för låntagare som bor utomlands. Risken för låg betalningsbenägenhet, och därmed lägre sammanlagd återbetalningsgrad, är större för män än för kvinnor och även för äldre än för yngre. Risken är vidare större att den som studerat och tagit lån på högst gymnasial nivå inte betalar tillbaka hela sina årsbelopp, jämfört med låntagare som studerat på eftergymnasial nivå. Att ha flera lån är också en riskfaktor.

För de låntagare som bor utomlands är det vidare en riskfaktor att ha mycket höga årsbelopp, något som gäller låntagare med både studielån och annuitetslån. För låntagare med låntyperna studiemedel och annuitetslån är risken för utebliven betalning även större för dem som har mycket låga årsbelopp.

Analysen visar på ett samband mellan skuldens storlek och återbetalningsgraden. För samtliga låntyper innebär en hög skuld att sannolikheten för misskötta betalningar ökar bland de låntagare som bor utomlands. Skuldens storlek samvarierar med andra faktorer i analysen, vilket gör det svårt att tolka sambandet mellan skuldens storlek och sannolikheten för misskötta betalningar. Vi betraktar därför skuldens storlek främst som en kontrollvariabel, vilket gör det möjligt att diskutera betydelsen av andra faktorer givet en viss skuldnivå. Exempelvis är hög skuld en riskfaktor för låntagare med annuitetslån som har studerat på eftergymnasial nivå, men låg skuld tycks vara en riskfaktor för dem med annuitetslån som studerat på högst gymnasial nivå.

Återbetalningsgraden varierar också mycket för låntagare bosatta i olika länder. Analysen visar att bosättning i Norden generellt är positivt för betalningsbenägenheten och att bosättning i framför allt Nordamerika är negativt för betalningsbenägenheten och återbetalningsgraden.

Inkomster finns inte tillgängliga för utomlands bosatta låntagare. För låntagare som bor i Sverige finns det dock ett tydligt samband mellan lägre inkomster och bristande betalning. Det är troligt att detta samband även gäller dem som är bosatta utomlands. Exempelvis tyder det starka sambandet mellan låg utbildning och låg betalningsbenägenhet på det eftersom det kan antas att de som har högst gymnasial utbildning har lägre inkomster än de med högre utbildning. Det är dock inte säkert att sambandet mellan inkomst och återbetalningsgrad är lika tydligt för utomlands bosatta som för dem som är bosatta i Sverige. Anledningen är att utomlands bosatta bl.a. inte löper lika hög risk att utsättas för indrivning eller andra rättsliga åtgärder. Låntagarnas attityder och betalningsmoral kan av den anledningen spela större roll för utlandsbosatta än för låntagare som bor i Sverige. Ätminstone kan styrkan i sambandet mellan inkomst och återbetalningsgrad tänkas vara svagare bland låntagare som bor utomlands.

Den modell som används i analysen baseras på data som finns tillgängliga i CSN:s egna register och har ett begränsat förklaringsvärde i bemärkelsen att den inte på ett tillförlitligt sätt kan användas för att avgöra vilka individer som missköter sina betalningar. Det finns därför stor potential att utveckla analysen (se bilaga 7). Resultaten i denna rapport ligger trots det i stora drag linje med andra studier och med internationell forskning. I andra studier förekommer dock även andra förklaringsfaktorer än de vi har haft tillgång till. Sådana studier

visar bl.a. att familjebakgrund och familjesituation kan ha betydelse för återbetalningsmisslyckanden. Även möjligheterna att få ekonomiskt stöd från sin omgivning tycks spela roll, liksom förekomsten av andra krediter i hushållet. Tidigare studieframgång och studiemisslyckanden är andra faktorer som lyfts fram.

Attityder är svårundersökta och därför inte heller så vanligt förekommande i forskning. De stora skillnaderna i återbetalningsgrad mellan låntagare bosatta i Sverige och låntagare bosatta utomlands tyder emellertid på att låntagarnas attityder, tillsammans med sämre möjligheter att använda tvångsmedel, kan ha betydelse för betalningsbenägenheten. Även här finns det skäl att utveckla analyserna. CSN har påbörjat ett sådant arbete.

Olika insatser har möjlighet att öka inbetalningarna och kan därmed även påverka återbetalningsgraden. Inte minst mot bakgrund av att det kan antas att attityder och aktiv indrivning kan spela roll, finns det förutsättningar att genom insatser öka både inbetalningarna och återbetalningsgraden.

7.3 En totalt sett positiv utveckling

Återbetalningsgraden för samtliga utomlands bosatta låntagare uppvisar en positiv utveckling och har i stora drag gjort det under den senaste tioårsperioden. En viktig förklaring till det är att annuitetslånet, vilket är det lån som har den högsta återbetalningsgraden, ökar som andel av de belopp som debiteras. De insatser som har genomförts under de senaste åren bedöms också ha del i förbättringen.

Att analysera utvecklingen för respektive lånetyp är svårare än att analysera utvecklingen för samtliga utomlands bosatta låntagare. När det gäller lånetypen *studiemedel* kan dock en stor del av den negativa utvecklingen förklaras av att lånet har varit i drift under mycket lång tid. Med detta följer att låntagarna har varit återbetalningsskyldiga länge och är förhållandevis gamla. Många låntagare som betalar på sina lån slutreglerar dessa efterhand och de kvarvarande låntagarna har ofta betalningsproblem eller bristande betalningsvilja. En allt högre andel av låntagarna betalar inte något alls på sina lån och av de kvarvarande är det en allt högre andel som har studerat på låga utbildningsnivåer. Med utgångspunkt i svenska förhållanden går det också att anta att andelen med låga inkomster ökar. Sammantaget ger dessa faktorer en negativ utveckling som är svår att vända.

För lånetypen *studielån* är återbetalningsgraden i stort sett oförändrad under de senaste åren. Sammansättningen på låntagarna utvecklas på ett sätt som är både positivt och negativt för återbetalningsgraden. Negativt är lånets tid i drift. Låntagarna blir äldre och har varit återbetalningsskyldiga under längre tid. I likhet med lånetypen *studiemedel* medför detta att många som betalar enligt plan slutreglerar sina lån, medan en högre andel av de som är kvar har betalningsproblem. På lite sikt kommer detta mer påtagligt att påverka studielånet. En annan negativ faktor är att andelen låntagare som är bosatta i Nordamerika ökar. Positivt för utvecklingen av återbetalningsgraden är dock att andelen av låntagarna som har eftergymnasial utbildning ökar. Det går också att anta att andelen med höga inkomster ökar och att andelen med låga inkomster minskar.

Den analysmodell som använts är minst tillförlitlig för lånetypen *annuitetslån*. Det innebär att annuitetslånet i högre utsträckning än de äldre lånetyperna påverkas av faktorer som ligger utanför analysens räckvidd. En ökande andel låntagare som bor i nordiska länder bidrar dock till den positiva utvecklingen för annuitetslånet. Även CSN:s insatser de senaste åren bör ha haft betydelse. Särskilt positivt är att de som nyligen blivit återbetalningsskyldiga, med undantag för 2016, betalar in en allt högre andel av det som debiteras, vilket kan tyda på att CSN:s attitydskapande insatser börjar ge effekt. CSN:s insatser bör generellt sett ha större

betydelse när det gäller låntagare med annuitetslån än låntagare med de äldre lånetyperna. Det beror på att dessa är yngre och inte har varit återbetalningsskyldiga så länge. CSN har inte heller tappat kontakten med lika många låntagare som för de båda äldre lånen. Eftersom lånet fortfarande är i drift kan förebyggande insatser också riktas till studerande som tar lån.

7.4 Viktigt med bra indikatorer

Ett mål för studiestödet är att det ska ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden.⁶⁶ I målet måste anses ingå att de lån som betalas ut ska betalas tillbaka. Återbetalningsgraden är en indikator på om målet uppfylls. Återbetalningsgraden saknar dock viktig information, t.ex. uppgifter om inbetalningarnas storlek. CSN överväger därför att redovisa kompletterande indikatorer i sina framtida redovisningar för att på så sätt skapa en bredare bild av återbetalningsverksamheten.⁶⁷

7.5 Kan resultaten ligga till grund för åtgärder?

Analysen i denna rapport visar bl.a. att höga årsbelopp, hög ålder, låntagande på låga utbildningsnivåer och bosättning i vissa länder, innebär ökad risk för låg betalningsbenägenhet bland utomlands bosatta låntagare. Denna kunskap bidrar till att förklara återbetalningsgraden och dess utveckling.

En relativt stor del av återbetalningsgraden och dess utveckling är dock fortfarande oförklarad. Den lägre återbetalningsgraden bland låntagare bosatta utomlands, jämfört med låntagare som bor i Sverige, går inte att förklara enbart med hjälp av de faktorer som används i denna analys. Detta ger stöd för att de åtgärder och insatser som CSN redovisade i den första delen av detta regeringsuppdrag⁶⁸, är viktiga. CSN avser exempelvis att bedriva ett aktivt indrivningsarbete och söker stöd för att få till stånd internationella överenskommelser för återbetalning av studielån. Den mycket låga återbetalningsgraden bland de låntagare CSN saknar adressuppgifter till tydliggör också att adress- och kontaktuppgifter till låntagarna är den kanske enskilt viktigaste faktorn för att låntagare ska betala på sina lån. CSN förespråkar därför även en översyn av statens gemensamma adresshantering.

Trots att analysen i denna rapport inte har som mål att finna åtgärder, kan resultaten sannolikt användas för att genomföra insatser som kan öka återbetalningsgraden bland låntagare i allmänhet och utomlands bosatta låntagare i synnerhet. Exempelvis kan det finnas skäl att rikta särskild information eller särskilda upplysningskampanjer till särskilda grupper av studerande eller återbetalningsskyldiga låntagare. De riskfaktorer som har identifierats i denna analys, t.ex. hög ålder, låg utbildningsnivå, flera lån, bosättning i vissa länder, kan sannolikt användas som underlag i ett sådant arbete.

De riskfaktorer som framkommer av analysen skulle också kunna användas i arbetet med regelutveckling. Detta är dock betydligt svårare. En svårighet är att målen för studiestödet är delvis motstridiga och måste vägas mot varandra. Om studiestödets enda mål vore att lånen ska återbetalas kunde det exempelvis övervägas att införa skuldtak, en lägre åldersgräns för rätt till lån eller att inte ge lån till studerande på grundskole- eller gymnasienivå.

Ett skuldtak, vilket t.ex. skulle kunna utformas så att taket är lägre för äldre studerande, skulle kunna minska skuldsättningen och årsbeloppens storlek och därmed förbättra

⁶⁶ Prop. 2016/17:1.

⁶⁷ För en diskussion om indikatorer som på ett bredare sätt kan bedöma effekterna på samhällsekonomin över tid hänvisas till bilaga 6.

⁶⁸ CSN (2017b).

återbetalningsgraden och minska kreditrisken, men kan samtidigt medföra negativa konsekvenser för bl.a. möjligheten att läsa långa eller dyra utbildningar, liksom för möjligheten till livslångt lärande och omskolning.

Att minska utlåningen för studier på låga utbildningsnivåer skulle också kunna öka återbetalningsgraden och minska riskerna med utlåningen. Nackdelen är att förslaget antingen skulle minska möjligheten att studera på dessa utbildningsnivåer eller öka kostnaderna för studiestöd (i det fall lånet ersätts med bidrag).

Exemplen illustrerar att det kan vara svårt att genomföra regeländringar som både får stor effekt på återbetalningsgraden och samtidigt står i överensstämmelse med övriga mål för studiestödet, t.ex. att det ska rekrytera kvinnor och män till studier och fungera utjämnande.⁶⁹

Möjligen är det enklare att genomföra regeländringar på återbetalningssidan. För utomlands bosatta låntagare är höga årsbelopp generellt sett negativt för betalningsbenägenheten. Ett alternativ skulle kunna vara att minska risken för att låntagare med låg inkomst har höga årsbelopp, t.ex. genom att underlätta en anpassning av årsbeloppet till låntagarens inkomst. En förändring med denna inriktning genomfördes 2016 för lånetypen studielån. Förändringen avsåg att underlätta för utomlands bosatta låntagare att ansöka om nedsättning med hänsyn till sin inkomst.⁷⁰ Även andra sätt som kan underlätta en anpassning av årsbeloppen skulle kunna övervägas, t.ex. möjligheter att få tillgång till inkomststoppgifter från myndigheter i andra länder. Ett annat alternativ kan vara att förhindra att låntagare har flera lån eller att uppmuntra sammanläggning. Låntagare med flera lån uppvisar lägre betalningsbenägenhet än andra låntagare och bidrar därmed till lägre återbetalningsgrad. Att motverka att låntagare har flera lån skulle därmed kunna förbättra resultaten.

⁶⁹ Prop. 2016/17:1.

⁷⁰ Prop. 2015/16:1. Budgetpropositionen för 2016. Det är svårt att utvärdera denna regeländring förrän de slutliga årsbeloppen för 2016 fastställs under 2018.

Referenser

- Andersson (2011). *Är individer som studerat utomlands mer attraktiva på arbetsmarknaden?* I SOU 2011:26, bilaga 4.
- Beck, R, Jakubik, P, Piloiu, A (2013). *Non-Performing Loans. What matters in addition to the economic cycle?* European Central Bank Working Paper Series. No 1515, februari 2013.
- Bergström (2016). *Sverigeorientering bland svenskar i utlandet* i Solevid M. (red.) Svenska utlandsröster. SOM-rapport nr 65. SOM-institutet.
- CSN (2010). *Studiemedel till studerande på grundskolenivå*. Dnr 2010-2189-8232.
- CSN (2011). *Annuitetslån för studier – tio år efter studiestödsreformen*. Dnr 2010-2189-9065.
- CSN (2014). *Uppsägning av lån till omedelbar betalning*. CSN rapport 2014:10. Dnr 2014-113-8467.
- CSN (2016a). *Studerande mäns och kvinnors ekonomiska och sociala situation*. Dnr 2016-113-7631.
- CSN (2016b). *Studiestödet 2015*. CSN rapport 2016:4.
- CSN (2017a). *Årsrapport 2016. Aktiviteter för rättsliga gruppen i Umeå. Inkasso, uppsägning av lån och rättsliga åtgärder*. Intern promemoria.
- CSN (2017b). *Öka återbetalningen av obetalda skulder. Regeringsuppdrag*. Dnr 2016-100-6731.
- Gross, J.; Cekic, O.; Hossler, D.; Hillman, N. (2010). *What matters in student loan default: A review of the research literature*. Journal of Student Financial Aid 39 (1)
- Hillman, N. (2014). *College on credit: A multilevel analysis of student loan default*. Review of Higher Education 37.
- Hoetker, G. (2007). *The use of logit and probit models in strategic management research: critical issues*. Strategic Management Journal 28.
- Lochner, L.; Stinebrickner, T.; Sultemanoglu, U. (2013). *The importance of financial resources for student loan repayment*. Centre for Human Capital and Productivity, Department of Economics, University of Western Ontario, Working Paper No. 2013-7.
- Mezza, A.A.; Sommer, K. (2015). *A Trillion Dollar Question: What Predicts Student Loan Delinquencies?* U.S. Federal Reserve Board's Finance and Economic Discussion Series, Working Paper.
- OECD <http://stats.oecd.org/#> [2017-01-31].
- Opheim, V. (2011), *Changing the System of Student Support in Norway: Intended and Unintended Effects on Students*. Scandinavian Journal of Educational Research 55.
- Prop. 2015/16:1. *Budgetpropositionen för 2016*.
- Prop. 2016/17:1. *Budgetpropositionen för 2017*.
- Riksbanken <http://www.riksbank.se/sv/Rantor-och-valutakurser/Manadsgenomsnitt-valutakurser> [2017-01-31].
- Riksrevisionen (2004). *Revisionsrapport 2004-04-16 Löpande granskning 2003*. Dnr 32-2003-0188.
- Riksrevisionen (2016). *Statens kreditförluster på studielån*. RiR 2016:4.

Solevid, M. (2016), *Svenska utlandsröster*, i Solevid M. (red.) Svenska utlandsröster. SOM-rapport nr 65. SOM-institutet.

SOU 1996:90. *Sammanhållet studiestöd*. Betänkande av Studiestödsutredningen.

SOU 2013:20. *Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå. En översyn för ökad individualisering och effektivitet*. Betänkande av GRUV-utredningen.

SOU 2013:78. *Överskuldssättning i kreditsamhället?* Betänkande av Utredningen om överskuldssättning.

SCB <http://www.statistikdatabasen.scb.se/sq/26251> Statistikdatabasen. ”Befolkningen 15-74 år (AKU) efter arbetskraftstillhörighet, utbildningsnivå, kön och år?”. [2017-02-24].

UKÄ (2016a). *Universitet och högskolor. Högskolenybjörjare 2015/16 och doktorandnybjörjare 2014/15 efter föräldrarnas utbildningsnivå*. Statistiska meddelanden UF 20 SM 1602.

UKÄ (2016b). *Universitet och högskolor. Årsrapport 2016*. Rapport 2016:10.

Uppdrag till CSN att öka återbetalningen av obetalda skulder. Regeringsbeslut. Dnr U2016/03525/SF.

Bilaga 1 Uppdrag till CSN att öka återbetalningen av obetalda skulder

REGERINGEN

Utbildningsdepartementet

Regeringsbeslut III:1

2016-08-25

U2016/03525/SF

Centrala studiestödsnämnden
851 82 Sundsvall

Uppdrag till CSN att öka återbetalningen av obetalda skulder

Regeringens beslut

Det svenska studiestödet lämnas med allmänna medel och är, i ett internationellt perspektiv, generöst. Det är därför viktigt att studielån och återkrav återbetalas. I syfte att öka återbetalningen av obetalda skulder uppdrar regeringen åt Centrala studiestödsnämnden (CSN) att

- närmare analysera skälen till att inbetalningarna från låntagare bosatta utomlands minskar i förhållande till det debiterade beloppet,
- kartlägga hur trygghetsreglerna inom studiestödssystemet används,
- analysera hur användningen av trygghetsreglerna bättre ska kunna förutses och hur beräkningarna av osäker fordran därmed kan förbättras,
- utreda förbättrade analysmetoder för att med bättre träffsäkerhet kunna vidta åtgärder i ett tidigt skede mot låntagare med hög risk för bristande betalning,
- med utgångspunkt i de åtgärder som myndigheten redovisade 2015 i rapporten Uppdrag att redovisa åtgärder för att öka återbetalningen av obetalda skulder (U2015/2962/SF), redovisa vilka effekter åtgärder har fått samt analysera vilka av dessa åtgärder som har störst effekt när det gäller att öka inbetalningar och andel inbetalt av debiterat belopp,
- utreda möjligheten att ytterligare begränsa rätten till studiemedel för studerande med obetalda årsbelopp och återkrav,
- vidta eller föreslå åtgärder för att säkerställa att myndigheten över tid har tillgång till korrekta adresser och kontaktuppgifter till låntagare, samt att öka inbetalningarna från de som myndigheten erhåller en adress eller kontaktuppgift till, och

Postadress
103 33 Stockholm

Besöksadress
Drottninggatan 16

Telefonväxel
08-405 10 00

Telefax
08-723 11 92

E-post: u.registrator@regeringskansliet.se

- vidta eller föreslå åtgärder för att få fler låntagare med rätt till nedsättning av årsbeloppet att ansöka om nedsättning.

Om CSN bedömer att det finns behov av lag- eller förordningsändringar för att öka återbetalningen kan myndigheten föreslå sådana. Om behov finns av andra förändringar eller åtgärder utanför myndighetens verksamhet, t.ex. stöd från andra myndigheter, kan myndigheten också föreslå sådana. Administrativa och ekonomiska konsekvenser av eventuella förslag ska redovisas.

Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 31 januari 2017. Uppdraget som rör analysen av skälen till minskade inbetalningar från låntagare utomlands ska redovisas senast den 31 mars 2017.

Bakgrund

Studiestödet administreras av CSN och består av bidrag och lån. Myndigheten administrerar även återbetalning av studieskulder (återbetalning av studielån och återkrav av studiestöd). Den som har fått studielån ska enligt studiestödslagen (1999:1395) betala tillbaka lånet. Det nuvarande studielånet är en form av annuitetslån som infördes vid 2001 års studiestödsreform. För de låntagare som har begränsad betalningsförmåga finns det särskilda trygghetsregler inom återbetalningssystemet, med möjlighet att söka nedsättning av återbetalningen eller avskrivning av studieskulder.

Låntagare bosatta utomlands återbetalar sina studieskulder i betydligt mindre omfattning än låntagare bosatta i Sverige. Av det totala belopp som under 2015 debiterades låntagare bosatta utomlands inbetalades 70,3 procent under betalningsåret. Motsvarande andel för låntagare bosatta i Sverige var 93,6 procent. Under 2015 uppgick antalet utlandsbosatta låntagare till cirka 65 400 personer dvs. cirka fyra procent av låntagarna. Deras skuld uppgick till 14,6 miljarder kronor. Cirka 28 procent av den totala fordran för utlandsbosatta låntagare bedöms som osäker av CSN, dvs. en fordran där betalningarna sannolikt inte kommer att fullföljas.

CSN har under de senaste åren fått ökade möjligheter att driva in studiestödsfordringar. Från och med den 1 juli 2010 har CSN möjlighet att säga upp hela studielånet till omedelbar betalning, om låntagaren trots påminnelser och krav inte har betalat förfallna årsbelopp. Vidare är låntagare sedan den 1 juli 2011 skyldiga att lämna aktuell adress till CSN och preskriptionstiden för studiestödsfordringar har förlängts till 25 år. På uppdrag av regeringen (U2015/2962/SF) redovisade CSN i december 2015 åtgärder för att öka återbetalningen av obetalda skulder. I redovisningen ingick en handlingsplan över åtgärder som CSN vidtar eller avser att vidta för att öka denna återbetalning. Enligt regleringsbrevet för CSN ska myndigheten säkerställa att lån återbetalas

och att återkrav betalas, samt att detta ska ske i högre utsträckning än tidigare (U2015/05790/SF).

Mot denna bakgrund har CSN bedrivit ett omfattande arbete med att driva in obetalda fordringar av studieskulder. Hanteringen har i vissa delar lämnats över till externa leverantörer för att så långt som möjligt effektivisera arbetet.

Skälen för regeringens beslut

Ett mål för studiestödet är att det ska ha en god effekt på samhälls-ekonomi över tiden (prop. 1999/2000:10, bet. 1999/2000:UbU7, rskr. 1999/2000:96). Det är därför viktigt dels att den del av studiestödet som består av lån återbetalas fullt ut, dels att återkrav av studiestöd återbetalas.

Med tillgång till ett generöst studiestödssystem följer ansvar för individer att studieskulder återbetalas. Det är bekymmersamt att andelen av det debiterade beloppet som betalas in, den s.k. återbetalningsgraden, hos låntagare bosatta utomlands fortsätter att minska trots att regeringen har vidtagit flera åtgärder för att komma tillrätta med problemet. När återbetalningen inte sköts riskerar betydande belopp att skrivas av.

Regeringen anser att återbetalningsarbetet måste förbättras, vilket också Riksrevisionen pekat på i granskningsrapporten Statens kreditförluster på studielån (RiR 2016:4). Riksrevisionen anser att det är angeläget att CSN fullföljer arbetet på ett antal områden bl.a. när det gäller att utreda orsaken till att inbetalningarna från låntagare som bor i utlandet minskar i förhållande till det debiterade beloppet. Vidare anser Riksrevisionen att myndigheten bör utreda möjligheten att kunna vidta mer träffsäkra åtgärder mot låntagare med hög risk för missködda betalningar.

Mot bakgrund av ovanstående är det viktigt att återbetalningen av obetalda skulder av lån och återkrav av studiestöd ökar, samt att återbetalningsgraden ökar när det gäller studielån. Det behövs dels ytterligare kartläggning och analys som kan öka kunskapen om orsakerna till uteblivna inbetalningar, vilket på sikt kan öka inbetalningar och återbetalningsgrad, dels konkreta åtgärder som även på kort sikt har förutsättningar att ge ett förbättrat resultat.

På regeringens vägnar

Helene Hellmark Knutsson

Marie Mäkk

Kopia till

Finansdepartementet/BA, VERK, SKA S3
Riksrevisionen

Bilaga 2 De tre lånetyperna

Studiemedel

Reglerna för återbetalningspliktiga studiemedel började gälla den 1 januari 1965. Beviljningsreglerna tillämpades fram till och med den 31 december 1988.

Det som kännetecknar lånetypen studiemedel är att:

- Återbetalningen börjar två kalenderår efter det att låntagaren senast hade studiestöd.
- Återbetalningstidens längd beror på skuldens storlek samt på hur gammal låntagaren är när han börjar betala tillbaka på lånet.
- Lånet betalas normalt längst fram till och med det år låntagaren fyller 50 år. Återbetalningstiden kan dock sträckas ut men som regel inte längre än till 65 års ålder.
- Varje år räknas skulden upp med ett så kallat regleringstal.
- Den årliga avgiften baseras på skuldens storlek och på antalet återbetalningsår.

Möjligheterna till nedsättning av den årliga avgiften är generösa och återbetalningen av lånet innehåller därför förhållandevis stora statliga subventioner.

Studielån

Reglerna för studielånet började gälla den 1 januari 1989. Beviljningsreglerna tillämpades fram till och med den 30 juni 2001.

I samband med införandet av studielånet ökade studiemedlens bidragsdel under studietiden. Det innebar att de tidigare subventionerna på återbetalningssidan delvis förlyttades till tilldelningen av studiemedel i och med att ”lån omvandlades till bidrag”. På detta sätt skulle studielånet bli bättre anpassat till studerandegruppens sammansättning och till rådande samhällsförhållanden. Omläggningen av studiemedelssystemet syftade även till att minska skuldsättningen och den skulle också garantera att ingen skulle behöva betala tillbaka alltför stora summor.

Det som kännetecknar lånetypen studielån är att:

- Återbetalningen börjar tidigast sex månader efter det att låntagaren senast hade studiestöd.
- Låntagaren betalar fyra procent av sin inkomst två år tidigare. Återbetalningstidens längd beror på framtida inkomster, ränteutvecklingen och på skuldens storlek.
- För den som bor eller har sin inkomst utomlands, där CSN saknar uppgift om den utländska inkomsten, blir årsbeloppet fem procent av skulden. Årsbeloppet kan dock som lägst bli 15 procent av prisbasbeloppet (6 720 kronor under 2017).
- Lånet betalas längst till det år som låntagaren fyller 65 år.
- Lånet betalas med ränta från och med utbetalningstillfället.

Möjlighet till nedsättning av årsbeloppet ges bl.a. till den som får sänkt inkomst under betalningsåret. Utlandsbosatta låntagare kan ansöka om att få årsbeloppet fastställt till fyra procent av inkomsten.

Annuitetslån

Reglerna för annuitetslånet började gälla den 1 juli 2001.

Syftet med annuitetslånet var att alla ska hinna betala tillbaka sina skulder före 68 års ålder. Därigenom förhindras avskrivning på grund av ålder. Utgångspunkten är därmed att i princip alla lån ska betalas tillbaka.

Dessutom syftade omläggningen till att den enskilde ska känna ett ansvar för de lån han eller hon tar. Det är också meningen att alla ska kunna överblicka konsekvenserna av sitt låntagande. Genom att förkorta återbetalningstiden blir de sammanlagda kostnaderna lägre för både låntagaren och staten.

Det som kännetecknar lånetypen annuitetslån är att:

- Lånet är uppbyggt som ett modifierat annuitetslån. Det som skiljer ett modifierat annuitetslån mot ett vanligt annuitetslån är att återbetalningstiden är densamma oavsett om räntan förändras eller inte. Istället kommer en ränteförändring att höja eller sänka årsbeloppet.
- Återbetalningen börjar tidigast sex månader efter det att låntagaren senast hade studiestöd.
- Återbetalningstidens längd är som längst 25 år. Lånet betalas normalt längst fram till det år som låntagaren fyller 68 år.
- Den årliga återbetalningen baseras på skuldens storlek, räntan för året och det antal år som återbetalningen beräknas pågå samt ett uppräkningsstal på två procent.
- Om årsbeloppet blir mindre än 15 procent av prisbasbeloppet (6 720 kronor under 2017) det första återbetalningsåret förkortas återbetalningstiden i förhållande till de maximala 25 åren. Det görs genom att årsbeloppet för det första betalningsåret fastställs till 15 procent av prisbasbeloppet.
- Lånet betalas med ränta från och med utbetalningstillfället.

Möjlighet till nedsättning av årsbeloppet ges bl.a. till låntagare med förhållandevis låga inkomster.

Låntagare med flera lån

I och med att reglerna för återbetalning har ändrats över tid finns det låntagare som har två eller tre olika lån att betala tillbaka. För dessa låntagare finns olika möjligheter att förändra sin återbetalning om de inte vill betala lånen var för sig.

Överföring

De låntagare som har lånetyperna studiemedel och studielån kan begära att studiemedelsskulden ska betalas tillbaka enligt bestämmelserna för studielån.

Ändrade lånevillor

De som har studiemedel och studielån kan även välja att ändra lånevillkoren så att lånet istället återbetalas i enlighet med bestämmelserna för annuitetslånet.

Samordnad betalning

Den som betalar tillbaka både studiemedel och studielån kan begära att återbetalningen av lånen samordnas.

Vid samordnad betalning fastställs det årsbelopp som låntagaren ska betala till fem procent av det sammanlagda överskottet av inkomst av tjänst, näringsverksamhet och kapital. Vid samordnad betalning är lånen fortfarande åtskilda. Det innebär att studiemedelsskulden räknas upp med skulduppräknings och studielånet med ränta. Genom att samordna lånen gäller nedsättningsreglerna för studielån vilka är mindre generösa än reglerna för nedsättning av studiemedelsskulder.

Sammanläggning

Den som har en studiemedelsskuld och/eller en studielåneskuld samt en annuitetslåneskuld kan välja att lägga samman sina tidigare lån med annuitetslånet.

Efter sammanläggningen får låntagaren i huvudsak betala tillbaka i enlighet med bestämmelserna för annuitetslån. Eftersom reglerna för åldersavskrivning är mer förmånliga för studiemedelsskulder och studielåneskulder än för annuitetslånet ska låntagaren även efter sammanläggningen kunna få den delen av skulden som avser studiemedel eller studielån avskriven vid ingången av 65 års ålder. Det kan ske under förutsättning att låntagaren har någon skuld som ursprungligen avsåg dessa låntyper kvar. Den delen av skulden som avser annuitetslån ska skrivas av vid ingången av 68 års ålder.

Nedsättningsreglerna för ett sammanlagt lån där studielån ingår skiljer sig lite från nedsättningsreglerna för annuitetslånet. Vid nedsättning av ett sammanlagt lån där studielån ingår sätts årsbeloppet ned till en viktad procentsats som ligger mellan 4–5 procent eller 4–7 procent beroende på låntagarens ålder.

Bilaga 3 Andel inbetalt av debiterat belopp (tabeller)

Här redovisas andelen inbetalt av debiterat belopp fördelat efter lånetyper och bosättning. Andelar anges i procent.

2011 genomförde CSN en förändring i sin adresshantering som innebar att adresser förklarades som giltiga eller ej giltiga för utskick. Om fler än tre returer återkommit förklarades en adress som ej giltig för utskick. För den statistik som redovisas här innebär det att antalet låntagare som bedöms ha okänd adress ökade fr.o.m. 2012. Mot bakgrund av att populationerna "utlandsbosatta" och "okänd bosättning" förändrades är data fr.o.m. 2012 inte helt jämförbara med data för år t.o.m. 2011.

Alla lån

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Sverige	93	93,3	93,7	93,9	93,6	93,7	93,4	93,4	93,5	93,6	93,8
Utomlands	62,2	63,7	64,9	66,2	66,2	65,6	69	68	69,3	70,3	71,3
Okänd	5,9	5,9	5,8	6,7	4,5	4,7	5,1	4,1	4,5	4,5	4,7
Totalt	91,2	91,5	91,9	92	91,7	91,6	91,2	91,2	91,3	91,5	91,6

Lånetyper studiemedel

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Sverige	94	94,1	94,3	94,2	91	90,6	90	89,4	88,4	87,1	85,8
Utomlands	55,3	55,7	56,4	59,1	59,7	57,7	59,6	56,3	54,6	52,1	48,7
Okänd	1,4	1,1	1,3	1,8	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2	1,3	1
Totalt	90,3	90,3	90,2	89,9	87,1	86,6	85,4	84,2	82,7	80,9	78,9

Lånetyper studielån

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Sverige	93,2	93,7	94,3	94,7	94,8	95,1	95	95,1	95,2	95,4	95,4
Utomlands	62,1	63,3	63,9	64,2	63,4	62,3	65,9	64,2	65,3	65,6	65,5
Okänd	10,9	10,1	8,8	9,7	5,8	5,4	5,5	4,3	4,2	4,1	4,2
Totalt	91,6	92	92,5	92,7	92,7	92,7	92,5	92,4	92,5	92,6	92,5

Lånetyper annuitetslån

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Sverige	91,7	91,8	92,3	92,4	92,6	92,5	92,1	92,2	92,5	92,8	93,1
Utomlands	74,1	73,6	74	74,4	73,8	73,2	75,3	74,9	75,8	76,9	78,2
Okänd	23,8	17,2	13,8	15	14,6	16,4	8,7	6,6	7,4	7	6,9
Totalt	91	91	91,4	91,5	91,6	91,4	90,9	90,9	91,1	91,5	91,8

Lånare bosatta i Sverige

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Studiemedel	94	94,1	94,3	94,2	91	90,6	90	89,4	88,4	87,1	85,8
Studielån	93,2	93,7	94,3	94,7	94,8	95,1	95	95,1	95,2	95,4	95,4
Annuitetslån	91,7	91,8	92,3	92,4	92,6	92,5	92,1	92,2	92,5	92,8	93,1
Totalt	93	93,3	93,7	93,9	93,6	93,7	93,4	93,4	93,5	93,6	93,8

Lånatagare bosatta i utomlands

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Studiemedel	55,3	55,7	56,4	59,1	59,7	57,7	59,6	56,3	54,6	52,1	48,7
Studielån	62,1	63,3	63,9	64,2	63,4	62,3	65,9	64,2	65,3	65,6	65,5
Annuitetslån	74,1	73,6	74	74,4	73,8	73,2	75,3	74,9	75,8	76,9	78,2
Totalt	62,2	63,7	64,9	66,2	66,2	65,6	69	68	69,3	70,3	71,3

Lånatagare med okänd bosättning

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Studiemedel	1,4	1,1	1,3	1,8	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2	1,3	1
Studielån	10,8	10,1	8,8	9,7	5,7	5,4	5,5	4,3	4,2	4,1	4,2
Annuitetslån	23,8	17,2	13,8	15	14,6	16,4	8,7	6,6	7,4	7	6,9
Totalt	5,9	5,9	5,8	6,7	4,5	4,7	5,1	4,1	4,5	4,5	4,7

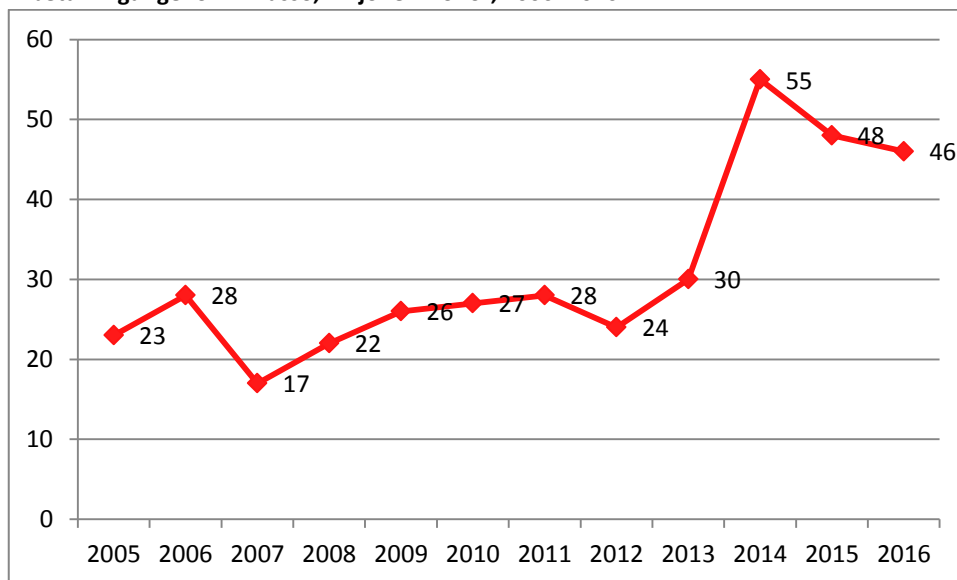
Bilaga 4 Genomförda insatser

Införande av inkasso

Från och med 2006 började CSN att skicka kravbrev till låntagare bosatta i utlandet. Tidigare, fram till millennieskiftet, hade CSN skickat krav via UD till låntagare bosatta utomlands samt i liten utsträckning anlitat inkasso i enstaka ärenden. Indrivningen via UD innebar att CSN skrev ut kravbrev som därefter skulle distribueras av ambassaderna. Det var upp till respektive ambassad att verkställa utskicken vilket även ledde till att många krav aldrig skickades vidare till låntagarna.

I anslutning till de ändrade rutinerna 2006 påbörjade CSN ett systematiskt arbete med inkassoåtgärder i utlandet. Att det systematiska kravarbetet påbörjades var ett resultat av den kritik som riktats mot CSN:s kravhantering av bl.a. Riksrevisionen.⁷¹ Genom att börja anlita inkassobyråer för att skicka kravbrev förbättrades indrivningen i utlandet avsevärt. Genom att CSN systematiskt började skicka ärenden till inkasso började även rättsliga processer drivas i utlandet. Det första landet som CSN förde processer i var Norge. Under 2008 påbörjade CSN även rättsliga processer i Storbritannien, Finland och Danmark.

Inbetalningar genom inkasso, miljoner kronor, 2006–2016

Under 2013 bytte CSN inkassoleverantör och arbetet med rättsliga processer i utlandet utvidgades till fler länder. CSN bedriver för närvarande rättsliga processer i ca 10 länder. Från och med 2016 bedriver CSN processer i Australien, Frankrike och Island.

Det systematiska arbetet med inkasso har bidragit till relativt höga inbetalningar, inte minst de senaste tre åren. I sammanhanget är det dock viktigt att notera att de pengar som kommer in via inkasso oftast avser tidigare avgiftsår och därmed inte påverkar återbetalningsgraden.

Lättare att betala till CSN

Under 2009 infördes en möjlighet för låntagare bosatta utomlands att betala med konto- och kreditkort. Denna möjlighet medförde att det blev lättare att betala årsbeloppen till CSN,

⁷¹ Riksrevisionen (2004).

vilket tidigare hade varit komplicerat och även medfört kostnader för låntagarna. CSN införde även möjlighet att betala med e-faktura vilket framförallt underlättar för låntagare bosatta i Sverige. Utöver detta började CSN även erbjuda låntagarna elektroniska årsbesked.

Under 2014 lanserade CSN flera nya e-tjänster. Låntagarna kan från den tidpunkten ansöka om nedsättning med hänsyn till inkomst samt själv ändra betalningsvillkor från kvartals- till månadsbetalning eller flytta en förfallodag en månad framåt.

Preskriptionsbrytande åtgärder, adressökning och arbete med låntagare med noll kronor i årsbelopp

Under 2010 utökade CSN arbetet med att söka adresser till låntagare som inte hade en giltig adress hos myndigheten. Under 2012 inledde CSN ett arbete med en extern part för att söka adresser på ett mer professionellt sätt.

Dessutom började CSN skicka rekommenderade brev och att delge låntagare som myndigheten inte hade haft kontakt med under en längre tid. Arbetet med att skapa preskriptionsavbrott var en del i myndighetens aktiva fordranshantering och hade som avsikt att skapa preskriptionsavbrott. CSN införde även ett systematiskt arbete för att kontrollera alla låntagare med lånetypen studielån som har noll kronor i årsbelopp. Många av dessa årsbelopp visade sig vara felaktigt fastställda eftersom låntagaren inte meddelat att hen flyttat utomlands. CSN:s arbete med den här gruppen låntagare innebär att nya korrekta årsbelopp kunde fastställas. Detta arbete har permanentats och är idag en del av den löpande verksamheten på myndigheten. Det inbetalda beloppet från låntagare som beviljades nya, korrekta årsbelopp uppgick under 2010 till 17,5 miljoner kronor. De senaste åren har det inbetalda beloppet uppgått till ca 5 miljoner kronor per år.

Under 2011 infördes regler om uppsägning av lån och skyldighet att meddela adress till CSN. Dessutom förlängdes preskriptionstiden för studielånen till 25 år. De nya reglerna om uppsägning av lån innebär att CSN införde ett nytt arbetssätt vid indrivning av skulder i utlandet. I första hand används inkassoåtgärder för att få låntagaren att betala obetalda årsbelopp. Om låntagaren inte betalar inkassokravet inleder CSN en utredning för att säga upp lån till omedelbar betalning. Först när lånet är uppsagt kan det bli aktuellt att gå vidare med rättslig process. Det innebär att CSN efter regeländringen inte driver lika många rättsliga processer i utlandet som tidigare. Istället lägger myndigheten ner ett större arbete innan en skuld sägs upp.

Nedsättning tillsvidare

Den 1 januari 2010 upphörde möjligheten att ansöka om nedsättning tillsvidare. Denna ändring gjordes för att låntagare inte slentrianmässigt skulle kunna skjuta sin återbetalning framåt i tiden.

Utökat adressarbete inom EU

Under 2014 inleddes ett samarbete mellan Sverige, Storbritannien och Nederländerna för hitta adresser till låntagare i respektive land. Det inledande pilotprojektet gav goda resultat under 2015 och permanentades 2016.

Ökat fokus på att få betalt i USA

Under 2014 inledde CSN rättsliga processer mot ett antal låntagare bosatta i Kalifornien som inte betalat sina studielån. Under 2015 hölls den första rättegången om återbetalning av svenska studielån i San Diego, USA. CSN vann målet som numera har vunnit laga kraft. Det

innebär att det finns en prejudicerande dom att använda i kommande stämningar och rättegångar. Arbetet med att driva ärenden i domstol i USA har nu permanentats och är en del av CSN:s löpande arbete.

Enklare att lämna inkomstuppgifter till CSN och att få nedsättning om låntagaren bor utomlands

Under 2015 införde CSN en e-tjänst där låntagaren kan lämna sina utländska inkomster för att få årsbeloppet beräknat med hänsyn till inkomsten. Under 2016 ändrades studiestöds-lagen så att låntagare med lånetypen studielån som bor utomlands kan få årsbeloppet nedsatt till fyra procent av inkomsten även om han eller hon har ett skuldbaserat årsbelopp.

En satsning på ökad återbetalning av obetalda skulder

Under 2016 genomförde CSN även en satsning på att öka återbetalningen från låntagare. CSN hade även regeringens uppdrag att öka återbetalningen av obetalda skulder.⁷² Aktiviteter som givit ökad återbetalning direkt under året är t.ex. att inkassokrav har skickats till fler länder, direkt utmätning via Namsmannen i Norge och utmätning i fastigheter i Sverige för låntagare bosatta utomlands. Effekterna av CSN:s insatser inom ramen för satsningen beräknas till ca 15,6 miljoner kronor för 2016.⁷³

⁷² Uppdrag till CSN att öka återbetalningen av obetalda skulder. Denna rapport är en del av uppdraget.

⁷³ CSN (2017b).

Bilaga 5 Rättsliga möjligheter att driva in skulder

Följande länder är de tio största bosättningsländerna där låntagare med studielån är bosatta.

1. Norge
2. Storbritannien
3. USA
4. Danmark
5. Tyskland
6. Finland
7. Australien
8. Spanien
9. Frankrike
10. Schweiz

CSN bedriver rättsliga åtgärder i sju av dessa länder. Spanien, Frankrike och Schweiz är länder där CSN ännu inte startat sådan verksamhet. Möjligheterna att driva in fordringar ser olika ut beroende på landets interna lagstiftning. CSN har inte möjlighet att använda sig av några konventioner för att underlätta indrivningen utan lånen drivs in i enlighet med landets egen lagstiftning.

CSN har gjort följande gradering av möjligheterna att driva in studieskulder i de länder där det är vanligast att låntagare bor.

Graderingen 5 avser svenska förhållanden, dvs. ett automatiserat indrivningsförfarande utan rättsliga hinder som är svårt att uppnå i andra länder. Siffran 4 avser att det inte finns några allvarliga bevisproblem vad gäller låntagarens skuldsättning och betalningsskyldighet och att det är ganska enkelt att genomföra indrivning. Siffran 1 innebär stora svårigheter, både rättsliga och administrativa. En lite mer utförlig förklaring av bedömningen av respektive land följer efter tabellen.

Land	Gradering av indrivningsmöjlighet
Sverige	5
Norge	4
Storbritannien	3
USA	1
Danmark	3
Tyskland	2
Finland	4

Australien	1
Spanien	1
Frankrike	1

Norge

I Norge finns ett väl fungerande system för att driva in studielånen. I de flesta fall skickas obetalda årsbelopp över till Namnsmannen (Kronofogden) som därefter kan utmäta beloppet utan föregående dom eller beslut. Utmätning kan ske om inte låntagaren bestrider skulder. I det fall CSN sagt upp skulden till omedelbar betalning kan skulden fastställas i Forlikrådet. Om fordran bestrids måste vi begära att den överlämnas till tingsrätten.

Genom att CSN numera skickar årsbelopp till Namnsmannen har fler ärendet kunnat skickas vidare. På sikt torde det leda till större inbetalningar i Norge.

Vi har normalt inte några bevisproblem i Norge.

Storbritannien

Grevskapsdomstolarna (County Courts) handlägger till största delen mål avseende indrivning av fordringar och utmätning då en person misskött sina betalningar på studielånet.⁷⁴

Grevskapsdomstolarna använder sig av två olika förfaranden beroende på fordrans storlek. När fordran är under 5 000 pund använder sig grevskapsdomstolarna av ett särskilt förfarande, s.k. småmålsförfarandet (small claims procedure), vilket är ett billigt och formlöst sätt att avgöra tvister där juridiska ombud inte behövs. Domaren har i dessa fall en aktivare roll och hjälper båda parter framföra sina ståndpunkter.

Vår uppfattning är att många av låntagarna i Storbritannien är passiva och bestrider inte fordran. I de allra flesta fall får vi s.k. tredskodomar (Judgement in Default). Det kan vi få om låntagaren vare sig bemöter eller bekräftar delgivningen inom tidsfristen. I de situationer låntagaren har bestridit fordran har bevisproblem uppstått. Domstolarna efterfrågar normalt en skuldförbindelse och känner inte igen den dokumentation som vi vill använda som bevisning.

Preskriptionstiden i Storbritannien är normalt sex år.

USA

Det finns inte något förenklat förfarande för att driva in fordringar i USA. Låntagaren måste stämmas vid domstol och i samband med det finns formkrav som innebär att CSN måste ge in bevisning för att styrka fordran samt vissa andra formkrav. I USA finns ett starkt konsumentskydd som innebär att låntagaren till viss del skyddas från att långivaren kontaktar honom eller henne. Normalt är det nödvändigt att båda parter har en advokat som kommunicerar om skulden. Om CSN kontaktar låntagaren direkt finns det risk för att låntagaren anser att vi trakasserar honom eller henne och åberopar s.k. "harassment". Det kan leda till att vi inte får ha kontakt med låntagaren över huvudtaget. Preskriptionstiden i

⁷⁴ http://ec.europa.eu/civiljustice/org_justice/org_justice_eng_sv.htm

USA är mycket kortare än i Sverige. Hur lång preskriptionstiden är beror på vilken delstat låntagaren är bosatt. I Kalifornien är t.ex. preskriptionstiden fyra år. Enligt amerikansk rätt är inte heller betalningar på skulden eller brev och ansökningar från låntagaren att se som preskriptionsavbrott. Istället kräver man i USA att låntagaren erkänner skulden för att ett preskriptionsavbrott ska kunna skapas.

De många olikheterna mellan det svenska och det amerikanska rättssystemet medför att det i många fall uppstår svårigheter när vi försöker få betalt i USA. Kanske beror det på att våra låntagare som är bosatta i USA inrättar sig efter det regelverk som finns i USA och därför tycker att våra krav strider mot den amerikanska lagstiftningen.

Generellt är vår uppfattning att vi i USA skulle ha bättre möjligheter att få betalt om vi hade en skuldförbindelse som vi kunde visa upp både för låntagaren och för domstolen. Vi skulle även behöva anpassa indrivningen efter USA:s krav på indrivning för att undvika att myndigheten anklagas för att använda felaktiga åtgärder.

Danmark

För att vi ska kunna driva in ett uppsagt lån i Danmark måste CSN vända sig till dansk domstol, antingen genom ansökan om förenklat inkasso eller genom stämning i småmål alternativt tvistemål.⁷⁵

När det finns en dom eller utslag i ärendet kallar domstolen (fogeretten) därefter parterna till ett möte för att domen ska kunna verkställas. Vid mötet ska låntagaren redogöra för sina tillgångar. Uppgifterna lämnas under straffansvar. Förhöret med gäldenären syftar till att visa om gäldenären har några utmättningsbara tillgångar

Verkställigheten i Danmark är inte lika effektiv som i Sverige eftersom man inte kan utmäta lön utan bara övriga tillgångar. CSN upplever att det inte är vanligt att någon utmätning sker.

Preskriptionstiden är normalt 10 år i Danmark.

Tyskland

Det tyska rättssystemet är uppdelat i fem oberoende specialiserade grenar.

För att få en exekutionstitel när låntagaren är bosatt och har sina tillgångar i Tyskland måste CSN vända sig till tysk domstol genom att ansöka om stämning, betalningsföreläggande, europeiskt betalningsföreläggande eller europeiskt småmålsförfarande.

CSN har för några år sedan stämt en låntagare vid en allmän domstol. Stämningen avvisades då domstolen ansåg att vi stämt vid fel domstol. Det är oklart vilken domstol de ansåg att vi skulle lämna in stämningsansökan vid. CSN har nu på nytt via Svea Inkasso lämnat in ett antal stämningsansökningar. För närvarande har totalt 17 ärenden lämnats över. En dom har hittills utfärdats vilket tyder på att det är möjligt att få studieskulder fastställda i Tyskland. Den domen vi fått är ett avgörande i ett förenklat förfarande där låntagaren inte svarat varför domstolen utfärdat en s.k. tredskodom.

Den allmänna preskriptionstiden i Tyskland är tre år.

⁷⁵ Angående den danska instansordningen, se <http://www.domstol.dk/om/publikationer/HtmlPublikationer/Profil/Tæt%20på%20Danmarks%20Domstole/kap01.htm> (140225)

Finland

I Finland finns ett förenklat förfarande för att enkelt fastställa en skuld. En förutsättning för förfarandet är att finsk domstol är behörig att behandla målet.⁷⁶ Ärenden om förenklat förfarande handläggs av tingsrätten. I ett förenklat förfarande behöver käranden inte lägga fram någon bevisning om skulden i inledningsskedet. Endast om svaranden bestrider fordringen behöver käranden bevisa skuldens existens och storlek. Syftet med det förenklade förfarandet är att domstolen snabbt ska kunna utfärda en dom i de fall fordran är obestridd.

CSN har över tid fått många avgöranden från Finsk domstol. Vi har inte upplevt att det är några problem att få skulden fastställd.

Utsökningsväsendet är en oberoende myndighet som sköter verkställighet av domar, skatter och andra skyldigheter. I Finland sköts utmätningen av utmätningsmän (häradsfogdarna). Verkställigheten av domarna fungerar enligt CSN:s uppfattning väl. Vår erfarenhet är dock att många låntagare i Finland saknar tillgångar och att vi med hänsyn till det inte får betalt när vi försöker få en dom verkställd.

I Finland är preskriptionstiden i allmänhet tre år och i vissa fall tio år från förfallodagen. Preskriptionstid kan förlängas genom preskriptionsbrytande åtgärder. Enligt uppgift är preskriptionstiden av en dom i regel fem år.⁷⁷

Det finns en *tidsfrist* för verkställbarhet av fordringar, 2 kap. 24 § utsökningsbalken. Dessa regler medför att en fordran preskriberas slutligt 15 respektive 20 år efter att utsökningsgrunden meddelats. Det innebär att Finland tillämpar s.k. absolut preskription.

Australien

Australien är indelat i flera delstater och med hänsyn till det finns vissa olikheter i processföringen beroende på var låntagaren bor. CSN har ännu inte några större erfarenheter från processföring i Australien. För närvarande har vi överlämnat 17 lån⁷⁸ till Svea Inkasso där avsikten är att en rättslig process ska påbörjas om de inte betalar det förfallna beloppet. Hittills har sådana åtgärder påbörjats i en handfull ärenden. Status på de rättsliga processerna är att vi i ett fall stött på motstånd. I det målet finns det invändningar om att CSN inte kan stämma i Australien utan att vi bör göra det i Sverige. I ett annat ärende har en domstol utfärdat en s.k. tredskodom dvs. en dom i ett ärende där låntagaren varit helt passiv. I det fallet bedömde domstolen att de var behöriga att pröva betalningsskyldigheten av det svenska studielånet annars hade de inte kunnat utfärda en dom i målet.

Det är ännu för tidigt att dra några slutsatser om hur det fungerar att få en skuld fastställd i Australien. De synpunkter som vi fått från vår advokat tyder på att det finns vissa svårigheter. Det handlar bl.a. om bevisföringen. Vi måste t.ex. alltid vittna personligen om det blir en rättegång vilket har stora likheter med USA. Dessutom handlar det om att vi saknar en skuldförbindelse. De handlingar som vi skickat över och som vi vill att de ska använda som bevis har ifrågasatts av vår advokat. Vi får avvakta och se hur den pågående rättegången utvecklar sig.

Preskriptionstiden för betalning av skulder synes vara sex år.

⁷⁶ Enligt Bryssel 1-förordningen är huvudregeln t.ex. att ett skuldärende ska behandlas av domstolen på svarandens hemort

⁷⁷ Enligt uppgift från EU:s juridikportal,

⁷⁸ Utöver vanlig inkassohantering

Spanien

CSN har för avsikt att inom kort påbörja rättsliga åtgärder i Spanien. Hittills har inte några sådana åtgärder genomförts i Spanien. Enligt våra samarbetspartners bedöms Spanien ha vissa krav på bevisningen som kan göra att det blir svårt för CSN att gå till domstol i dagsläget. CSN har dock för avsikt att försöka stämma några låntagare för att se om bevisningen håller.

I ett ärende har CSN ansökt om europeiskt betalningsföreläggande (EPO) och fått en skuld fastställd. Det förfarandet var dock väldigt komplicerat och vi har bedömt att det för närvarande inte är ett förfarande som vi vill använda. Denna erfarenhet delas även av vår systemmyndighet i Storbritannien (SLC).

Frankrike

CSN har för avsikt att inom kort påbörja rättsliga åtgärder i Frankrike. Enligt våra samarbetspartners bedöms Frankrike ha vissa krav på bevisningen som kan göra att det blir svårt för CSN att gå till domstol i dagsläget. CSN har dock för avsikt att försöka stämma några låntagare för att se om bevisningen håller.

Bilaga 6 Återbetalningsgrad som indikator

Uppdraget till CSN handlar om en analys av andelen som betalas in av det som debiteras. Både med grund i diskussionen i denna rapport och på ett mer teoretiskt plan finns det dock skäl att även diskutera andra och kompletterande sätt att bedöma studielånen och deras hållbarhet.

En första fråga att ställa är: Vilka mål och resultat ska måttet vara en indikator för? Det kan finnas behov av indikatorer som kan bidra till att spegla flera olika frågeställningar, t.ex.:

- Har studielånesystemet har en god effekt på samhällsekonomin över tid?
- Hur klarar låntagarna att bära sina skulder?
- Är de uteblivna betalningarna på en försvarbar nivå?
- Vilka är statens risker för framtida avskrivningar?
- Förbättras eller försämras betalningsmoralen?

Oavsett vad som är syftet med mått och indikatorer är det viktigt att dessa kan utgöra underlag för förändringar av regelverket och att de fungerar som underlag för CSN:s arbete och för styrningen av myndighetens verksamhet.

I budgetpropositionen för 2017 används följande indikatorer för låntagande och skuld med avsikten att mäta om studiestödet har en god effekt på samhällsekonomin⁷⁹:

- Total skuld, varav andel osäkra fordringar,
- andel inbetalt årsbelopp för bosatta utomlands jämfört med bosatta i Sverige,
- antal personer som har beviljats nedsättning av det belopp som ska betalas tillbaka under året och totalt värde på nedsättningen,
- antal beviljade avskrivningsärenden fördelat på skäl och totalt avskrivet belopp,
- antal personer där krav på återbetalning har överförts till Kronofogdemyndigheten och den ackumulerade fordran hos myndigheten, och
- total fordran på utomlands bosatta återbetalare, varav andel osäkra fordringar.

Utöver nämnda indikatorer finns även indikatorer för lånebenägenhet och den enskildes skuldsättning. Dessa består bl.a. av uppgifter om genomsnittlig skuld på annuitetslån för nya återbetalningsskyldiga fördelat på studienivå och kön.

Återbetalningsgraden mätt som den andel som betalas in av det debiterade beloppet är alltså en indikator och fungerar givervis som ett viktigt mått på studielånens sätt att fungera. Måttet ger en bra och översiktlig bild av hur lånesystemet fungerar och om de uteblivna inbetalningarna ligger på en försvarbar nivå, samt om de ökar eller minskar. Det säger även något om låntagarnas förmåga att bära lånet och om betalningsmoralen. En fördel med måttet är att det tar hänsyn till de trygghetsregler som finns för att låntagare inte ska belastas över sin

⁷⁹ Prop. 2016/17:1.

förmåga. Beslut om nedsättning beaktas vilket t.ex. uppmuntrar att reglerna om nedsättning och avskrivning används såsom det är tänkt.

För att ge en bättre samlad bild av utvecklingen kommer CSN att överväga att i sina framtida redovisningar komplettera den totala återbetalningsgraden dels med en fördelning per lånetyp, dels med en uppföljning av de inbetalningar som görs senare än avgiftsåret. Som vi har sett följer den totala återbetalningsgraden till ganska stor del de tre lånens inbördes storlek. För att få en mer detaljerad bild bör lånetyperna följas separat. För att stödja en effektiv verksamhet är det även rimligt att måttet kompletteras med en uppföljning av inbetalningar som kommer in efter avgiftsåret. Annars finns risk för att måttet styr mot små förbättringar av resultatet under avgiftsåret på bekostnad av större försämringar av resultatet efter avgiftsåret.

Måttet "återbetalningsgrad" saknar även andra viktiga aspekter av låneverksamheten. Exempelvis saknas en direkt koppling till inbetalningarnas storlek. Därmed kan utvecklingen av återbetalningsgraden vara positiv samtidigt som det kommer in mindre pengar till staten. Ett exempel på ett sådant scenario är att förändringar av nedsättningsbestämmelserna, såsom när möjligheten till tillsvidarenedläggning togs bort, kan leda till minskad återbetalningsgrad men större inbetalningar. Om det sker en inskränkning av möjligheten att få helt nedsatt årsbelopp ökar det debiterade beloppet och normalt också inbetalningarna. Inbetalningarna lär dock inte öka lika mycket som debiteringarna, vilket kan minska återbetalningsgraden. Som komplement till andelen inbetalt av debiterat belopp bör därför finnas ett mått som beaktar hur mycket pengar som betalas in. Ett sådant mått har även bättre förutsättningar än återbetalningsgraden att beakta genomförda insatser som främst syftar till att öka inbetalningarna. Sådana insatser bör lämpligen även utvärderas separat. Även när det gäller inbetalningar kommer CSN framöver att överväga lämpliga sätt att redovisa dessa.

En annan brist med att följa återbetalningsgraden för utomlands bosatta låntagare är att detta mått inte beaktar dem vars bosättning är okänd. Ett sätt som resultatet för utlandsbosatta kan förbättras är om antalet låntagare CSN saknar kontakt- och adressuppgifter till, ökar. De utomlands bosatta låntagare CSN tappar adressen till är ofta redan innan detta "dåliga betalare". När de flyttas från gruppen utomlands bosatta till gruppen vars bosättning är okänd, ökar därför andelen inbetalt bland utomlands bosatta, trots att de totala inbetalningarna minskar. Av detta skäl finns det anledning att som komplement till återbetalningsgraden bland utomlands bosatta använda den samlade återbetalningsgraden för *både* utlandsbosatta *och* låntagare CSN saknar adressuppgifter till. Mot bakgrund av att kontakten med låntagarna är av yttersta vikt bör även antalet och andelen av låntagarna CSN saknar adressuppgifter till redovisas särskilt, något som CSN redan gör.

Mot bakgrund av de stora skillnader som finns mellan låntagare som inte betalar in något alls och låntagare som betalar delar av årsbeloppet, kommer CSN slutligen att överväga att som komplement till återbetalningsgraden redovisa uppgifter över andelen av låntagarna som inte betalar något på sitt lån. Detta skulle både kunna vara en indikator på lånets utveckling och på låntagarnas betalningsförmåga och betalningsvilja.

Bilaga 7 Uppslag till fortsatt analys- arbete

Uppdraget att analysera utvecklingen av den andel av det debiterade beloppet som betalas in är komplicerat. Det är till att börja med inte oproblematiskt att bedöma utfallen – återbetalningsgraden – historiskt. Många låntagares årsbelopp ändras flera gånger genom nedsättningsbeslut och omdebiteringar. Låntagare flyttar och är därmed vid olika tillfällen bosatta i Sverige, utomlands eller saknar känd bosättning.

Vidare är det svårt att analysera utvecklingen. Ett skäl till det är att många förändringar är relativt små, ett annat är att det finns väldigt många orsaker till hur inbetalningarna utvecklas. Olika orsaker speglas genom olika typer av data. Dessa data saknas dessutom ofta i CSN:s register, eller saknas i värsta fall överhuvudtaget. Det finns dessutom olika metoder som skulle kunna användas för att bedriva analysarbetet. Sammantaget är uppgiften så omfattande att den analys som presenteras i denna delrapport bara kan ses som en början på ett analysarbete.

En naturlig utveckling av det påbörjade analysarbetet är att komplettera analysmodellen med ytterligare faktorer som kan påverka låntagarnas inbetalningar. Det finns en rad variabler som CSN inte förfogar över som det finns behov av att lägga till, bl.a. uppgifter om svensk eller utländsk bakgrund, familjebakgrund, familjeförhållanden och uppgifter om olika utbildningsinriktningar. Även utvandringstidpunkt kan vara av intresse som en indikator på risken att utomlands bosatta låntagare successivt tappar kontakten med Sverige.⁸⁰ Flera av dessa uppgifter skulle kunna infogas i modellen genom ett samarbete med framför allt SCB.

Sedan bör det utredas om det går att hitta uppgifter om, eller indikatorer på, utomlands bosattas sysselsättning, inkomster och familjeinkomster. Inkomstuppgifterna om svenska låntagare, liksom i princip all tidigare forskning, visar att inkomst är en mycket viktig förklaringsfaktor för återbetalningsgrad och fallissemang. Även andra skulder och krediter och fallissemang på sådana har i forskning visat sig ha starka samband med uteblivna betalningar på studielån. Uppgifter om andra skulder skulle därmed också vara av intresse.

Dessutom bör det utredas om det finns tillförlitliga sätt att på individnivå bedöma låntagarnas attityder och betalningsvilja. Om det inte går att finna sådana data på individnivå bör det övervägas att komplettera analysen med generella attitydundersökningar baserade på enkäter eller intervjuer.⁸¹ I detta arbete kan det tänkas att det är fruktbart att analysera skillnader mellan låntagare som bor utomlands och låntagare bosatta i Sverige, för att försöka finna orsaker till skillnaderna i återbetalningsgraden.

Förutom tillägg av faktorer och variabler finns det potential att dels utveckla den metod som används i denna rapport, dels pröva andra metoder för att analysera samband. Ett sätt att utveckla analysen kan vara att arbeta vidare med analysmodellen för att ytterligare säkerställa att utfallet verkligen speglar de olika variabelernas inflytande på återbetalningsgraden. Det behövs också ett fortsatt analysarbete för att till fullo förstå de olika faktorernas påverkan på återbetalningsgraden och deras inbördes samband.

⁸⁰ Utvandringstidpunkt finns i CSN:s register genom överföring från folkbokföringen. De befintliga uppgifterna har dock bedömts vara så bristfälliga att det inte har varit möjligt att använda dem i denna analys.

⁸¹ Under 2016 genomförde CSN bl.a. en attitydundersökning med hjälp av en webbpanel. Detta kan ev. vara ett sätt att fånga attitydförändringar.

Det finns alltså flera uppslag till hur arbetet med att analysera orsaker till återbetalningsgraden och utvecklingen av denna kan fortsätta och förbättras. Genom ett sådant arbete kan det eventuellt bli möjligt att på ett ännu bättre sätt förstå låntagarnas agerande och att förutse förändringar av återbetalningsgraden. Ett fortsatt analysarbete skulle även kunna underlätta utvärderingen av lånen och CSN:s arbete.

Insatser för att förklara inbetalningar och återbetalningsgrad måste samtidigt vägas mot andra behov av analys. Som nämnts tidigare är det inte säkert att en analys av orsakerna till återbetalningsgraden är det mest givande sättet att skapa ett underlag som kan användas för att förebygga uteblivna inbetalningar, t.ex. genom prediktiv analys. Det kan exempelvis finnas indikatorer som kan förutse lån och låntagare med hög risk, utan att dessa faktorer kan ses som själva orsakerna till återbetalningsgraden. Longitudinella studier av låntagare och betalningsbeteenden skulle kunna vara en hjälp, liksom utvärderingar av de insatser CSN nu successivt genomför. Exempelvis bör olika former av informations- och rådgivningsinsatser vara intressanta att utvärdera. Likaså är det viktigt att utreda möjligheterna att få låntagare att återuppta sina inbetalningar. Även orsaker till att CSN tappar respektive återfår adress- och kontaktuppgifter är väsentliga att analysera. Resurser för sådana analyser måste vägas mot behovet att mer renodlat analysera orsakerna till utvecklingen av återbetalningsgraden.

Mot bakgrund av ovanstående kommer CSN att överväga olika alternativ för att på ett kostnadseffektivt sätt fortsätta analysen av återbetalningsgrad och inbetalningar, med det slutliga målet att öka både inbetalningarna och återbetalningsgraden.

En generell iakttagelse är också att det i Sverige har varit ovanligt med forskning om studie-stöd och studiestödets effekter. Mot bakgrund av den höga komplexiteten i uppgiften att utreda faktorer till återbetalningsgradens utveckling skulle ett alternativ kunna vara att hela eller delar av arbetet bedrivs vidare i form av forskning. Riktade anslag för forskningsprojekt eller liknande skulle i så fall kunna övervägas. I sammanhanget är det värt att notera att liknande frågeställningar har varit föremål för akademisk forskning, företrädesvis i USA (se avsnitt 5.2).

Bilaga 8 Analys av individuella registerdata – metodbilaga

Om analysmetoden

Logistisk regressionsanalys är en ofta använd metod inom samhällsvetenskaplig och annan forskning. En viktig anledning till detta är att logistisk regressionsanalys, till skillnad från linjär regressionsanalys, kan användas för att undersöka samband där den beroende variabeln inte är kontinuerlig. Logistisk regressionsanalys kan därmed användas för att analysera betydelsen av en viss variabel för att något ska inträffa. Förenklat uttryckt visar den logistiska regressionsanalysen effekten av en förklarande variabel på sannolikheten att en viss händelse inträffar, till skillnad från linjär regression där effekten uttrycks som förändringen i värdet på en kontinuerlig variabel. I denna rapport har denna händelse varit att en låntagare inte betalar de årsbelopp som debiterats.

En av de stora fördelarna med regressionsanalys, både logistisk och linjär, är möjligheten att undersöka effekten av flera olika variabler samtidigt. Så länge vissa förutsättningar är uppfyllda gör detta även det möjligt att bedöma effekten av viss variabel under givet ett visst värde på de övriga variablerna i modellen. I grunden handlar denna ansats om att försöka isolera effekten av en variabel, vilket blir möjligt om andra relevanta variabler kan tas i beaktande.

För att en logistisk regressionsanalys ska vara fruktbar krävs att det finns en uppfattning om vilka förklaringsvariabler som är relevanta att analysera och hur de kan tänkas påverka den beroende variabeln. I den analys som presenteras i denna rapport har valet av faktorer för analysen i huvudsak gjorts med stöd i tidigare studier som försökt besvara frågan om vad som påverkar inbetalningar av studielån, samt i de kunskaper om utlandsbosatta låntagares återbetalning som finns inom CSN (se avsnitt 5.2 i rapporten). I denna metodbilaga redovisas data om de variabler som ingår i analysmodellen samt resultatet från genomförda regressionsanalyser. Det huvudsakliga syftet med analysen har varit att undersöka betydelsen av olika förklaringsfaktorer för återbetalningen av studielån bland låntagare bosatta utomlands. Även redovisningen av de olika variablerna är inriktad på denna grupp. Sist i bilagan förs även en diskussion om analysmodellens tillförlitlighet utifrån olika mått som används inom logistisk regressionsanalys.

Datamaterial och variabler

Om datamaterialet

Det datamaterial som används i rapporten är individuella registerdata över låntagare som är återbetalningsskyldiga på sina studielån. Underlaget är ursprungligen hämtat ifrån CSN:s system för handläggning av studiestöd (STIS) och finns tillgängligt i CSN:s data warehouse för uppföljning och statistik.

Analysen är framförallt inriktad på låntagare som är bosatta utomlands, men som ett komplement har samma analysmodell även använts för att analysera låntagare bosatta i Sverige. Arbetet har huvudsakligen utförts under 2016 och tidigt under 2017, vilket innebär att det tillgängliga datamaterialet framför allt avser avgifts- och betalningsåret 2015. För att

möjliggöra jämförelser över tid har samma analys även genomförts för avgifts- och betalningsåret 2006.

Det primära syftet med analysen har varit att undersöka betydelsen av olika förklaringsvariabler för att en låntagare inte betalar de årsbelopp som debiterats. Därför har endast låntagare med ett årsbelopp som överstiger 0 kronor inkluderats i analysen.

Återbetalningsbenägenhet som variabel

Återbetalningsgraden på aggregerad nivå mäts som andelen inbetalt av det som debiteras låntagarna. I analysen av individuella registerdata har fokus istället varit om låntagaren betalar in det debiterade årsbeloppet eller inte, dvs. det som i rapporten benämns som återbetalningsbenägenhet. Anledningen till detta är att andelen inbetalt inte följer en kontinuerlig skala på individnivå. En del låntagare betalar delar av sitt årsbelopp, medan andra inte betalar något alls på sina lån. I tabellen nedan fördelas låntagare efter om de betalat hela det debiterade årsbeloppet, delar av årsbeloppet eller inget av årsbeloppet.

Betalningsbenägenhet bland utomlands bosatta låntagare, fördelat efter lånetyp, andelar i procent, avgiftsåret 2015

	Annuitetslån	Studielån	Studiemedel
Inget av årsbeloppet	17	26	47
Delar av årsbeloppet	11	9	6
Hela årsbeloppet	73	65	47
Totalt	100	100	100

Betydelsen av olika förklaringsfaktorer analyseras huvudsakligen med avseende på om låntagarna betalat in det som debiterats eller inte, oavsett om de betalat delar av årsbeloppet eller inget alls. En separat analys av de låntagare som inte betalat något av årsbeloppet har dock genomförts.

Förklaringsfaktorer i analysen

Ett antal olika förklaringsfaktorer ingår i analysmodellen. Som tidigare nämnts har valet av oberoende variabler för analysen gjorts både utifrån tidigare studier om återbetalning av studielån och utifrån CSN:s erfarenheter av återbetalningen bland låntagare bosatta utomlands.

Inom ramen för uppdraget har det, främst av tidsskäl, inte varit möjligt att inhämta uppgifter på individnivå från olika statistiska källor. Analysen har därför enbart genomförts utifrån datamaterial som finns tillgängligt i CSN:s egna datasystem. Dessa förutsättningar innebär att en del variabler som lyfts fram som centrala i tidigare undersökningar inte har kunnat analyseras i denna rapport. Exempel på uppgifter som inte har kunnat beaktas i analysen är utlandsbosatta låntagares ekonomiska situation, samt uppgifter om svensk respektive utländsk bakgrund. Uppgifter om vissa sakförhållanden som är möjliga förklaringsfaktorer har inte heller funnits tillgängliga på individnivå. En sådan uppgift är rättsliga åtgärder och indrivningsförsök, vilka skulle kunna tänkas påverka låntagarnas vilja eller ovilja att betala på sina lån.

Trots vissa begränsningar i tillgången till uppgifter berör analysen flera olika typer av faktorer: demografiska faktorer (kön och ålder), faktorer kopplade till utbildningen (utbildningsnivå och studieplats), faktorer som speglar återbetalningsbördan (skuldstorlek, årsbeloppens storlek, flera lån, sam tid som återbetalningsskyldig) och bosättningsland (fördelat efter

världsdelar). För låntagare bosatta i Sverige har även betydelsen av inkomst analyserats. Nedan följer tabeller som beskriver variablerna och hur de förhåller sig till återbetalningsbenägenheten bland låntagare med studielån. För tidigare studier och hypoteser om de olika variablernas påverkan på återbetalningsbenägenheten hänvisas till avsnitt 5.2 i rapporten. Variablerna skuldstorlek, återbetalningstidens längd och inkomster för låntagare bosatta i Sverige diskuteras särskilt nedan.

Förklarande variabler i analysmodellen

Variabel	Definition
Kön	Man Kvinna (referenskategori).
Ålder	Låntagarnas ålder (år) aktuellt avgiftsår.
Utbildningsnivå	Eftergymnasiala studier Studier på högst gymnasial nivå (referenskategori)
Studieplats	<i>För lånetyperna annuitetslån och studielån:</i> Studier enbart i Sverige (referenskategori) Studier både i Sverige och utomlands Studier enbart utomlands <i>För lånetypen studiemedel:</i> Studier enbart i Sverige (referenskategori) Studier utomlands
Skuldstorlek	Skuld inom respektive lånetyp i kronor (logaritmerad)
Årsbeloppets storlek	<i>Årsbeloppets storlek fördelat efter nivåer¹:</i> Mycket låga årsbelopp Låga årsbelopp (referenskategori) Höga årsbelopp Mycket höga årsbelopp
Flera lån	Lån i endast en lånetyp (referenskategori) Lån i mer än en lånetyp
Tid som återbetalningsskyldig	Tid (år) som låntagarna varit återbetalningsskyldiga aktuellt avgiftsår
Bosättningsland (enbart för utomlands bosatta)	<i>Fördelat efter del av världen:</i> Norden (referenskategori) Europa exkl. Norden Nordamerika Övriga länder
Inkomst (enbart för bosatta i Sverige)	Inkomst i kronor (logaritmerad)

¹ Nivåerna speglar både regelverket och den relativa fördelningen av de faktiska årsbeloppen. Intervallen för årsbeloppets storlek är därför delvis olika för de olika lånetyperna (se även avsnitt 5.3 i rapporten):

Annuitetslån: Mycket lågt (- 6674 kr), Lågt (6675-8399 kr), Högt (8400-12299 kr), Mycket högt (12300- kr)

Studielån: Mycket lågt (- 6674 kr), Lågt (6675-7499 kr), Högt (7500-12499 kr), Mycket högt (12500- kr)

Studiemedel: Mycket lågt(- 4199 kr), Lågt (4200-4799 kr), Högt (4800-7499 kr), Mycket högt (7500- kr)

Antal utomlands bosatta låntagare och återbetalningsbenägenhet fördelat efter lånetyp och kön, avgiftsåret 2015

	Annuitetslån		Studielån		Studiemedel	
	Antal låntagare med årsbelopp högre än 0 kr	Andel (%) som inte betalats hela årsbeloppet	Antal låntagare med årsbelopp högre än 0 kr	Andel (%) som inte betalats hela årsbeloppet	Antal låntagare med årsbelopp högre än 0 kr	Andel (%) som inte betalats hela årsbeloppet
Kvinnor	16922	26	15036	33	3049	48
Män	13024	29	13074	37	2643	58
Samtliga	29946	27	28110	35	5692	53

Antal utomlands bosatta låntagare och återbetalningsbenägenhet fördelat efter lånetyp och ålder, avgiftsåret 2015

	Annuitetslån		Studielån		Studiemedel	
	Antal låntagare med årsbelopp högre än 0 kr	Andel (%) som inte betalats hela årsbeloppet	Antal låntagare med årsbelopp högre än 0 kr	Andel (%) som inte betalats hela årsbeloppet	Antal låntagare med årsbelopp högre än 0 kr	Andel (%) som inte betalats hela årsbeloppet
-24	630	24	-	-	-	-
25-29	5931	22	-	-	-	-
30-34	10255	23	308	25	-	-
35-39	8853	26	6894	28	-	-
40-44	2580	41	9601	32	3	100
45-49	942	52	6606	35	899	41
50-54	496	64	2982	47	2299	42
55-59	219	71	1200	60	1393	62
60-	40	83	519	66	1098	71
Samtliga	29946	27	28110	35	5692	53

Antal utomlands bosatta låntagare och återbetalningsbenägenhet fördelat efter lånetyp och utbildningsnivå, avgiftsåret 2015

	Annuitetslån		Studielån		Studiemedel	
	Antal låntagare med årsbelopp högre än 0 kr	Andel (%) som inte betalats hela årsbeloppet	Antal låntagare med årsbelopp högre än 0 kr	Andel (%) som inte betalats hela årsbeloppet	Antal låntagare med årsbelopp högre än 0 kr	Andel (%) som inte betalats hela årsbeloppet
Utbildning på högst gymnasial nivå	2367	69	3151	80	1997	73
Utbildning på eftergymnasial nivå	27579	24	24959	29	3695	42
Samtliga	29946	27	28110	35	5692	53

Antal utlandsbosatta låntagare och återbetalningsbenägenhet fördelat efter lånetyp och studieplats, avgiftsåret 2015

	Annuitetslån		Studielån		Studiemedel	
	Antal låntagare med årsbelopp högre än 0 kr	Andel (%) som inte betalat hela årsbeloppet	Antal låntagare med årsbelopp högre än 0 kr	Andel (%) som inte betalat hela årsbeloppet	Antal låntagare med årsbelopp högre än 0 kr	Andel (%) som inte betalat hela årsbeloppet
Studier enbart i Sverige	11945	31	13786	40	4904	52
Studier både i Sverige och utomlands	12295	23	10621	28	579 ¹	49 ¹
Studier enbart utomlands	5705	30	3687	37		
Samtliga	29945	27	28094	35	5483	52

¹ För lånetypen studiemedel har det inte varit möjligt att analysera studier helt utomlands och studier delvis utomlands som separata kategorier. Uppgifterna i tabellen avser studerande som har antingen har studerat enbart utomlands eller delvis utomlands.

Antal utomlands bosatta låntagare och återbetalningsbenägenhet fördelat efter lånetyp och årsbeloppets storlek, avgiftsåret 2015

	Annuitetslån		Studielån		Studiemedel	
	Antal låntagare med årsbelopp högre än 0 kr	Andel (%) som inte betalat hela årsbeloppet	Antal låntagare med årsbelopp högre än 0 kr	Andel (%) som inte betalat hela årsbeloppet	Antal låntagare med årsbelopp högre än 0 kr	Andel (%) som inte betalat hela årsbeloppet
Mycket lågt årsbelopp	2632	39	2585	34	1525	65
Lågt årsbelopp	12424	21	11439	34	1304	60
Högt årsbelopp	7377	25	7020	28	1458	38
Mycket högt årsbelopp	7513	36	7066	45	1405	47
Samtliga	29946	27	28110	35	5692	53

Antal utomlands bosatta låntagare och återbetalningsbenägenhet fördelat efter lånetyp och lån i flera lånetyper, avgiftsåret 2015

	Annuitetslån		Studielån		Studiemedel	
	Antal låntagare med årsbelopp högre än 0 kr	Andel (%) som inte betalat hela årsbeloppet	Antal låntagare med årsbelopp högre än 0 kr	Andel (%) som inte betalat hela årsbeloppet	Antal låntagare med årsbelopp högre än 0 kr	Andel (%) som inte betalat hela årsbeloppet
Lån i endast en lånetyp	23302	25	20053	33	3881	52
Lån i mer än en lånetyp	6644	35	8057	40	1811	55
Samtliga	29946	27	28110	35	5692	53

Antal utomlands bosatta låntagare och återbetalningsbenägenhet fördelat efter lånetyp och bosättning, avgiftsåret 2015

	Annuitetslån		Studielån		Studiemedel	
	Antal låntagare med årsbelopp högre än 0 kr	Andel (%) som inte betalat hela årsbeloppet	Antal låntagare med årsbelopp högre än 0 kr	Andel (%) som inte betalat hela årsbeloppet	Antal låntagare med årsbelopp högre än 0 kr	Andel (%) som inte betalat hela årsbeloppet
Norden	9916	23	6621	33	1325	52
Europa (exkl. Norden)	10606	27	10834	31	1938	43
Nordamerika	4107	36	6071	43	1316	61
Övriga länder	5317	30	4584	35	1113	61
Samtliga	29946	27	28110	35	5692	53

Skuldstorlek

Betydelsen av skuldens storlek för återbetalningen av studielån har undersökts i flera tidigare studier. Generellt visar resultaten att en högre skuld innebär större risker för återbetalningsproblem. Det finns dock studier som visar på ett motsatt samband (se avsnitt 5.2 i rapporten). I den analys som genomförts har olika aspekter kopplade till skulden och återbetalningen beaktats. Utöver skuldstorlek har det inkluderats variabler som visar på effekten av årsbeloppets storlek, om låntagaren har mer än ett studielån och hur länge man har varit återbetalningsskyldig.

I analysen har *skuldens storlek* beaktats genom att inkludera en kontinuerlig variabel som visar skuldens storlek. Då det är ett rimligt antagande att en lika stor förändring i skuldens storlek har en större betydelse för låga skulder än för höga har variabeln logaritmerats. I tabellerna nedan redovisas antalet låntagare och andelen som inte betalat de debiterade årsbeloppen fördelat efter skuldintervall. Intervallen för skuldens storlek motsvarar i princip lika stora steg på den logaritmerade skulden, detta för att spegla den variabel som använts i analysen. Eftersom skuldens storlek för lånetypen studiemedel är betydligt lägre än för de båda andra lånetyperna redovisas fördelningen för denna i separat tabell.

Antal utomlands bosatta låntagare och återbetalningsbenägenhet för lånetyperna annuitetslån och studielån, fördelat efter skuldstorlek i kronor, avgiftsåret 2015

	Annuitetslån		Studielån	
	Antal låntagare med årsbelopp högre än 0 kr	Andel (%) som inte betalat hela årsbeloppet	Antal låntagare med årsbelopp högre än 0 kr	Andel (%) som inte betalat hela årsbeloppet
-59 999	5532	38	5050	36
60 000-99 999	3364	29	3574	37
100 000-149 999	4644	22	4553	29
150 000-274 999	8789	20	8032	29
275 000-449 999	4856	26	4246	38
450 000-749 999	2215	37	1999	52
750 000-	546	55	656	68
Samtliga	29946	27	28110	35

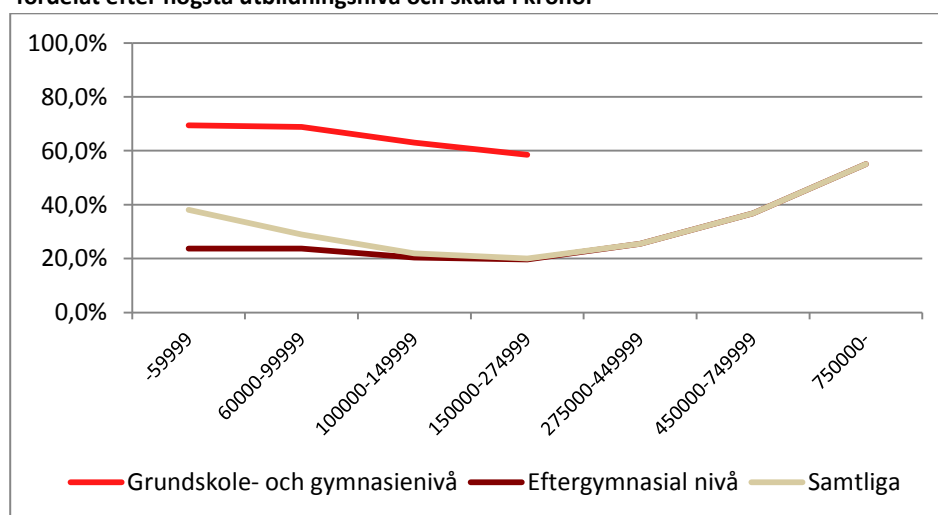
Antal utomlands bosatta låntagare och återbetalningsbenägenhet för lånetypen studiemedel, fördelat efter skuldstorlek i kronor, avgiftsåret 2015

	Antal låntagare med årsbelopp högre än 0 kr	Andel (%) som inte betalat hela årsbeloppet
-14 999	1271	19
15 000-19 999	461	39
20 000-34 999	1112	57
35 000-59 999	1332	64
60 000-99 999	993	70
100 000-149 999	374	75
150 000-	149	80
Samtliga	5692	53

Fördelningen av andelen som inte betalar hela årsbeloppet över olika skuldintervall tyder på att sambandet mellan skuldens storlek och återbetalningsbenägenheten är icke-linjärt för lånetyperna annuitetslån och studielån. Ytterligare variabler tillfördes på prov för att spegla detta. Detta påverkade dock inte modellerna i sin helhet och dessa variabler har därför inte tagits med i den slutgiltiga modellen.

Skuldens storlek samvarierar även med flera andra förklaringsvariabler. Ett exempel är att betydelsen av skuldens storlek tycks skilja sig mellan olika utbildningsnivåer. I figuren nedan redovisas andelen som inte betalar det debiterade årsbeloppet fördelat efter utbildningsnivå och skuldens storlek för annuitetslånet. Av figuren framgår att sambandet mellan skuldens storlek och återbetalningsbenägenheten skiljer sig åt mellan olika utbildningsnivåer. Att det ser ut på detta sätt även för andra variabler i analysen, och att skuldens storlek inte på ett direkt sätt kan tänkas påverka återbetalningsbenägenheten, har gjort att skuldstorleken i analysen främst betraktas som en kontrollvariabel, vilket gör det möjligt att bedöma effekten av andra variabler med hänsyn till en viss skuldnivå.

Andel låntagare med annuitetslån som inte betalat det debiterade årsbeloppet för 2015, fördelat efter högsta utbildningsnivå och skuld i kronor

Återbetalningstidens längd

För att spegla eventuella effekter av en *återbetalningstidens längd* har det i analysen inkluderats en variabel som visar effekten av antalet år som en låntagare har varit återbetalningsskyldig. Nedanstående tabell visar antalet låntagare och återbetalningsbenägenheten fördelat efter antalet år som låntagarna har varit återbetalningsskyldiga. För lånetyperna annuitetslån och studielån tycks andelen som inte betalar de debiterade årsbeloppen öka med återbetalningstidens längd. För lånetypen studiemedel har de allra flesta varit återbetalningsskyldiga i mer än 20 år, vilket gör det svårt att bedöma effekten av variabeln utifrån befintliga intervall.

Antal utomlands bosatta låntagare och återbetalningsbenägenhet fördelat efter lånetyp och antal år som återbetalningsskyldig, avgiftsåret 2015¹

	Annuitetslån		Studielån		Studiemedel	
	Antal låntagare med årsbelopp högre än 0 kr	Andel (%) som inte betalat hela årsbeloppet	Antal låntagare med årsbelopp högre än 0 kr	Andel (%) som inte betalat hela årsbeloppet	Antal låntagare med årsbelopp högre än 0 kr	Andel (%) som inte betalat hela årsbeloppet
0-4	8884	24	''	''	-	-
5-9	12991	27	1045	27	''	''
10-14	8071	33	8286	30	25	60
15-19	-	-	10985	37	352	43
20-	-	-	7788	38	5314	53
Samtliga	29946	27	28104	35	5691	53

¹ Tabellen har sekretessgranskats, vilket innebär att celler med värden understigande 3 har ersatts med ''. Andelsberäkningar och summeringar har justerats därefter.

Inkomst för låntagare i Sverige

Tidigare studier visar att både den egna och familjens inkomst påverkar återbetalningen av studielån. Dessa studier visar att lägre inkomster överlag innebär en högre risk för återbetalningsproblem (se avsnitt 5.2 i rapporten). När det gäller de flesta låntagare som bor utomlands saknar CSN dock uppgifter om inkomst och förmögenhet, vilket innebär att det inte varit möjligt att ta hänsyn till inkomst i analysen. För låntagare som bor i Sverige är finns dock inkomstuppgifter tillgängliga. I den kompletterande analys av låntagare i Sverige som genomförts har det därför tagits hänsyn till låntagarnas inkomster. Effekten av *inkomst* på återbetalningsbenägenheten i denna grupp har beaktats genom en variabel som visar den logaritmerade inkomsten för låntagare bosatta i Sverige. För samtliga lånetyper är andelen som inte betalar de årsbelopp som debiterats högst i gruppen med allra lägst inkomst och lägst i grupper av låntagare som har höga inkomster.

Resultat

Resultat från den logistiska regressionsanalysen

Nedan redovisas resultaten från de logistiska regressionsanalyser som genomförts. Resultaten diskuteras huvudsakligen i Kapitel 5 i rapporten.

Separat analys av de tre lånetyperna

Logistisk regressionsanalys avseende att inte betala det debiterade årsbeloppet¹, utomlands bosatta låntagare med lånetypen annuitetslån, avgiftsår 2015

	β	Standardfel	p	Oddsquot	95 % KI för oddsquot	
Man						
<i>ref: Kvinna</i>	0,123	0,028	0,000	1,131	1,070	1,196
Ålder (år)	0,058	0,003	0,000	1,060	1,054	1,066
Eftergymnasiala studier						
<i>ref: Högst gymnasial utbildning</i>	-2,236	0,057	0,000	0,107	0,096	0,120
Studieplats						
<i>ref: Enbart i Sverige</i>			0,000			
Delvis utomlands	-0,377	0,037	0,000	0,686	0,638	0,737
Helt utomlands	-0,040	0,044	0,361	0,960	0,881	1,047
Skuldstorlek i kronor (logaritmerad)	0,111	0,019	0,000	1,117	1,076	1,161
Årsbeloppets storlek ²						
<i>ref: Lågt</i>			0,000			
Mycket lågt	0,598	0,054	0,000	1,819	1,638	2,020
Högt	0,344	0,040	0,000	1,410	1,304	1,525
Mycket högt	0,820	0,045	0,000	2,271	2,079	2,481
Flera lån						
<i>ref: Endast ett lån</i>	0,351	0,038	0,000	1,420	1,318	1,530
Tid som återbetalningsskyldig (år)	-0,004	0,005	0,491	0,996	0,986	1,007
Bosättningsland						
<i>ref. Norden</i>			0,000			
Europa (exkl. Norden)	0,258	0,036	0,000	1,295	1,206	1,389
Nordamerika	0,513	0,045	0,000	1,671	1,529	1,825
Övriga länder	0,317	0,042	0,000	1,373	1,264	1,491

n = 29 946

Nagelkerkes $R^2 = 0,18$

¹ Analysen inkluderar endast låntagare med ett debiterat årsbelopp som överstiger 0 kr.

² Intervallen för årsbeloppets storlek ser ut enligt följande: Mycket lågt (- 6674 kr), Lågt (6675-8399 kr), Högt (8400-12299 kr), Mycket högt (12300- kr)

Logistisk regressionsanalys avseende att inte betala det debiterade årsbeloppet¹, utomlands bosatta låntagare med lånetypen studielån, avgiftsår 2015

	β	Standardfel	p	Oddsquot	95 % KI för oddsquot	
Man						
<i>ref: Kvinna</i>	0,076	0,028	0,008	1,079	1,020	1,141
Ålder (år)	0,051	0,003	0,000	1,052	1,045	1,058
Eftergymnasiala studier						
<i>ref: Högst gymnasial utbildning</i>	-2,862	0,055	0,000	0,057	0,051	0,064
Studieplats						
<i>ref: Enbart i Sverige</i>			0,000			
Delvis utomlands	-0,218	0,035	0,000	0,804	0,751	0,861
Helt utomlands	0,176	0,048	0,000	1,193	1,087	1,309
Skuldstorlek i kronor (logaritmerad)	0,335	0,021	0,000	1,398	1,342	1,457
Årsbeloppets storlek ²						
<i>ref: Lågt</i>			0,000			
Mycket lågt	-0,167	0,054	0,002	0,847	0,761	0,941
Högt	-0,153	0,042	0,000	0,858	0,791	0,932
Mycket högt	0,497	0,046	0,000	1,644	1,501	1,800
Flera lån						
<i>ref: Endast ett lån</i>	0,921	0,033	0,000	2,511	2,354	2,678
Tid som återbetalningsskyldig (år)	0,005	0,004	0,226	1,005	0,997	1,014
Bosättningsland						
<i>ref. Norden</i>			0,000			
Europa (exkl. Norden)	0,136	0,039	0,000	1,145	1,061	1,236
Nordamerika	0,520	0,044	0,000	1,682	1,545	1,832
Övriga länder	0,209	0,047	0,000	1,233	1,125	1,351

n = 28 110

Nagelkerkes $R^2 = 0,26$

¹ Analysen inkluderar endast låntagare med ett debiterat årsbelopp som överstiger 0 kr.

² Intervallen för årsbeloppets storlek ser ut enligt följande: Mycket lågt (- 6674 kr), Lågt (6675-7499 kr), Högt (7500-12499 kr), Mycket högt (12500- kr)

Logistisk regressionsanalys avseende att inte betala det debiterade årsbeloppet¹, utomlands bosatta låntagare med lånetypen studiemedel, avgiftsår 2015

	β	Standardfel	p	Oddsquot	95 % KI för oddsquot	
Man						
<i>ref: Kvinna</i>	0,599	0,071	0,000	1,821	1,585	2,091
Ålder (år)	0,161	0,011	0,000	1,174	1,149	1,200
Eftergymnasiala studier						
<i>ref: Högst gymnasial utbildning</i>	-0,774	0,094	0,000	0,461	0,384	0,555
Studier utomlands						
<i>ref: Studier enbart i Sverige</i>	0,062	0,124	0,619	1,064	0,834	1,356
Skuldstorlek i kronor (logaritmerad)	1,521	0,050	0,000	4,577	4,147	5,053
Årsbeloppets storlek ²						
<i>ref: Lågt</i>			0,000			
Mycket lågt	0,421	0,115	0,000	1,523	1,216	1,908
Högt	-1,323	0,103	0,000	0,266	0,218	0,326
Mycket högt	-1,985	0,118	0,000	0,137	0,109	0,173
Flera lån						
<i>ref: Endast ett lån</i>	0,526	0,090	0,000	1,692	1,419	2,017
Tid som återbetalningsskyldig (år)	-0,053	0,011	0,000	0,949	0,928	0,970
Bosättningsland						
<i>ref. Norden</i>			0,000			
Europa (exkl. Norden)	-0,372	0,094	0,000	0,690	0,574	0,829
Nordamerika	0,258	0,105	0,014	1,295	1,055	1,590
Övriga länder	0,167	0,109	0,125	1,182	0,955	1,463

n = 5 483

Nagelkerkes $R^2 = 0,48$

¹ Analysen inkluderar endast låntagare med ett debiterat årsbelopp som överstiger 0 kr.

² Intervallen för årsbeloppets storlek ser ut enligt följande: Mycket lågt(- 4199 kr), Lågt (4200-4799 kr), Högt (4800-7499 kr), Mycket högt (7500- kr)

Resultat utifrån andel inbetalt av det debiterade beloppet

Logistisk regressionsanalys avseende att inte betala något av det debiterade årsbeloppet¹, utomlands bosatta låntagare med lånetypen annuitetslån, avgiftsår 2015

	β	Standardfel	p	Oddsquot	95 % KI för oddsquot	
Man						
<i>ref: Kvinna</i>	0,271	0,037	0,000	1,312	1,220	1,410
Ålder (år)	0,082	0,004	0,000	1,086	1,078	1,093
Eftergymnasiala studier						
<i>ref: Högst gymnasial utbildning</i>	-3,079	0,070	0,000	0,046	0,040	0,053
Studieplats						
<i>ref: Enbart i Sverige</i>			0,000			
Delvis utomlands	-0,699	0,050	0,000	0,497	0,450	0,548
Helt utomlands	-0,191	0,058	0,001	0,826	0,737	0,926
Skuldstorlek i kronor (logaritmerad)	0,117	0,025	0,000	1,124	1,070	1,182
Årsbeloppets storlek ²						
<i>ref: Lågt</i>			0,000			
Mycket lågt	0,910	0,070	0,000	2,484	2,167	2,847
Högt	0,638	0,055	0,000	1,893	1,701	2,107
Mycket högt	1,362	0,060	0,000	3,904	3,473	4,388
Flera lån						
<i>ref: Endast ett lån</i>	0,681	0,048	0,000	1,975	1,798	2,169
Tid som återbetalningsskyldig (år)	-0,011	0,007	0,105	0,989	0,976	1,002
Bosättningsland						
<i>ref. Norden</i>			0,000			
Europa (exkl. Norden)	0,764	0,052	0,000	2,147	1,937	2,380
Nordamerika	1,231	0,061	0,000	3,425	3,041	3,857
Övriga länder	1,005	0,058	0,000	2,733	2,441	3,060

n = 26 685

Nagelkerkes $R^2 = 0,33$

¹ Analysen inkluderar endast låntagare med ett debiterat årsbelopp som överstiger 0 kr.

² Intervallen för årsbeloppets storlek ser ut enligt följande: Mycket lågt (- 6674 kr), Lågt (6675-8399 kr), Högt (8400-12299 kr), Mycket högt (12300- kr)

Logistisk regressionsanalys avseende att endast betala delar av det debiterade årsbeloppet¹, utomlands bosatta låntagare med lånetypen annuitetslån, avgiftsår 2015

	β	Standardfel	p	Oddsquot	95 % KI för oddsquot	
Man						
<i>ref: Kvinna</i>	-0,025	0,039	0,511	0,975	0,904	1,052
Ålder (år)	0,017	0,005	0,000	1,017	1,008	1,026
Eftergymnasiala studier						
<i>ref: Högst gymnasial utbildning</i>	-0,938	0,090	0,000	0,392	0,329	0,467
Studieplats						
<i>ref: Enbart i Sverige</i>			0,013			
Delvis utomlands	-0,029	0,048	0,548	0,972	0,884	1,068
Helt utomlands	0,124	0,059	0,037	1,132	1,007	1,272
Skuldstorlek i kronor (logaritmerad)	0,141	0,028	0,000	1,151	1,090	1,215
Årsbeloppets storlek ²						
<i>ref: Lågt</i>			0,010			
Mycket lågt	0,144	0,076	0,058	1,155	0,995	1,340
Högt	0,026	0,053	0,630	1,026	0,924	1,139
Mycket högt	0,172	0,063	0,006	1,188	1,051	1,343
Flera lån						
<i>ref: Endast ett lån</i>	-0,046	0,056	0,408	0,955	0,856	1,065
Tid som återbetalningsskyldig (år)	0,016	0,007	0,030	1,016	1,002	1,030
Bosättningsland						
<i>ref. Norden</i>			0,000			
Europa (exkl. Norden)	-0,141	0,045	0,002	0,869	0,795	0,949
Nordamerika	-0,224	0,064	0,001	0,800	0,705	0,907
Övriga länder	-0,355	0,059	0,000	0,701	0,624	0,788

n = 24 980

Nagelkerkes $R^2 = 0,02$

¹ Analysen inkluderar endast låntagare med ett debiterat årsbelopp som överstiger 0 kr.

² Intervallen för årsbeloppets storlek ser ut enligt följande: Mycket lågt (- 6674 kr), Lågt (6675-8399 kr), Högt (8400-12299 kr), Mycket högt (12300- kr)

**Logistisk regressionsanalys avseende att inte betala något av det debiterade årsbeloppet¹,
utomlands bosatta låntagare med lånetypen studielån, avgiftsår 2015**

	β	Standardfel	p	Oddsquot	95 % KI för oddsquot	
Man						
<i>ref: Kvinna</i>	0,148	0,034	0,000	1,160	1,086	1,238
Ålder (år)	0,074	0,004	0,000	1,077	1,069	1,084
Eftergymnasiala studier						
<i>ref: Högst gymnasial utbildning</i>	-3,543	0,062	0,000	0,029	0,026	0,033
Studieplats						
<i>ref: Enbart i Sverige</i>			0,000			
Delvis utomlands	-0,378	0,042	0,000	0,685	0,631	0,745
Helt utomlands	0,161	0,056	0,004	1,175	1,053	1,311
Skuldstorlek i kronor (logaritmerad)	0,460	0,026	0,000	1,584	1,505	1,667
Årsbeloppets storlek ²						
<i>ref: Lågt</i>			0,000			
Mycket lågt	-0,285	0,065	0,000	0,752	0,662	0,853
Högt	-0,253	0,051	0,000	0,776	0,702	0,858
Mycket högt	0,583	0,055	0,000	1,791	1,607	1,996
Flera lån						
<i>ref: Endast ett lån</i>	1,205	0,039	0,000	3,336	3,093	3,597
Tid som återbetalningsskyldig (år)	0,000	0,005	0,944	1,000	0,990	1,010
Bosättningsland						
<i>ref. Norden</i>			0,000			
Europa (exkl. Norden)	0,460	0,050	0,000	1,584	1,436	1,746
Nordamerika	1,064	0,054	0,000	2,897	2,607	3,219
Övriga länder	0,744	0,057	0,000	2,104	1,882	2,353

n = 25 561

Nagelkerkes $R^2 = 0,37$

¹ Analysen inkluderar endast låntagare med ett debiterat årsbelopp som överstiger 0 kr.

² Intervallen för årsbeloppets storlek ser ut enligt följande: Mycket lågt (- 6674 kr), Lågt (6675-7499 kr), Högt (7500-12499 kr), Mycket högt (12500- kr)

Logistisk regressionsanalys avseende att endast betala delar av det debiterade årsbeloppet¹, utomlands bosatta låntagare med lånetypen studielån, avgiftsår 2015

	β	Standardfel	p	Oddsquot	95 % KI för oddsquot	
Man						
<i>ref: Kvinna</i>	-0,050	0,044	0,258	0,952	0,873	1,037
Ålder (år)	-0,011	0,006	0,043	0,989	0,978	1,000
Eftergymnasiala studier						
<i>ref: Högst gymnasial utbildning</i>	-1,047	0,092	0,000	0,351	0,293	0,420
Studieplats						
<i>ref: Enbart i Sverige</i>			0,245			
Delvis utomlands	0,017	0,051	0,733	1,018	0,920	1,125
Helt utomlands	0,119	0,073	0,104	1,126	0,976	1,299
Skuldstorlek i kronor (logaritmerad)	0,126	0,029	0,000	1,134	1,071	1,200
Årsbeloppets storlek ²						
<i>ref: Lågt</i>			0,000			
Mycket lågt	0,045	0,080	0,573	1,046	0,894	1,225
Högt	0,046	0,061	0,450	1,047	0,929	1,181
Mycket högt	0,304	0,069	0,000	1,356	1,185	1,552
Flera lån						
<i>ref: Endast ett lån</i>	0,265	0,053	0,000	1,303	1,175	1,445
Tid som återbetalningsskyldig (år)	0,025	0,007	0,001	1,025	1,010	1,040
Bosättningsland						
<i>ref. Norden</i>			0,000			
Europa (exkl. Norden)	-0,312	0,052	0,000	0,732	0,661	0,811
Nordamerika	-0,425	0,066	0,000	0,654	0,574	0,744
Övriga länder	-0,724	0,075	0,000	0,485	0,418	0,562

n = 20 810

Nagelkerkes $R^2 = 0,03$

¹ Analysen inkluderar endast låntagare med ett debiterat årsbelopp som överstiger 0 kr.

² Intervallen för årsbeloppets storlek ser ut enligt följande: Mycket lågt (- 6674 kr), Lågt (6675-7499 kr), Högt (7500-12499 kr), Mycket högt (12500- kr)

Logistisk regressionsanalys avseende att inte betala något av det debiterade årsbeloppet¹, utomlands bosatta låntagare med lånetypen studiemedel, avgiftsår 2015

	β	Standardfel	p	Oddsquot	95 % KI för oddsquot	
Man						
<i>ref: Kvinna</i>	0,752	0,079	0,000	2,120	1,815	2,477
Ålder (år)	0,215	0,013	0,000	1,240	1,210	1,271
Eftergymnasiala studier						
<i>ref: Högst gymnasial utbildning</i>	-1,018	0,105	0,000	0,361	0,294	0,444
Studier utomlands						
<i>ref: Studier enbart i Sverige</i>	0,119	0,139	0,393	1,126	0,857	1,479
Skuldstorlek i kronor (logaritmerad)	2,046	0,068	0,000	7,740	6,775	8,843
Årsbeloppets storlek ²						
<i>ref: Lågt</i>			0,000			
Mycket lågt	0,430	0,128	0,001	1,537	1,197	1,974
Högt	-1,762	0,119	0,000	0,172	0,136	0,217
Mycket högt	-2,725	0,142	0,000	0,066	0,050	0,086
Flera lån						
<i>ref: Endast ett lån</i>	0,738	0,102	0,000	2,092	1,713	2,555
Tid som återbetalningsskyldig (år)	-0,065	0,013	0,000	0,937	0,914	0,960
Bosättningsland						
<i>ref. Norden</i>			0,000			
Europa (exkl. Norden)	-0,253	0,107	0,018	0,776	0,630	0,957
Nordamerika	0,531	0,118	0,000	1,701	1,349	2,144
Övriga länder	0,515	0,122	0,000	1,674	1,317	2,128

n = 5 139

Nagelkerkes $R^2 = 0,59$

¹ Analysen inkluderar endast låntagare med ett debiterat årsbelopp som överstiger 0 kr.

² Intervallen för årsbeloppets storlek ser ut enligt följande: Mycket lågt(- 4199 kr), Lågt (4200-4799 kr), Högt (4800-7499 kr), Mycket högt (7500- kr)

Logistisk regressionsanalys avseende att endast betala delar av det debiterade årsbeloppet¹, utomlands bosatta låntagare med lånetypen studiemedel, avgiftsår 2015

	β	Standardfel	p	Oddsquot	95 % KI för oddsquot	
Man						
<i>ref: Kvinna</i>	0,178	0,121	0,140	1,195	0,943	1,515
Ålder (år)	0,019	0,021	0,355	1,020	0,978	1,063
Eftergymnasiala studier						
<i>ref: Högst gymnasial utbildning</i>	-0,061	0,173	0,726	0,941	0,670	1,321
Studier utomlands						
<i>ref: Studier enbart i Sverige</i>	-0,189	0,217	0,384	0,828	0,541	1,266
Skuldstorlek i kronor (logaritmerad)	0,469	0,067	0,000	1,599	1,401	1,823
Årsbeloppets storlek ²						
<i>ref: Lågt</i>			0,026			
Mycket lågt	0,060	0,203	0,768	1,062	0,714	1,579
Högt	-0,370	0,169	0,029	0,691	0,496	0,963
Mycket högt	-0,404	0,185	0,029	0,667	0,464	0,959
Flera lån						
<i>ref: Endast ett lån</i>	0,156	0,147	0,288	1,168	0,877	1,557
Tid som återbetalningsskyldig (år)	0,013	0,020	0,509	1,013	0,974	1,054
Bosättningsland						
<i>ref. Norden</i>			0,000			
Europa (exkl. Norden)	-0,596	0,139	0,000	0,551	0,420	0,723
Nordamerika	-0,457	0,167	0,006	0,633	0,456	0,878
Övriga länder	-1,138	0,221	0,000	0,320	0,208	0,494

n = 3 003

Nagelkerkes $R^2 = 0,07$

¹ Analysen inkluderar endast låntagare med ett debiterat årsbelopp som överstiger 0 kr.

² Intervallen för årsbeloppets storlek ser ut enligt följande: Mycket lågt(- 4199 kr), Lågt (4200-4799 kr), Högt (4800-7499 kr), Mycket högt (7500- kr)

Analys av låntagare bosatta i Sverige

Logistisk regressionsanalys avseende att inte betala det debiterade årsbeloppet¹, låntagare bosatta i Sverige med lånetypen annuitetslån, avgiftsår 2015

	β	Standardfel	p	Oddsquot	95 % KI för oddsquot	
Man						
<i>ref: Kvinna</i>	0,146	0,008	0,000	1,157	1,140	1,175
Ålder (år)	0,013	0,001	0,000	1,013	1,012	1,014
Eftergymnasiala studier						
<i>ref: Högst gymnasial utbildning</i>	-2,084	0,010	0,000	0,124	0,122	0,127
Studieplats						
<i>ref: Enbart i Sverige</i>			0,000			
Delvis utomlands	-0,443	0,014	0,000	0,642	0,625	0,660
Helt utomlands	-0,134	0,030	0,000	0,875	0,824	0,928
Skuldstorlek i kronor (logaritmerad)	0,111	0,005	0,000	1,118	1,108	1,128
Årsbeloppets storlek ²						
<i>ref: Lågt</i>			0,000			
Mycket lågt	0,398	0,011	0,000	1,489	1,458	1,521
Högt	0,230	0,011	0,000	1,258	1,232	1,285
Mycket högt	0,715	0,015	0,000	2,043	1,985	2,103
Flera lån						
<i>ref: Endast ett lån</i>	0,603	0,012	0,000	1,828	1,785	1,872
Tid som återbetalningsskyldig (år)	0,040	0,001	0,000	1,041	1,038	1,043
Inkomst i kronor (logaritmerad)	-0,164	0,001	0,000	0,849	0,847	0,851
n = 767 257						
Nagelkerkes R ² = 0,22						

¹ Analysen inkluderar endast låntagare med ett debiterat årsbelopp som överstiger 0 kr.

² Intervallen för årsbeloppets storlek ser ut enligt följande: Mycket lågt (- 6674 kr), Lågt (6675-8399 kr), Högt (8400-12299 kr), Mycket högt (12300- kr)

Logistisk regressionsanalys avseende att inte betala det debiterade årsbeloppet¹, låntagare bosatta i Sverige med lånetypen studielån, avgiftsår 2015

	β	Standardfel	p	Oddsquot	95 % KI för oddsquot	
Man						
<i>ref: Kvinna</i>	0,243	0,012	0,000	1,276	1,247	1,305
Ålder (år)	0,021	0,001	0,000	1,021	1,019	1,023
Eftergymnasiala studier						
<i>ref: Högst gymnasial utbildning</i>	-2,284	0,014	0,000	0,102	0,099	0,105
Studieplats						
<i>ref: Enbart i Sverige</i>			0,000			
Delvis utomlands	-0,266	0,019	0,000	0,766	0,738	0,795
Helt utomlands	0,165	0,052	0,002	1,179	1,064	1,306
Skuldstorlek i kronor (logaritmerad)	0,286	0,006	0,000	1,331	1,317	1,346
Årsbeloppets storlek ²						
<i>ref: Lågt</i>			0,000			
Mycket lågt	0,211	0,024	0,000	1,235	1,177	1,296
Högt	-0,389	0,024	0,000	0,678	0,646	0,711
Mycket högt	-0,935	0,025	0,000	0,392	0,374	0,412
Flera lån						
<i>ref: Endast ett lån</i>	0,736	0,013	0,000	2,087	2,034	2,142
Tid som återbetalningsskyldig (år)	0,010	0,002	0,000	1,010	1,007	1,013
Inkomst i kronor (logaritmerad)	-0,126	0,003	0,000	0,882	0,876	0,887

n = 352 437

Nagelkerkes $R^2 = 0,29$

¹ Analysen inkluderar endast låntagare med ett debiterat årsbelopp som överstiger 0 kr.

² Intervallen för årsbeloppets storlek ser ut enligt följande: Mycket lågt (- 6674 kr), Lågt (6675-7499 kr), Högt (7500-12499 kr), Mycket högt (12500- kr)

Logistisk regressionsanalys avseende att inte betala det debiterade årsbeloppet¹, låntagare bosatta i Sverige med lånetypen studiemedel, avgiftsår 2015

	β	Standardfel	p	Oddsquot	95 % KI för oddsquot	
Man						
<i>ref: Kvinna</i>	0,679	0,024	0,000	1,972	1,883	2,065
Ålder (år)	0,093	0,003	0,000	1,097	1,090	1,105
Eftergymnasiala studier						
<i>ref: Högst gymnasial utbildning</i>	-1,388	0,027	0,000	0,250	0,237	0,263
Studier utomlands						
<i>ref: Studier enbart i Sverige</i>	-0,138	0,092	0,132	0,871	0,728	1,043
Skuldstorlek i kronor (logaritmerad)	0,883	0,014	0,000	2,418	2,351	2,487
Årsbeloppets storlek ²						
<i>ref: Lågt</i>			0,000			
Mycket lågt	0,419	0,031	0,000	1,520	1,429	1,617
Högt	-0,733	0,033	0,000	0,481	0,451	0,512
Mycket högt	-0,980	0,039	0,000	0,375	0,348	0,405
Flera lån						
<i>ref: Endast ett lån</i>	1,148	0,026	0,000	3,153	2,994	3,321
Tid som återbetalningsskyldig (år)	-0,034	0,004	0,000	0,966	0,959	0,973
Inkomst i kronor (logaritmerad)	-0,200	0,005	0,000	0,819	0,811	0,826

n = 79 506

Nagelkerkes $R^2 = 0,40$

¹ Analysen inkluderar endast låntagare med ett debiterat årsbelopp som överstiger 0 kr.

² Intervallen för årsbeloppets storlek ser ut enligt följande: Mycket lågt(- 4199 kr), Lågt (4200-4799 kr), Högt (4800-7499 kr), Mycket högt (7500- kr)

Analys av tidigare avgiftsår

Logistisk regressionsanalys avseende att inte betala det debiterade årsbeloppet¹, utomlands bosatta låntagare med lånetypen annuitetslån, avgiftsår 2006

	β	Standardfel	p	Oddsquot	95 % KI för oddsquot	
Man						
<i>ref: Kvinna</i>	0,315	0,050	0,000	1,370	1,242	1,511
Ålder (år)	0,066	0,005	0,000	1,069	1,057	1,080
Eftergymnasiala studier						
<i>ref: Högst gymnasial utbildning</i>	-1,922	0,102	0,000	0,146	0,120	0,179
Studieplats						
<i>ref: Enbart i Sverige</i>			0,000			
Delvis utomlands	-0,055	0,067	0,417	0,947	0,830	1,080
Helt utomlands	0,213	0,077	0,005	1,237	1,065	1,438
Skuldstorlek i kronor (logaritmerad)	0,157	0,033	0,000	1,171	1,096	1,250
Årsbeloppets storlek ²						
<i>ref: Lågt</i>			0,000			
Mycket lågt	0,099	0,085	0,241	1,104	0,935	1,304
Högt	0,258	0,066	0,000	1,294	1,136	1,474
Mycket högt	0,433	0,076	0,000	1,541	1,327	1,790
Flera lån						
<i>ref: Endast ett lån</i>	-0,111	0,063	0,081	0,895	0,791	1,014
Tid som återbetalningsskyldig (år)	0,081	0,029	0,005	1,084	1,025	1,147
Bosättningsland						
<i>ref. Norden</i>			0,000			
Europa (exkl. Norden)	0,132	0,064	0,040	1,141	1,006	1,293
Nordamerika	0,483	0,081	0,000	1,621	1,382	1,902
Övriga länder	0,086	0,078	0,270	1,090	0,935	1,270

n = 8 227

Nagelkerkes $R^2 = 0,13$

¹ Analysen inkluderar endast låntagare med ett debiterat årsbelopp som överstiger 0 kr.

² Intervallen för årsbeloppets storlek ser ut enligt följande: Mycket lågt (- 5954 kr), Lågt (5955-5999 kr), Högt (6000-7999 kr), Mycket högt (8000- kr)

Logistisk regressionsanalys avseende att inte betala det debiterade årsbeloppet¹, utomlands bosatta låntagare med lånetypen studielån, avgiftsår 2006

	β	Standardfel	p	Oddsquot	95 % KI för oddsquot	
Man						
<i>ref: Kvinna</i>	0,098	0,027	0,000	1,103	1,046	1,164
Ålder (år)	0,064	0,003	0,000	1,066	1,060	1,071
Eftergymnasiala studier						
<i>ref: Högst gymnasial utbildning</i>	-2,412	0,049	0,000	0,090	0,081	0,099
Studieplats						
<i>ref: Enbart i Sverige</i>			0,000			
Delvis utomlands	0,190	0,034	0,000	1,209	1,132	1,292
Helt utomlands	0,739	0,045	0,000	2,095	1,917	2,289
Skuldstorlek i kronor (logaritmerad)	0,159	0,019	0,000	1,173	1,131	1,217
Årsbeloppets storlek ²						
<i>ref: Lågt</i>			0,000			
Mycket lågt	-0,539	0,043	0,000	0,583	0,535	0,635
Högt	-0,328	0,040	0,000	0,720	0,665	0,779
Mycket högt	0,186	0,044	0,000	1,204	1,104	1,313
Flera lån						
<i>ref: Endast ett lån</i>	0,522	0,030	0,000	1,685	1,588	1,788
Tid som återbetalningsskyldig (år)	0,020	0,004	0,000	1,020	1,011	1,029
Bosättningsland						
<i>ref. Norden</i>			0,000			
Europa (exkl. Norden)	-0,002	0,037	0,961	0,998	0,929	1,072
Nordamerika	0,359	0,044	0,000	1,432	1,313	1,562
Övriga länder	0,355	0,039	0,000	1,426	1,320	1,540

n = 27 964

Nagelkerkes $R^2 = 0,23$

¹ Analysen inkluderar endast låntagare med ett debiterat årsbelopp som överstiger 0 kr.

² Intervallen för årsbeloppets storlek ser ut enligt följande: Mycket lågt (- 5954 kr), Lågt (5955-7299 kr), Högt (7300-12299 kr), Mycket högt (12300- kr)

Logistisk regressionsanalys avseende att inte betala det debiterade årsbeloppet¹, utomlands bosatta låntagare med lånetypen studiemedel, avgiftsår 2006

	β	Standardfel	p	Oddsquot	95 % KI för oddsquot	
Man						
<i>ref: Kvinna</i>	0,298	0,041	0,000	1,347	1,244	1,458
Ålder (år)	0,187	0,006	0,000	1,206	1,192	1,220
Eftergymnasiala studier						
<i>ref: Högst gymnasial utbildning</i>	-1,134	0,055	0,000	0,322	0,289	0,358
Studier utomlands						
<i>ref: Studier enbart i Sverige</i>	0,377	0,081	0,000	1,458	1,244	1,708
Skuldstorlek i kronor (logaritmerad)	1,490	0,031	0,000	4,439	4,177	4,717
Årsbeloppets storlek ²						
<i>ref: Lågt</i>			0,000			
Mycket lågt	0,888	0,069	0,000	2,431	2,126	2,781
Högt	-1,565	0,059	0,000	0,209	0,186	0,235
Mycket högt	-2,077	0,069	0,000	0,125	0,109	0,144
Flera lån						
<i>ref: Endast ett lån</i>	0,594	0,055	0,000	1,812	1,627	2,018
Tid som återbetalningsskyldig (år)	-0,065	0,007	0,000	0,937	0,925	0,949
Bosättningsland						
<i>ref. Norden</i>			0,000			
Europa (exkl. Norden)	-0,269	0,060	0,000	0,764	0,679	0,859
Nordamerika	0,165	0,070	0,019	1,180	1,028	1,354
Övriga länder	0,420	0,054	0,000	1,522	1,369	1,692

n = 16 471

Nagelkerkes $R^2 = 0,48$

¹ Analysen inkluderar endast låntagare med ett debiterat årsbelopp som överstiger 0 kr.

² Intervallen för årsbeloppets storlek ser ut enligt följande: Mycket lågt(- 3799 kr), Lågt (3800-4499 kr), Högt (4500-7199 kr), Mycket högt (7200- kr)

Analysens tillförlitlighet

För att logistisk regressionsanalys ska fungera som avsett bör ett antal förutsättningar vara uppfyllda. Det finns dessutom olika mått på hur väl en modell kan predicera utfallet på den beroende variabeln. I detta avsnitt diskuteras ett par aspekter av dessa frågor i förhållande till den analys som genomförts. Slutligen berörs även en kritik som framförts mot hur logistisk regressionsanalys används och hur det har påverkat den analys som genomförts.

Samband mellan förklaringsvariablerna

Ett viktigt antagande för logistisk såväl som för linjär regression är att de förklarande variablerna inte ska vara starkt korrelerade med varandra. Det finns ofta en viss korrelation mellan variablerna, men den får inte vara för hög, eftersom det då kan vara svårt att avgöra vilken faktor som egentligen är den viktiga eller om det möjligen finns en bakomliggande faktor som påverkar båda variablerna. I tabellerna nedan redovisas korrelationen mellan de variabler som finns med i analysmodellen för var och en av de tre lånetyperna.

Korrelationer (Pearsons r) mellan förklaringsvariabler, regression avseende lånetypen annuitetslån för låntagare bosatta utomlands, avgiftsår 2015

	Kön	Ålder	Utbildningsnivå	Studieplats	Skuldstorlek	Årsbeloppets storlek	Flera lån	Tid som återbetalningsskyldig	Bosättning
Kön	-	0,038	-0,013	-0,109	-0,028	-0,001	-0,005	0,006	0,017
Ålder	0,038	-	-0,060	-0,116	-0,163	0,043	0,450	0,579	0,123
Utbildningsnivå	-0,013	-0,060	-	0,269	0,399	0,221	0,076	0,032	0,076
Studieplats	-0,109	-0,116	0,269	-	0,406	0,355	0,061	-0,037	0,137
Skuldstorlek	-0,028	-0,163	0,399	0,406	-	0,627	-0,108	-0,155	0,113
Årsbeloppets storlek	-0,001	0,043	0,221	0,355	0,627	-	0,013	0,023	0,119
Flera lån	-0,005	0,450	0,076	0,061	-0,108	0,013	-	0,468	0,095
Tid som återbetalningsskyldig	0,006	0,579	0,032	-0,037	-0,155	0,023	0,468	-	0,102
Bosättning	0,017	0,123	0,076	0,137	0,113	0,119	0,095	0,102	-

Korrelationer (Pearsons r) mellan förklaringsvariabler, regression avseende lånetypen studielån för låntagare bosatta utomlands, avgiftsår 2015

	Kön	Ålder	Utbildningsnivå	Studieplats	Skuldstorlek	Årsbeloppets storlek	Flera lån	Tid som återbetalnings-skyldig	Bosättning
Kön	-	0,074	-0,013	-0,083	0,025	0,096	-0,020	0,040	0,046
Ålder	0,074	-	-0,169	-0,311	0,102	0,041	-0,201	0,639	-0,023
Utbildningsnivå	-0,013	-0,169	-	0,292	0,259	0,242	0,118	-0,060	0,114
Studieplats	-0,083	-0,311	0,292	-	0,272	0,216	0,101	-0,283	0,128
Skuldstorlek	0,025	0,102	0,259	0,272	-	0,627	-0,143	0,123	0,158
Årsbeloppets storlek	0,096	0,041	0,242	0,216	0,627	-	-0,107	0,059	0,141
Flera lån	-0,020	-0,201	0,118	0,101	-0,143	-0,107	-	-0,291	0,032
Tid som återbetalnings-skyldig	0,040	0,639	-0,060	-0,283	0,123	0,059	-0,291	-	-0,003
Bosättning	0,046	-0,023	0,114	0,128	0,158	0,141	0,032	-0,003	-

Korrelationer (Pearsons r) mellan förklaringsvariabler, regression avseende lånetypen studiemedel för låntagare bosatta utomlands, avgiftsår 2015

	Kön	Ålder	Utbildningsnivå	Studieplats	Skuldstorlek	Årsbeloppets storlek	Flera lån	Tid som återbetalnings-skyldig	Bosättning
Kön	-	0,039	0,011	0,022	0,017	0,047	0,048	-0,061	0,075
Ålder	0,039	-	-0,418	-0,216	0,077	-0,003	-0,293	0,660	0,008
Utbildningsnivå	0,011	-0,418	-	0,236	0,028	0,406	0,360	-0,514	0,024
Studieplats	0,022	-0,216	0,236	-	-0,009	-0,007	0,394	-0,255	0,062
Skuldstorlek	0,017	0,077	0,028	-0,009	-	0,387	0,089	-0,028	0,099
Årsbeloppets storlek	0,047	-0,003	0,406	-0,007	0,387	-	0,040	-0,258	0,014
Flera lån	0,048	-0,293	0,360	0,394	0,089	0,040	-	-0,442	0,017
Tid som återbetalnings-skyldig	-0,061	0,660	-0,514	-0,255	-0,028	-0,258	-0,442	-	-0,010
Bosättning	0,075	0,008	0,024	0,062	0,099	0,014	0,017	-0,010	-

För samtliga tre lånetyper finns signifikanta korrelationer mellan en del av de förklarande variablerna. I de flesta fall är dock sambanden relativt svaga. För lånetypen annuitetslån är sambandet som starkast mellan variablerna *skuldstorlek* och *årsbeloppets storlek* ($r = 0,627$), samt mellan variablerna *ålder* och *tid som återbetalnings-skyldig* ($r = 0,579$). Detsamma gäller lånetypen studielån ($r = 0,627$ och $r = 0,639$). För lånetypen studiemedel är den starkaste korrelation den mellan variablerna *ålder* och *tid som återbetalnings-skyldig* ($r = 0,660$). Näst starkast är den mellan variablerna *utbildningsnivå* och *tid som återbetalnings-skyldig* ($r = -0,514$). I inget av dessa fall bedöms dock korrelationerna mellan de beroende variablerna vara tillräckligt starka för att utgöra ett allvarligt problem för analysens tillförlitlighet.

Modellens förmåga att förklara utfallet

Det huvudsakliga målet med den analys som genomförts har varit att undersöka sambandet mellan olika förklaringsfaktorer och återbetalningsbenägenheten. Det har dock inte varit en uttrycklig målsättning att analysen ska användas för att på individnivå förutsäga vilka låntagare som missköter sina betalningar. Samtidigt är det intressant att försöka avgöra i vilken utsträckning de variabler som finns med i analysmodellen förklarar utfallet.

I linjär regressionsanalys är det vanligt att använda sig av mått som visar hur väl analysmodellen är anpassad till materialet, dvs. hur stor del av variationen i materialet som förklaras av modellen. Det görs oftast med ett s.k. R^2 -värde. För logistisk regressionsanalys finns ingen direkt motsvarighet till detta värde, även om det finns olika mått som försöker efterlikna de som används inom linjär regressionsanalys. Ett vanligt använt mått är det s.k. Nagelkerkes R^2 , vilket även presenteras i resultatredovisningen i föregående avsnitt. Dock finns stor osäkerhet när det gäller användningen av denna typ av mått, både för att det finns ett stort antal liknande mått och för att måtten är svårtolkade.⁸²

Ett alternativt mått för att bedöma modellens förmåga att förklara utfallet på den beroende variabeln är hur stor andel av observationerna för vilka modellen gör en korrekt förutsägelse om utfallet. Även här finns dock fallgropar. Ett problem med detta mått är att det inte tar hänsyn till fördelningen i den beroende variabeln. Om denna fördelning är skev skulle man kunna göra korrekta förutsägelser för en hög andel av observationerna bara genom att anta att det vanligaste utfallet gäller för alla. På detta sätt kommer man alltid att kunna en korrekt prediktion för minst 50 procent av observationerna för en dikotom variabel. Därför rekommenderas att man även gör någon form av justering av värdet för andelen korrekta förutsägelser i förhållande till vad en enkel "gissning" på det vanligaste utfallet skulle ge.⁸³

Det finns skillnader mellan de tre lånetyperna när det gäller hur väl modellen förklarar utfallet. Skillnaderna är relativt små om man enbart ser till hur stor andel av observationerna som modellen gör korrekta förutsägelser om. För annuitetslånet är förutsägelsen för om en individ betalar de årsbelopp som debiteras korrekt för knappt 77 procent av observationerna. Motsvarande andel för lånetypen studielån är 75 procent, och för lånetypen studiemedel 79 procent. Om hänsyn tas till vad en enkel förutsägelse utifrån det vanligaste värdet skulle ge blir bilden delvis en annan. Eftersom förhållandevis få utlandsbosatta låntagare med annuitetslån missköter sina betalningar skulle en enkel förutsägelse om att alla låntagare betalar de debiterade årsbeloppet ge ett värde på andelen korrekta utfall på knappt 73 procent. Det innebär att modellen endast ger en förbättring i förklaringsvärdet med 6 procent. Motsvarande förbättring för lånetypen studiemedel är något bättre, knappt 15 procent. För lånetypen studiemedel, där drygt hälften av de utlandsbosatta låntagarna missköter sina betalningar, ökar andelen korrekta förutsägelser om utfallet med hela 53 procent om modellen används jämfört med en enkel gissning på det vanligaste värdet. För lånetypen studiemedel placerar modellen dessutom 84 procent av de låntagare som inte betalar årsbeloppet i rätt grupp, medan motsvarande andel för lånetyperna annuitetslån och studielån endast uppgår till 27 respektive 43 procent. Resultatet tyder på att variablerna i analysmodellen fungerar betydligt bättre för lånetypen studiemedel än för lånetyperna annuitetslån och studielån när det gäller möjligheten att förutse vilka individer som missköter sina betalningar.

⁸² Se Hoetker (2007) för en diskussion av hur denna typ av mått används inom logistisk regressionsanalys.

⁸³ Se t.ex. Hoetker (2007).

Svårigheter att jämföra styrkan på statistiska samband mellan olika modeller

Logistisk regressionsanalys används ofta i sammanhang när man vill jämföra hur en uppsättning förklaringsfaktorer påverkar olika grupper. Vid sådana jämförelser finns dock en rad fallpropar som måste beaktas för att resultatet inte ska bli missvisande. Hoetker argumenterar exempelvis för att man bör undvika att analysera skillnader i betydelsen av förklaringsfaktorer mellan grupper i en och samma analysmodell. Istället rekommenderas att separata modeller används för de olika grupperna. Även med en sådan strategi är det ofta vanskligt att jämföra styrkan på olika samband mellan grupperna. Riktningen på sambanden och om de är signifikanta eller inte är dock mer tillförlitliga och går att använda för att jämföra förklaringsfaktorernas betydelse för de olika grupperna.⁸⁴

I den analys som genomförts görs jämförelser mellan olika grupper. Framför allt gäller det frågan om betydelsen av olika faktorer skiljer sig mellan olika låntyper. Dock görs jämförelser även mellan låntagare bosatta i Sverige och låntagare bosatta utomlands, och för utomlands bosatta låntagare vid olika tidpunkter. Med anledningen av metodologiska svårigheter vid jämförelser av olika grupper, vilka kort diskuterats ovan, har resultaten medvetet tolkats försiktigt. Vid jämförelsen mellan olika låntyper etc. har analysen huvudsakligen begränsats till att jämföra om förklaringsfaktorerna är signifikanta eller inte, riktningen på sambanden och vilka samband som är starkast inom den modell som använts för respektive grupp.

⁸⁴ Hoetker (2007).